

Spis treści

WYCHOWANIE

- ▷ *Julita Kucharek* — Jak żyć w przyjaźni — scenariusz cyklu zajęć dla klasy drugiej szkoły podstawowej 3
- ▷ *Katarzyna Sziers* — Bezpieczne wakacje — scenariusz przedstawienia 8
- ▷ *Tadeusz Bury* — Bezpieczeństwo w mediach 12

WSPIERANIE ROZWOJU DZIECI I MŁODZIEŻY

- ▷ *Magdalena Adamczyk* — Nabywanie umiejętności z zakresu samoobsługi przez dzieci niepełnosprawne 15
- ▷ *Anna Kasicka-Kłos* — Praca z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną 20
- ▷ *Jolanta Wiktorowicz, Joanna Gierszewska* — Teatr — integrująca zabawa dla wszystkich dzieci 24
- ▷ *Waldemar Kotowski* — Nowa olimpiada dla uczniów interesujących się finansami 29
- ▷ *Anna Dobosz* — W jaki sposób atrakcyjnie nauczać fizyki? — wystawy interaktywne 32
- ▷ *Piotr Malecha* — Pokazy doświadczeń chemicznych 35
- ▷ *Ewa Szymczak* — Osobliwości geologiczne wybrzeża Zatoki Gdańskiej 39
- ▷ *Małgorzata Zygmunt* — Walory dydaktyczne i edukacyjne młodzieżowych turniejów turystyczno-krajoznawczych 41

WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE

- ▷ *Ingrid Spigarska* — Program edukacji regionalnej „...A ja kocham moją Gdynię...” — rozwijanie postawy patriotycznej u dzieci 5-letnich poprzez tworzenie więzi uczuciowej z rodziną i środowiskiem, w którym dziecko wzrasta 48
- ▷ *Katarzyna Gardocka* — Współpraca z rodzicami, czyli Dzień Dziecka inaczej 60

NAUCZANIE ZINTEGROWANE

- ▷ *Krystyna Ciesielska* — Znajomość zasad bezpieczeństwa 66
- ▷ *Małgorzata Popów, Anna Daruk* — Współpraca nauczyciela bibliotekarza z nauczycielem nauczania zintegrowanego 69

EDUKACJA HUMANISTYCZNA

- ▷ *Małgorzata Małycha* — Ludzie kultury a ruch Solidarności — zajęcia z edukacji czytelniczo-medialnej dla uczniów klasy VI szkoły podstawowej lub III gimnazjum 72
- ▷ *Małgorzata Małycha* — „Śladami Stefana Żeromskiego po Gdyni” — projekt edukacyjny z okazji Święta Patrona Szkoły 75
- ▷ *Małgorzata Gałązka* — Scenariusz lekcji języka polskiego dla klasy I liceum 78
- ▷ *Małgorzata Gałązka* — Bitwy i pojedynki w *Pieśni o Rolandzie* (praca z fragmentami tekstu literackiego) 84

KATECHEZA W SZKOLE

- ▷ *Joanna Gawron* — Co może być efektem spotkania z Chrystusem? — scenariusz katechezy dla klasy I gimnazjum 87

SZKOLNICTWO ZAWODOWE

- ▷ *Krystyna Skalska* — Zawody przyszłości a polska rzeczywistość 89

POLECAMY NAUCZYCIELOM

- ▷ Polecamy... (recenzje) 92

Gdyński Kwartalnik Oświatowy

Wydawca: Gdyński Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, ul. Słowackiego 53, 81-392 Gdynia, tel./fax 058 620 53 46, e-mail: godn@sni.edu.pl, strona internetowa: www.sni.edu.pl/godn

Adres redakcji: Gdyński Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, ul. Słowackiego 53, 81-392 Gdynia, tel./fax 058 620 53 46, e-mail: godn@sni.edu.pl, strona internetowa: www.sni.edu.pl/godn

Redaktor naczelny: Elżbieta Wójcik

Zespół redakcyjny: Aleksandra Błażęberg, Tadeusz Bury, Iwona Chojnacka, Krystyna Ciesielska, Elżbieta Cymerys, Joanna Gawron, Teresa Kaczyńska, Waldemar Kotowski, Wiesława Krysztowicz, Anna Kulińska, Katarzyna Kupper, Daniela Maćkiewicz, Ewa Madziąg, Elżbieta Mazurek, Krystyna Skalska, Grażyna Szotrowska, Balbina Wawrzyniak, Ewa Włoch, Renata Wolińska, Izabela Zaworska, Małgorzata Zygmunt

Okładka: Anna Tarasiewicz

Druk: Format XL, www.formatxl.pl

Skład: Zbigniew Mielewczyk, tel. 058 711 27 93, e-mail: mielewczyk@gmail.com

Redakcja zastrzega sobie prawo redagowania i skracania tekstów oraz zmiany ich tytułów. Nie zwraca tekstów artykułów niezamówionych.

Konkurs „Jak żyć w przyjaźni” — II edycja

Kontynuujemy prezentację scenariuszy nagrodzonych w II edycji Konkursu „Jak żyć w przyjaźni” ogłoszonego w 2008 r. przez Urząd Miasta Gdyni. Poniżej publikujemy pracę uhonorowaną trzecią nagrodą.

Redakcja

Julita Kucharek

Jak żyć w przyjaźni — scenariusz cyklu zajęć dla klasy drugiej szkoły podstawowej

Temat bloku zajęć: „Wyciągnij dłoń!”

Zadanie edukacyjne: cel ogólny określony w podstawie programowej: Wspomaganie wszechstronnego rozwoju ucznia ze szczególnym naciskiem na rozwój:

- 1) umiejętności nawiązywania i utrzymywania poprawnych kontaktów z innymi dziećmi, dorosłymi (np. osobami niepełnosprawnymi, przedstawicielami innych narodowości, ras itp.);
- 2) umiejętności swobodnego działania i właściwych zachowań w różnych sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych.

Metody pracy dla scenariusza 1, 2, 3:

- słowne (np. rozmowa, praca z tekstem)
- pogładowe (np. drama, ilustracja, obserwacja)
- działania praktyczne, aktywizujące.

Formy pracy dla scenariusza 1, 2, 3:

- zbiorowa
- grupowa, jednolita i zróżnicowana
- jednostkowa jednolita.

Środki dydaktyczne dla scenariusza 1, 2, 3:

- książeczka „Dziecięce zasady — jak żyć w przyjaźni” — praca zbiorowa pod patronatem Chorwackiego Związku Stowarzyszeń Osób z Niepełnosprawnością Ruchową

- streszczenie bajki J. McConnella „Lamparciątko Lily” z programu edukacyjnego D. Tillman „Poszerzanie świata — wychowanie w duchu wartości”, WSiP 2004, s. 190
- płyta CD: „Płytoteka — część 2 dla klasy II — Ja i moja szkoła”, Mac Edukacja:
 - utwór 9., piosenka „Wyciągnij dłoń” — muzyka K. Marzec, słowa E. Chotomska
 - utwór 11., piosenka „Przyjacielem być” — muzyka Z. Mass
- kartki A3, kartki w trzy linie (dla każdego ucznia), karteczki samoprzylepne, pastele olejne.

Scenariusz nr 1

Temat: Jak żyć w przyjaźni?

Przewidywane osiągnięcia:

Po zajęciach uczeń:

- rozumie cicho czytany tekst
- wypowiada się na temat treści tekstu, wyrażając własne przemyślenia w formie zrozumiałej dla odbiorcy
- wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe
- korzysta z własnych obserwacji i doświadczeń
- wzbogaca czynne słownictwo
- dostrzega i definiuje podobieństwa i różnice między ludźmi
- pojmuje pozytywne i negatywne strony tematu podjętego podczas zajęć.

Przebieg zajęć:

1. Wprowadzenie do tematu zajęć.
Nauczyciel opowiada bajkę o lamparciątku, które różniło się wyglądem od innych lampartów ze stada. Po zakończeniu opowieści prosi dzieci o sformułowanie morału płynącego z bajki, np. „Inny wygląd może stać się twoją zaletą” albo „Dostrzegaj inne wartości, a nie oceniaj z zewnątrz”. Gdy uczniowie uzgodnią przesłanie płynące z bajki o lamparciątku, nauczyciel wyjaśnia temat zajęć, przedstawiając w skrócie etapy pracy w bloku pt. „Wyciągnij dłoń”.
2. Praca indywidualna.
Uczniowie czytają w ciszy, poznając treść książeczki pt. „Dziecięce zasady”.
3. Rozmowa nt. przeczytanej lektury, zagadnień w niej poruszonych w oparciu o treść i własne spostrzeżenia.
Uczniowie dyskutują nt. potrzeby uszanowania różnego typu „inności”: inwalidztwa, wad słuchu, wzroku, wymowy itp. Nauczyciel tak kieruje rozmową, aby doprowadzić do sprecyzowania potrzeby czujności w codziennych kontaktach interpersonalnych, np. „Trzeba mieć oczy, uszy i serce szeroko otwarte, bo możemy być potrzebni innym” (nauczyciel może nawiązać do innej znanej baśni, np. „Brzydkie kaczątko” J.Ch. Andersena).
4. Wysłuchanie piosenki „Przyjacielem być”.
Wspólna nauka pierwszej zwrotki i refrenu, rytmizacja melodii ruchem.

5. Podsumowanie zajęć.

Wspólne przypomnienie zasad — jak żyć w przyjaźni. Dzieci wyliczają problemy poruszone w książeczce, jednocześnie zaznaczając, z którymi sytuacjami już się spotkały, a z którymi nie. Na końcu nauczyciel ocenia aktywność dzieci podczas zajęć.

Scenariusz nr 2

Temat: Ustalamy zasady niezbędne do życia w przyjaźni.

Przewidywane osiągnięcia:

Po zajęciach uczeń:

- samodzielnie redaguje zasady niezbędne do życia w przyjaźni
- rozwija umiejętność stymulowania procesów poznawczych (postrzegania, uwagi, pamięci, wyobraźni)
- rozpoznaje, ujawnia i nazywa emocje
- kształtuje szacunek wobec siebie i innych ludzi
- wskazuje, że jego zachowanie wpływa na uczucia innych
- wymienia sposoby postępowania (te, które ranią innych i te, które „uskrzydlają”)
- przedstawia scenkę sytuacyjną na określony temat
- śpiewa piosenkę „Przyjacielem być”.

Przebieg zajęć:

1. Wprowadzenie do tematyki zajęć.

Nauczyciel przypomina temat główny — „Wyciągnij dłoń” i pierwsze zajęcia z tego cyklu. Omawia plan pracy w danym dniu.

2. Śpiewanie refrenu piosenki „Wyciągnij dłoń”.

Uczniowie znają już tekst i melodię. Nauczyciel proponuje, aby ten refren stał się mottem zajęć.

3. Praca indywidualna z tekstem.

Uczniowie (na kartkach) wypisują w punktach najważniejsze według nich zagadnienia poruszone w lekturze „Dziecięce zasady”.

4. Praca w parach.

Pary losują numerek oznaczający wybraną scenkę z książeczki, omawiają (po cichu) sposób zaprezentowania wybranej sytuacji, potem ją inscenizują. Po każdej prezentacji pozostali uczniowie zgadują, jaka to sytuacja. Na dowód odczytują wybrany fragment książki, np. gdy dana para zaprezentuje scenkę, gdzie jedno dziecko słucha uważnie drugiego (a drugie mówi coś niezrozumiale), zgłaszający się obserwator stwierdza, że jest to scenka nr 5 i odczytuje tekst z „Dziecięcych zasad”:

Postaraj się zrozumieć dzieci, które się jękają lub mówią niewyraźnie.

Uwaga: Nauczyciel sam decyduje, które scenki nadają się do dramowej prezentacji i ile sytuacji z książki ma być przedstawionych.

5. Zaśpiewanie refrenu „Wyciągnij dłoń” z improwizacją ruchową.

Dzieci spacerują po klasie i przy słowach „Wyciągnij dłoń” wyciągają ją do swoich koleżanek i kolegów w symbolicznym geście przyjaźni.

6. Podsumowanie zajęć.

Dzieci, siedząc w kręgu, mają za zadanie dokończyć zaczęte przez nauczyciela zdania, np.:

Szanuję innych ludzi, ponieważ...

Człowiekiem wrażliwym i tolerancyjnym jest człowiek, który...

Bycie „innym” może być trudne, bo...

Na zakończenie nauczyciel dziękuje uczniom za zaangażowanie podczas zajęć.

Scenariusz nr 3

Temat: Pomagamy innym w potrzebie.

Przewidywane osiągnięcia:

Po zajęciach uczeń:

- respektuje prawa innych ludzi
- dostrzega i nazywa trudne sytuacje i potrzebę niesienia pomocy
- rozwija własną empatię
- korzysta ze stworzonych okazji do ekspresji twórczej i emocjonalnej
- podsumowuje najważniejsze zagadnienia poruszane podczas zajęć
- wypowiada się na temat współpracy w grupie.

Przebieg zajęć:

1. Wprowadzenie do tematyki zajęć.

Wysłuchanie i zaśpiewanie refrenu piosenki „Przyjacielem być”; rozmowa na temat treści refrenu:

Dlaczego najtrudniej przeżyć jest dzień po prostu dobrze, mądrze i rozsądnie?

I dlaczego najważniejsze jest, aby przyjacielem na co dzień być?

W podsumowującym głosie nauczyciel przekazuje informację na temat planu dnia — czyli pracy zespołowej wymagającej dobrej, mądrej współpracy...

2. Praca w grupach — ustalamy zasady.

Uczniowie podzieleni drogą losową (np. cukierki w tym samym kolorze) odczytują swoje wcześniejsze prace (punkty zredagowane w oparciu o „Dziecięce zasady”). Następnie dyskutują o priorytetach i wspólnie nanoszą na arkusz A3 najważniejsze wg grupy, powtarzające się w pracach indywidualnych zasady niezbędne do dobrego, mądrego życia w przyjaźni do innych ludzi. Po zakończeniu nauczyciel wiesza arkusze na tablicy, zaś reprezentant danej grupy głośno odczytuje zapisane wcześniej zasady.

3. Praca indywidualna — minikomiks „Pomagajmy sobie!”.

Uczniowie wybierają dowolną zasadę z poznanej lektury i ilustrują ją w czterech scenkach pastelami olejnymi. Po zakończeniu — wystawka na tablicy połączona z omówieniem prac — uczniowie oglądają wywieszone prace i omawiają zilustrowane pomysły.

4. Praca zbiorowa.

Korzystając z wcześniej opracowanych przez zespoły punktów, uczniowie wspólnie (przy pomocy nauczyciela korygującego na bieżąco konstrukcje zdaniowe)

ustalają najważniejsze zasady; nauczyciel zapisuje je na tablicy, a uczniowie w swoich zeszytach.

5. Podsumowanie zajęć.

Nauczyciel rysuje na tablicy „drzewko przyjaźni”, ustala z dziećmi, że samoprzylepne karteczki będą listkami, które zostaną umieszczone na drzewku, ale dopiero wtedy, kiedy zostaną nazwane — obdarzone — cechami niezbędnymi w przyjaznym odbiorze wszystkich ludzi, np.: pomoc, szacunek, bezinteresowność itp. Uczniowie wyszukują potrzebne słówka, zgłaszają propozycje. Nauczyciel zapisuje je na kartkach-listkach, zaś dzieci przyczepiają je do gałęzi drzewa. Na koniec śpiewają piosenkę „Wyciągnij dłoń” w kole, trzymając się za ręce.

6. W sytuacji gdy nauczyciel dysponuje jeszcze czasem, można pokusić się o ocenę współpracy w grupach.

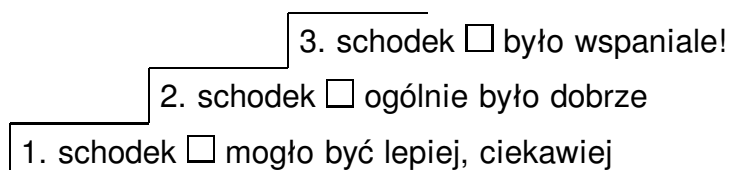
Prowadzący zapisuje na tablicy trzy pytania:

Jak oceniam dzisiaj swoją pracę w grupie?

Jak oceniam pracę mojej grupy?

Jaki był dzisiejszy dzień w naszej klasie?

następnie rysuje na tablicy 3 schodki i prosi, aby uczniowie stawiali kropki na tym, który jest według nich odpowiedzią na dane pytanie (czyli każdy uczeń stawia trzy kropki na wybranych przez siebie schodkach). Nauczyciel przywołuje przykład dziecka ze złamaną nogą, pokonującego stopnie schodów o kulach.

Po umieszczeniu wszystkich kropek nauczyciel dokonuje podsumowania w oparciu o swoje obserwacje, ale też o odczucia dzieci wyrażone za pomocą kropek.

*Julita Kucharek
SP nr 18 w Gdyni*

Katarzyna Sziers

Bezpieczne wakacje — scenariusz przedstawienia

W przedstawieniu może wziąć udział 16 osób (7 dziewczynek, 8 chłopców, nauczycielka).

Dzieci stoją w szeregu, z boku stoją dwie dziewczynki (Dziewczynka 1 i 2), wszyscy śpiewają piosenkę „Plecak, torba i walizka” (tekst w załączniku).

Chłopiec 1	Jestem Lato, ciepłe Lato,
z malowanym koszem,
a w tym koszu dobre rzeczy
w darze wam przynoszę.
Poziomkami was częstuję... ¹⁾
Dziewczynka 1	Nie, no co to jest, zwyczajna piosenka, wiersze, które wszyscy znamy... i to mamy pokazać na zakończenie roku szkolnego? Nie, to się nie nadaje...
Dziewczynka 2	To co mamy powiedzieć?
Dziewczynka 1	Właśnie się zastanawiam...
Dziewczynka 2	Wiem! Natalia i Dominik znają inny wiersz, jest on taki jakiś... mniej znany, posłuchajmy go, może będzie dobry.
Chłopiec 2	Wakacje, proszę państwa, wakacje!
Niesłychane przyjemności i atrakcje!
Można leżeć pod namiotem
i kataru dostać potem,
nikt nie każe odejmować ani mnożyć!
To dopiero, proszę państwa, można pożyć!
O klasówkach, proszę państwa, nie ma mowy,
za to na wsi mleko prosto masz od krowy —
pod warunkiem, że ta krowa cię nie kopnie,

¹⁾ Maria Terlikowska, *Lato, lato, co ty na to?*

może z niej wydoisz kiedyś jakąś kroplę
albo dwie —
i tak właśnie, proszę państwa, żyje się!

- Dziewczynka 3 Wakacje, proszę państwa, wakacje!
Nadzwyczajne przyjemności i sensacje —
można z tatą iść na grzyby,
można boso wejść w jałowiec lub w pokrzywy,
można także stale być w podróży
lub na przykład zmoknąć sobie w czasie burzy,
można kaszleć, można kichać, można ziewać
albo zgubić na wycieczce w górach chlebak!
Nikt cię rano dzwonkiem rażnym nie powita,
i o „rz” lub „ó” nie zapyta...
Bo wakacje, proszę państwa, te wakacje
— to naprawdę niesłychane są atrakcje,
nawet kiedy mży i siąpi deszcz!
No i koniec wakacji też!²⁾
- Dziewczynka 1 Nie, to też się nie nadaje...
- Dziewczynka 2 No to co byś chciała?!
- Dziewczynka 1 Właśnie myślę...
- Dziewczynka 2 Myślisz, myślisz i nic nie możesz wymyślić! A może po prostu
powiemy wszystkim, co zrobić, aby wakacje były bezpieczne. Ta-
kie wakacyjne dobre rady. Chłopcy pewnie jakieś znają.
- Chłopiec 3 Pewnie, że znamy! W czasie letnich zabaw bądź rozsądny, uważ-
ny i ostrożny!
- Chłopiec 4 Słuchaj rodziców, ponieważ dają ci dobre rady!
- Chłopiec 5 Zadbaj o to, aby zabawy były przyjemne dla wszystkich!
- Chłopiec 6 Przestrzegaj zasad bezpieczeństwa!
- Chłopiec 7 Przechodź przez jezdnię w wyznaczonych miejscach!
- Chłopiec 8 Poza miastem chodź lewym poboczem jezdni!
- Chłopiec 7 Nie przebiegaj przez jezdnię, bo grozi to wypadkiem!
- Chłopiec 6 Nie oddalaj się od grupy i opiekunów!
- Chłopiec 5 W lesie nie pal ognia i nie płosz zwierząt!
- Dziewczynka 2 Super! Może jeszcze dziewczyny coś powiedzą? Zuzia, znacie ja-
kieś rady?

²⁾ Irena Landau, *Wakacje*.

- Dziewczynka 4 Znamy nawet lepsze, bo rymowane.
Gdy huczą grzmoty, szumi ulewa,
nie chroń się nigdy pod wysokie drzewa.
- Dziewczynka 5 Głowa nie jest od parady i służyć ci musi dalej.
Dbaj więc o nią i osłaniaj, kiedy słońce pali.
- Dziewczynka 6 Płynie w rzece woda, chłodna, bystra, czysta.
Tylko przy dorosłych z kąpieli korzystaj.
- Dziewczynka 7 Urządzamy grzybobranie. Jaka rada stąd wynika?
Gdy jakiegoś grzyba nie znasz, nie wkładaj go do koszyka. (...)
- Dziewczynka 1 Podoba mi się, ale... czegoś tu jeszcze brakuje.
- Dziewczynka 2 Emila, czego ci tu znowu brakuje?
- Dziewczynka 1 Brakuje mi, brakuje mi... wiem, pani Kasi, przecież też jest
w naszej klasie, powinna coś powiedzieć.
- Dziewczynka 1 i 2 Pani Kasiu, zapraszamy do mikrofonu.
- (razem)*
- Nauczycielka Uf, wreszcie dostałam mikrofon. Dlatego też pozwolę sobie
w imieniu klasy 2a i swoim podziękować wszystkim za uwagę
i życzyć wspaniałych wakacyjnych przygód, słonecznej pogody
i bezpiecznego wypoczynku!
Do zobaczenia po wakacjach! A teraz... „Wakacje”!

Wszyscy śpiewają fragment piosenki „Wakacje” Kabaretu OT.TO (tekst w załączniku).

*Katarzyna Sziars
ZS nr 6 w Gdyni*

Literatura

- Marzena Kwietniewska „Pani na opak”, (scenariusze przedstawień szkolnych)
- Podręczniki, ćwiczenia, scenariusze zajęć dziennych do kształcenia zintegrowanego, seria „Już w szkole”, wydawnictwa edukacyjnego NOWA ERA:
- Klasa I — podręcznik semestr drugi, ćwiczenia cz. 6, scenariusze zajęć dziennych, semestr drugi cz. 2
- Klasa II — podręcznik semestr drugi, ćwiczenia cz. 4
- Klasa III — podręcznik semestr drugi, ćwiczenia cz. 4

Załącznik — teksty piosenek**„Plecak, torba i walizka”**

Muzyka płyta CD „Już w szkole” NOWA ERA klasa I semestr drugi.

Lato w Internecie
ogłoszenie dało:
kto chce się z nim spotkać,
ten ma czasu mało.
Trzeba wyjąć rzeczy,
które w szafie spały,
na tę ważną chwilę
cały rok czekały.

Ref. Plecak, torba czy walizka —
bez nich w podróż nie wyruszysz.
Choć dźwiganie nie jest miłe,
smak przygody wszystkich kusi!

Wielkim pakowaniem
żyje każda chata,
wszyscy chcą wyjechać
na spotkanie lata.
Wyruszyć w nieznane,
stare kąty zbadać,
odwiedzić rodzinę,
uściskać, pogadać.

Ref. Plecak, torba...

„Wakacje” — Kabaret OT.TO

Muzyka płyta CD „Wesoła szkoła”, WSiP, klasa II, płyta 3.

Chodzę do szkoły, różne stopnie zbieram
Szóstki i piątki, i jedynki nieraz
Uczę się dzielnie od niedzieli do soboty
Lecz ciągle po głowie mi chodzi taki motyw:

Że jeszcze tylko:
Wrzesień, październik, listopad, grudzień
Styczeń, luty, marzec, kwiecień, maj, czerwiec i...
Wakacje, znów będą wakacje
Na pewno mam rację, wakacje będą znów.

Chodzę do szkoły, koniec roku za pasem
Stopnie na cenzurze, tata czeka z pasem
I róbta co chceta, ale najpierw pomyśla
Już koniec nauki, błąka mi się myśl ta:

Że jeszcze tylko:
No co? nic już nie zostało? To znaczy...
Wakacje, znowu są wakacje
Na pewno mam rację, wakacje znowu są.

Tadeusz Bury

Bezpieczeństwo w mediach

Media, zwane również mass mediami, to wg encyklopedii PWN urządzenia, instytucje, za pomocą których kieruje się pewne treści do bardzo licznej i zróżnicowanej publiczności; prasa, radio, telewizja, także tzw. nowe media: telegazeta, telewizja satelitarna, Internet.

Większość aktualnych encyklopedii nie uwzględnia tak istotnego medium, jakim jest telefonia komórkowa.

Media zaczynają coraz częściej przeplatać się. Firmy będące operatorami telewizji kablowej stają się równocześnie dostarczycielami dostępu do Internetu, a poprzez Internet możemy korzystać z telewizji, w tym interaktywnej, czyli tej, na którą mamy wpływ, mogąc np. wybierać filmy, które chcemy oglądać. Telefony komórkowe, oprócz klasycznej funkcji kontaktu głosowego, zapewniają możliwość przesyłania SMS-ów (wiadomości tekstowych) oraz MMS-ów (wiadomości multimedialnych, tj. zdjęć oraz filmów). Telefonami komórkowymi możemy wykonywać zdjęcia oraz nagrywać filmy. Współczesne technologie pozwalają na ustalenie miejsca, gdzie aktualnie znajduje się aparat telefoniczny o konkretnym numerze (w domyśle właściciel telefonu) i przesyłanie tej informacji do zainteresowanego. Na szczęście w Polsce, np. w przypadku sieci Era, wiąże się to ze wstępnym wyrażeniem zgody na przesyłanie takiej informacji. Tak bogata oferta mediów daje szerokie możliwości działań, w tym negatywnych.

Wiele współczesnych telefonów ma możliwość korzystania z dostępu do Internetu. W Wielkiej Brytanii, w przypadku operatora Vodafone, każdy nowy zakupiony telefon ma uaktywnione filtry, blokujące dostęp do niepożądanych treści, przyjmując domyślnie, że użytkownikiem telefonu będzie dziecko. Odblokowanie tych filtrów może zlecić tylko osoba dorosła. Ponadto wobec wykorzystywania telefonów komórkowych do cyberprzemocy poprzez wysyłanie zastraszających lub obraźliwych SMS-ów Brytyjskie Ministerstwo Edukacji rozszerzyło poza teren szkoły odpowiedzialność uczniów. Ma to m.in. pozwolić szkołom mieć wpływ na to, co uczniowie robią po wyjściu poza teren szkoły, np. odpowiednio reagować, gdy wysyłają SMS-y o niepożądanych treściach.

Po wprowadzeniu w 2001 r. sieci Web 2.0 nastąpiła znacząca zmiana w korzystaniu z zasobów internetowych. Do tej pory użytkownicy mogli jedynie być biernymi odbiorcami informacji umieszczonych w Internecie, w tym treści niepożądanych. Po wprowadzeniu Web 2.0 użytkownicy mogą czynnie uczestniczyć w tworzeniu zasobów internetowych. Pozytywne działania związane z Web 2.0 to rozbudowywanie encyklopedii Wikipedia, która współtworzona jest przez internautów.

Działania, jakich dopuszczają się użytkownicy portali społecznościowych, takich jak ePuls czy nasza-klasa, mogą być już nie tylko niepożądane (jak niesympa-

tyczne komentarze do wypowiedzi lub zdjęć umieszczonych na portalu), ale również ścigane przez prawo przy groźbach kierowanych do innych użytkowników portalu.

Niektórzy użytkownicy nie zdają sobie sprawy z tego, że w sieci nie są anonimowi, nawet gdy występują pod pseudonimem. Administratorzy sieci mogą ustalić numer IP (adres publiczny) komputera w sieci i podać, kto był użytkownikiem tego komputera, z którego komunikowano się ze stroną portalu.

Rodzic, nawet gdy uzyska gorsząca informację dotyczącą treści lub zdjęć znajdujących się np. na portalu **nasza-klasa.pl**, może mieć trudność z lokalizacją kwestionowanej strony swojego dziecka. Wynika to choćby z tego, że użytkownicy portalu zarówno **nasza-klasa.pl**, jak i wielu innych podają swoje imiona w postaci zdrobniałej lub używają nicków (pseudonimów), np. zamiast imienia Tomasz może być użyte zdrobnienie Tomek lub Tommy (bo tak mówią do niego koleżanki i kole-dzy w szkole lub grupie, w której często przebywa), a ponadto zamiast „normalnej” nazwy miasta zamieszkania użytkownik portalu wpisuje „Gdyniolandia” lub „Arko-landia” i identyfikacja poprzez wyszukiwanie w portalu po nazwisku i mieście kończy się niepowodzeniem.

Pomocne rodzicom mogą być programy należące do grupy tzw. KONTROLI RODZICIELSKIEJ, których zadaniem jest m.in. filtrowanie dostępu do Internetu. Jednym z takich programów jest BENIAMIN, w ostatnich latach zalecany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Podstawową zaletą programu BENIAMIN jest możliwość darmowego korzystania z niego.

Na internetowej stronie programu **www.beniamin.pl** można pobrać plik instalacyjny, a także znaleźć instrukcję, jak skonfigurować program.

W razie kłopotów z pobraniem pliku instalacyjnego ze strony programu BENIAMIN można go pobrać, korzystając z serwisu **www.dobreprogramy.pl**. Tam też znajdują się inne programy do KONTROLI RODZICIELSKIEJ.

Zwiększeniu bezpieczeństwa w sieci Internet pomagają polski serwis HOTLINE, który umożliwia anonimowe zgłoszenie poprzez wypełnienie formularza w Internecie, jeśli ktoś natknie się na pornografię dziecięcą lub inne nielegalne treści, takie jak rasizm czy ksenofobia. Adresy tego serwisu to:

www.hotline.org.pl www.dyzurnet.pl

Zgłoszenia można dokonać także, dzwoniąc na infolinię: 0 801 615 005.

Zrozumienie pojęć związanych z Internetem może ułatwić słowniczek, jaki został umieszczony w dziale „Profesjoniści (pomocne informacje dla nauczycieli)” pod adresem **www.dzieckowsieci.pl**

Możemy tam dowiedzieć się także: co to jest czat, grooming, spam, uzależnienie od komputera i Internetu, złośliwe oprogramowanie, szkodliwe treści, a także wartość i wiarygodność źródeł internetowych.

Podręczniki przygotowane dla dzieci i rodziców przez UPC Polska znajdują się pod adresem: **www.upclive.pl/dzieci/2089/20.899.445.html**

Dobrze jest też przestrzegać podstawowych zasad gwarantujących nadzór nad komputerem z dostępem do Internetu, z którego korzysta dziecko, tj.:

- komputer powinien znajdować się w widocznym miejscu dla rodziców (np. w pokoju ogólnodostępnym),
- należy kontrolować w zasobach komputera we właściwościach przeglądarki, jakie strony były ostatnio odwiedzane przez dziecko (statystycznie użytkownicy rzadko usuwają historię odwiedzanych stron),
- stosować oprogramowanie z grupy kontroli rodzicielskiej.

Kary za szkolną cyberprzemoc

Źródło: „Dziennik” 2008.09.24

Posłowie zapowiadają wprowadzenie przepisów umożliwiających zastosowanie ostrych kar wobec nieletnich za nagrywanie wulgarnych filmów i udostępnianie ich w Internecie. Takie przypadki zdarzają się coraz częściej w polskich szkołach.

Resort sprawiedliwości zapowiedział, że jeszcze tej jesieni zagłosuje nad nowymi zapisami kodeksu karnego, które przewidują karę pięciu lat więzienia za zachowania naruszające intymność. Zachowania takie w przypadku cyberprzemocy to nagrywanie na komórkę lub kamerę wideo sceny z udziałem ofiary molestowanej, np. seksualnie. Przykładem jest tragiczna historia 14-letniej Ani z Gdańska, która była długo prześladowana w ten sposób przez swoich szkolnych kolegów.

Najłżejsza kara za cyberprzemoc to 3 miesiące, najdłuższa — 5 lat więzienia. Trzy lata więzienia będą grozić też tym, którzy takie filmy oglądają i je przechowują w swoich komórkach czy komputerach. „Za robienie z ukrycia zdjęć nagim osobom i rozpowszechnianie ich będzie można trafić do więzienia na dwa lata” — donosi „Polska”.

Tadeusz Bury
doradca metodyczny informatyki

Bibliografia

- Materiały I Międzynarodowej Konferencji „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w Internecie”, Warszawa 2007
- Materiały II Międzynarodowej Konferencji „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w Internecie”, Warszawa 2008
- www.saferinternet.pl** oficjalna strona Konferencji „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w Internecie”

Magdalena Adamczyk

Nabywanie umiejętności z zakresu samoobsługi przez dzieci niepełnosprawne

1. „Pierwsze kroki” w uczeniu się

Wiele dzieci upośledzonych umysłowo ma trudności w nauce podstawowych umiejętności samoobsługi. Często wymagają one znacznej pomocy i wysiłku ze strony dorosłego, aby zdobyć takie umiejętności, jak ubieranie się czy samodzielne korzystanie z toalety. Również dzieci niepełnosprawne ruchowo mają trudności z opanowaniem tych podstawowych czynności, choć nie ze względu na upośledzenie umysłowe (w większości rozwój umysłowy tych dzieci jest prawidłowy lub nieznacznie obniżony), lecz z powodu znacznych ograniczeń ruchowych. Niemniej jednak, dzięki nauce i cierpliwości, większość z nich może opanować podstawowe umiejętności związane z samoobsługą.

Naukę z dzieckiem niepełnosprawnym należy rozpocząć od najprostszych czynności. Na początku należy stawiać sobie małe cele i znajdować radość w osiągnięciu wielu mniejszych celów, zamiast marzyć i walczyć o nieosiągalny ideał.¹⁾

Nauczanie dzieci niepełnosprawnych ruchowo i upośledzonych umysłowo będzie przebiegało w rytmie zależnym od możliwości indywidualnych, zaczynając od poziomu, który powinien być określony na wstępie. Proces ten będzie postępował mozolnie, małymi krokami, aż do osiągnięcia pewnej granicy, której wcześniej nie da się przewidzieć. Wszelka poprawa lub nauka jakiejś nowej czynności będzie wynikiem wielu powtórzeń i ćwiczeń.

Trzeba jednak bardzo uważać przy nauce dzieci upośledzonych umysłowo, ponieważ czasem jedno zbyt trudne słowo, zbyt szybkie tempo, jedna umiejętność niewystarczająco utrwalona i cały wysiłek pójdzie na marne. Uwaga dziecka ulegnie dekoncentracji, pozostawiając rozpaczliwą pustkę.²⁾

Nauka dzieci upośledzonych umysłowo powinna rozpocząć się od najbardziej podstawowego zadania, tj. od nauczania dziecka, by siedziało na krześle na polecenie „usiąść”. Polecenie to (i wszystkie inne) powinno być wypowiedziane wyraźnie i jasno. Należy wyeliminować zbędną liczbę słów czy „haseł” w poleceniu i ograniczyć się do konkretów.

¹⁾ Ivar Lovaas, Nauczanie dzieci niepełnosprawnych umysłowo, WSiP, Warszawa 1993

²⁾ Alfred i Francoise Brauner, Postępowanie wychowawcze w upośledzeniu umysłowym, WSiP, Warszawa 1995

W nauce siadania bardzo ważne jest dopasowanie krzesła do wzrostu dziecka. Na początku można dziecku pomóc w wykonywaniu tej czynności. Gdy usiądzie, należy je pochwalić, a w początkowym okresie nauki dać jakąś nagrodę, np. cukierek. Kolejno należy sprawić, aby powtórzyło tę czynność.

Stopniowo coraz mniej pomaga się dziecku w wykonywaniu tego zadania. Następnie wprowadzamy polecenie „wstań”. Kiedy opanuje już te dwie czynności (siadanie i wstawanie), można wprowadzić kolejne polecenia, np. „siedź prosto”, „ułóż ręce”. Dziecko może siedzieć prawidłowo i patrzeć na dorosłego, ale jeśli porusza się lub wymachuje rękoma, może nie słyszeć ani słowa z tego, co się do niego mówi. Kiedy wierci się, należy wydać polecenie „ułóż ręce”, a następnie przytrzymać je w wymaganej pozycji. Z czasem dziecko bez naszej pomocy na samo polecenie będzie układało ręce.

W przypadku nauki wszystkich dzieci, a zwłaszcza niepełnosprawnych, bardzo ważny jest kontakt wzrokowy między nauczycielem a uczniem. Zanim przejdzie się do nauki czynności samoobsługi, trzeba najpierw opanować tę umiejętność.³⁾

2. Nauka podstawowych umiejętności samoobsługi

Program nauczania jedzenia i picia oraz korzystania z toalety można wprowadzić w chwili, gdy dziecko opanuje czynności siedzenia i związane z tym inne polecenia. Natomiast umiejętność ubierania się, czesania włosów i mycia zębów jest bardziej złożona i powinna być wprowadzona dopiero wtedy, gdy dziecko wykaże się zdolnością do naśladowania ruchów i kiedy potrafi właściwie reagować na różne polecenia słowne.

Jedzenie i picie

Naukę jedzenia z dziećmi niepełnosprawnymi należy rozpocząć od wręczenia im łyżeczki, ponieważ najłatwiej nią manipulować. Należy wybrać taką łyżkę, którą dziecko potrafi się bez trudności posługiwać. Dla dzieci upośledzonych umysłowo można wybrać małą łyżeczkę, gdy mają bardzo małe ręce — szybciej nauczą się samodzielnie jeść, jeśli nie będą zmagać się ze zbyt dużą i niewygodną łyżką. Natomiast dziecko niepełnosprawne ruchowo jedzące samodzielnie musi trzymać łyżkę w dłoni z palcami zgiętymi wokół trzonka w jednym kierunku i kciukiem zgiętym w kierunku przeciwnym. Przy trudnościach w utrzymaniu zwykłej łyżki, jej trzonka — należy odpowiednio zwiększyć jego grubość. Grubość trzonków łyżek i ich kształt trzeba dostosować do indywidualnych możliwości uchwycenia ich przez dziecko.⁴⁾

Jedzenie powinno być podane w miseczce, dzięki czemu dziecko uzyska lepszą kontrolę nad tym, co je. Ucząc je jedzenia za pomocą łyżeczki, powinno się podawać pokarmy rozdrobnione, ponieważ łatwiej je nabrać na łyżeczkę.⁵⁾ Będąc w grupie ze zdrowymi dziećmi, dziecko niepełnosprawne powinno otrzymać w miarę możliwości taki sam posiłek, co reszta grupy, bo tylko wtedy będzie czuło, że przynależy do niej, bo je to samo co wszystkie dzieci siedzące przy stoliku.

³⁾ Ivar Lovaas, Nauczanie dzieci niepełnosprawnych umysłowo, WSiP, Warszawa 1993

⁴⁾ M. Borkowska (red.), Dziecko niepełnosprawne ruchowo. Cz. II, Usprawnianie ruchowe, WSiP, Warszawa 1997

⁵⁾ Ivar Lovaas, Nauczanie dzieci niepełnosprawnych umysłowo, WSiP, Warszawa 1993

Kiedy dziecko z łatwością samo je papkowate pokarmy łyżeczką, można przejść do nauki jedzenia kęsów twardego pożywienia. Na początku można pomóc dziecku w nabieraniu jedzenia łyżeczką i ewentualnie upewnić się, że trzyma ją mocno, tak by jedzenie nie spadło, gdy wkłada je do ust. Kiedy opanuje umiejętność posługiwania się łyżką, może rozpocząć naukę jedzenia widelcem, a dopiero później nożem.

Przy nauce samodzielnego picia trzeba dzieciom niepełnosprawnym dobrać odpowiedni kubek, to podstawa, zanim przejdzie się do następnych etapów. Niektóre dzieci najchętniej uczą się pić z kubka bez ucha, inne z kubeczka z dwoma uszkami.⁶⁾

Jeśli zostanie wybrane naczynie, z jakiego dziecku najwygodniej jest pić, należy ustalić, co będzie piło i ile tego płynu trzeba nalać. Powinien być to ulubiony napój dziecka, a kubek napełniony do połowy. Jeżeli nalejemy więcej niż połowę, to wzrośnie możliwość rozlania tego płynu, jeśli natomiast mniej — dziecko będzie zmuszone przechylać kubeczek bardzo głęboko, co może być dla niego dodatkowym utrudnieniem w nauce.

Po napełnieniu kubeczka kładziemy na nim obie rączki dziecka (niezależnie od tego, czy jest to kubek z dwoma uszkami, z jednym lub bez ucha), pomagamy unieść kubek do ust i nieco przechylamy, tak aby dostał się do nich niewielki łyk napoju, następnie pomagamy w odstawieniu kubka na stół. Samodzielne wykonanie tych ruchów jest na początku nauki bardzo trudne dla dziecka. W miarę doskonalenia tej umiejętności możemy stopniowo zmniejszać zakres naszej pomocy i kontroli.

Korzystanie z toalety

Trzeba poczekać, aż dziecko osiągnie pewien stopień dojrzałości fizjologicznej, który dla każdego jest inny, lecz prędzej czy później zostaje wykształcony (wynika to z dojrzałości fizycznej). Zbyt długie przesiadywanie na sedesie sprawia, że dziecko traci odruch wywołujący chęć załatwienia się — siedząc na sedesie, bawiąc się, dziecko zapomina, po co siedzi i odruch zanika.⁷⁾

O czym należy pamiętać rozpoczynając naukę korzystania z toalety:

1. Dziecko nie powinno nosić pieluch w czasie ćwiczeń. Należy mieć pod ręką około 12 par spodenek. Trzeba mieć tyle zapasowych par, by za każdym razem, gdy dziecko zabrudzi spodenki, przebrać je w czyste.
2. Dziecko powinno z łatwością manipulować swoją odzieżą. Powinno nosić proste ubrania, np. szorty z elastyczną gumą lub dresy.
3. Dziecko powinno wygodnie siedzieć na sedesie. Nie może obawiać się, że z niego spadnie. Można nałożyć dziecięcy sedes na muszlę klozetową lub przystawić mały stołeczek, by dziecko mogło na nim oprzeć nogi.
4. Należy mieć pod ręką dużo ulubionego napoju dziecka, by zwiększyć częstotliwość wypróżnień.
5. Powinno się mieć małe cząstki ulubionego jedzenia dziecka (orzeszki, cukierki), przygotowane jako nagroda. Należy wybrać takie nagrody, które wywołują pragnienie, co wpływa na ilość wypijanych przez dziecko napojów.⁸⁾

⁶⁾ J. Carr, *Pomoc dziecku upośledzonemu*, PZWL, Warszawa 1994

⁷⁾ Alfred i Francoise Brauner, *Postępowanie wychowawcze w upośledzeniu umysłowym*, WSiP, Warszawa 1995

⁸⁾ Ivar Lovaas, *Nauczanie dzieci niepełnosprawnych umysłowo*, WSiP, Warszawa 1993

Kiedy dziecko opanuje umiejętność załatwiania się, można je nauczyć dodatkowych czynności: wycierania pupy, wstawania z toalety, ubierania się i spuszczenia wody.

Ubieranie i rozbieranie się dzieci

Rozpoczynając uczenie dzieci niepełnosprawnych, należy pamiętać o ogólnych zasadach dotyczących nauki ubierania i rozbierania się. Oto one:

1. Rozbieranie jest łatwiejsze od ubierania się.
2. Należy pomagać dziecku w trudnych sytuacjach, aby nie zniechęciło się do nauki.
3. W czasie nauki ubierania i rozbierania się należy stworzyć dziecku warunki poczucia bezpieczeństwa, aby zapobiec nasileniu się nieprawidłowości.
4. Wygodniejsze są ubrania dające się wciągnąć i ściągnąć niż rozpinane i sznurowane.
5. Przy zdejmowaniu ubrań nierozpinanych najpierw wyciągamy ręce z rękawów, a później ściągamy ubranie przez głowę. Przy ubieraniu się — kolejność odwrotna.
6. W przypadku dzieci niepełnosprawnych ruchowo w czasie rozbierania zdejmujemy ubranie najpierw z kończyny sprawniejszej. Podczas ubierania — odwrotnie.⁹⁾

Ważne jest, by ubranie dziecka było praktyczne. Elastyczna gumka jest lepsza niż szelki czy guziki. Rękawy powinny być szerokie, aby nie krępowały rąk. Otwór na szyję powinien być taki szeroki, aby głowa przechodziła z łatwością.

W nauce ubierania się wykorzystywane są ruchy, które dziecko umie już wykonać. Osoba dorosła rozpoczyna czynności, prosząc o ich dokończenie: zaczyna wkładać spodnie, które dziecko kończy podciągając, podkłada kciuk pod gumkę elastyczną, tak aby dziecko mogło ściągnąć te spodnie.

Aby dziecko uzyskało orientację przód — tył, należy dostarczyć mu punktu orientacyjnego. Można przyczepić na piersi bluzeczki widoczną oznakę lub broszkę.¹⁰⁾

Ucząc umiejętności rozbierania i ubierania się, można podpowiadać dziecku, biorąc fizyczny udział w wykonywaniu czynności. Można próbować uczyć dziecko, by naśladowało poszczególne czynności, jakie wykonuje osoba dorosła przy ubieraniu lub rozbieraniu się. Korzyści płynące z uczenia za pomocą naśladownictwa polegają na tym, że dziecko będzie coraz więcej się uczyło, naśladowując ruchy osoby dorosłej i mniej czasu trzeba będzie poświęcić na mozolne pokonywanie poszczególnych etapów.

Czesanie włosów

Należy zdecydować wcześniej, jak dziecko powinno szczotkować czy česać swoje włosy. Następnie należy podzielić to zadanie na kilka czynności. Każdy krok powinien zawierać wskazówkę słowną. Szczotkowanie włosów rozpoczyna się od jednej strony, następnie gładzenie po lewej i prawej stronie głowy, szczotkowanie włosów

⁹⁾ M. Borkowska (red.), Dziecko niepełnosprawne ruchowo. Cz. II, Usprawnianie ruchowe, WSiP, Warszawa 1997

¹⁰⁾ Alfred i Francoise Brauner, Postępowanie wychowawcze w upośledzeniu umysłowym, WSiP, Warszawa 1995

z tyłu głowy i szczotkowanie grzywki. Dodatkowy etap to szczotkowanie od spodu w przypadku długich włosów.

W czasie tej nauki dziecko powinno siedzieć przed lustrem, by mogło obserwować to, co robi.¹¹⁾

Nauka mycia rąk

Przy rozpoczęciu nauki tej umiejętności dziecko musi nauczyć się wykonywania następujących czynności:

- 1) podejść lub podjechać do umywalki;
- 2) włożyć korek do otworu w umywalce;
- 3) odkręcić kran z zimną wodą;
- 4) odkręcić kran z gorącą wodą;
- 5) gdy jest już dosyć wody w umywalce, zakręcić kran z ciepłą wodą;
- 6) zakręcić kran z zimną wodą;
- 7) włożyć dłonie do wody;
- 8) wycisnąć mydło z pojemnika;
- 9) pocierać dłonie i palce o siebie;
- 10) pocierać dłonie ze splecionymi palcami;
- 11) pocierać dłonią i palcami lewej ręki grzbiet dłoni prawej i odwrotnie;
- 12) spłukać ręce w wodzie;
- 13) wyciągnąć korek, aby spłynęła woda ze zlewu;
- 14) wytrzeć ręce w ręcznik.

Gdy dziecko opanuje już te czynności, uczymy je myć ręce pod wodą bieżącą. Wszystko wykonuje w tej samej kolejności, pomijając punkty dotyczące zatykania zlewu korkiem.

Ucząc mycia rąk, stosujemy najpierw zachętę i podpowiadamy ruchy przez cały czas — od pierwszego do ostatniego punktu. Potem stopniowo wygaszamy bodźce podpowiadające, aż w końcu dziecko samodzielnie wykonuje wszystkie czynności według kolejności, której było uczone.¹²⁾

Dzieci niepełnosprawne są w stanie opanować umiejętności w zakresie czynności związanych z samoobsługą, jednak praca nad ich wykształceniem jest mozolna, wymaga dużo cierpliwości i zaangażowania zarówno ze strony dziecka, jak i osoby dorosłej. Należy cieszyć się z drobnych sukcesów i mobilizować dziecko do dalszej pracy.

Magdalena Adamczyk
SP nr 34 z Oddziałami Integracyjnymi w Gdyni

Bibliografia

- Borkowska M. (red.), Dziecko niepełnosprawne ruchowo. Cz. II, Usprawnianie ruchowe, WSiP, Warszawa 1997
- Brauner A., F., Postępowanie wychowawcze w upośledzeniu umysłowym, WSiP, Warszawa 1995
- Carr J., Pomoc dziecku upośledzonemu, PZWL, Warszawa 1994
- Lovaas I., Nauczanie dzieci niepełnosprawnych umysłowo, WSiP, Warszawa 1993

¹¹⁾ Ivar Lovaas, Nauczanie dzieci niepełnosprawnych umysłowo, WSiP, Warszawa 1993

¹²⁾ J. Carr, Pomoc dziecku upośledzonemu, PZWL, Warszawa 1994

Anna Kasicka-Kłos

Praca z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną

Podstawowym elementem właściwego planowania i efektywnej pracy z dzieckiem z niepełnosprawnością intelektualną jest niewątpliwie jego wnikliwe poznanie. Proces ten zawiera kilka elementów, tj.:

- a) przeprowadzenie badań diagnostycznych w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej,
- b) diagnozę wspomagającą dokonaną przez pedagoga specjalnego,
- c) systematyczną obserwację ucznia w toku nauki.

Wynikiem diagnozy dokonanej w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej jest tzw. orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. Dokument ten jest wystawiany za zgodą opiekunów prawnych dziecka, którzy decydują również, czy zostanie on przekazany do wiadomości szkoły. Zawiera on wyniki badań psychologicznych określających poziom rozwoju umysłowego z określeniem rodzaju dysfunkcji oraz badań pedagogicznych diagnozujących poziom rozwoju poszczególnych umiejętności szkolnych. Specjaliści formułują również ogólne zalecenia do pracy z dzieckiem.

Wyposażony w te informacje pedagog specjalny pogłębia swoją wiedzę o uczniu poprzez poznanie jego środowiska rodzinnego (przydatne może być opracowanie ankiety dla rodziców lub opiekunów). Znajomość sytuacji dziecka w rodzinie pozwala nauczycielowi ocenić, do jakiego stopnia może liczyć na współpracę z rodzicami. Jest to zasadniczy warunek powodzenia w pracy z dzieckiem niepełnosprawnym intelektualnie. W warunkach organizacyjnych pracy szkoły nauczyciel nie może poświęcić każdemu uczniowi zbyt wiele czasu. Mimo wszelkich starań i zaangażowania z jego strony niezbędne jest kontynuowanie pracy przez rodziców w domu (realizacja wszelkiego typu ćwiczeń utrwalających i usprawniających według wskazówek pedagoga). Należy zwrócić na ten fakt uwagę rodziców, którzy decydują o uczęszczaniu swojego dziecka do klasy integracyjnej, bardzo często bowiem zdarza się, że nie zdają sobie sprawy z tego, jak wielka jest ich odpowiedzialność w tym zakresie. Nieczęsto taka współpraca z rodzicami przebiega prawidłowo. Wiąże się to najczęściej z nieprawidłowym funkcjonowaniem rodziny spowodowanym bardzo różnymi czynnikami (zapracowanie rodziców, brak wiedzy czy w skrajnych przypadkach patologie społeczne).

Następnym krokiem nauczyciela jest własne uzupełnienie diagnozy w trakcie odpowiednio dobranych ćwiczeń i zabaw poprzez ocenę poziomu sprawności poszczególnych funkcji rozwojowych i umiejętności, m.in.:

- lateralizacji,
- orientacji w schemacie własnego ciała i w przestrzeni,

- tempa mechanicznego uczenia się,
- spostrzegawczości,
- myślenia logicznego i wnioskowania,
- koncentracji uwagi,
- pamięci wzrokowej,
- percepcji wzrokowej,
- koordynacji wzrokowo-ruchowej,
- sprawności manualnej i grafomotorycznej,
- pamięci słuchowej,
- analizy słuchowej,
- syntezy słuchowej,
- słuchu fonematycznego, pamięci fonologicznej, sprawności aparatu artykulatoryjnego i wymowy (konsultacja z logopedą),
- zasobu słownictwa,
- rozumienia podstawowych poleceń,
- znajomości liter i techniki czytania,
- pojęcia liczby i umiejętności liczenia,
- poziomu samodzielności i samoobsługi.

Uzyskanie wszystkich tych informacji pozwala na właściwe postawienie celów oraz na określenie pozycji wyjściowej, z jakiej dane dziecko rozpoczyna swój pierwszy lub kolejny etap edukacji. Etap trudny i mozolny z uwagi na znaczne ograniczenia w postaci różnego rodzaju zaburzeń. W obliczu tylu utrudnień najważniejszym elementem jest intensyfikacja działań rewalidacyjnych. Należy przede wszystkim zadbać o to, by zapewnić dziecku szanse na możliwie najgłębsze usprawnienie wszystkich zaburzonych funkcji. Jest to zadanie długofalowe, wymagające udziału specjalistów (logopedii, gimnastyki korekcyjnej, terapii pedagogicznej itp.).

Każde dziecko musi być traktowane indywidualnie zarówno pod względem diagnostycznym, jak i realizacji zadań w nauczaniu. Kto ma doświadczenia w pracy z dzieckiem niepełnosprawnym intelektualnie w stopniu lekkim, zgodzi się ze stwierdzeniem, że każde z tych dzieci jest inne nawet mimo podobnego poziomu sprawności umysłowej. Indywidualizacja jest więc podstawową zasadą stosowaną w pracy z tymi uczniami, która leży u podstaw tworzenia planów pracy (rozkładów materiału).

Obecnie funkcjonuje wiele programów nauczania, a wybór odpowiedniego leży w gestii nauczyciela. Przed podjęciem decyzji o wyborze programu, w sytuacji, gdy do klasy uczęszcza uczeń z niepełnosprawnością intelektualną, należy dokonać wnikliwej analizy zawartych w nim treści programowych pod kątem możliwości modyfikacji, dostosowania do możliwości takiego dziecka. Wśród wielu programów, z jakimi można się spotkać, pojawiły się już takie, które zawierają interesujące modyfikacje oraz posiadają opracowane odpowiednie podręczniki i karty pracy.

Po dokonaniu wyboru programu nauczania oraz przeprowadzeniu wszelkich działań diagnostycznych można przystąpić do tworzenia indywidualnych planów pracy. Plany takie opracowuje się raz w miesiącu, co daje nauczycielowi wspomagającemu możliwość dostosowania treści nauczania do tempa pracy dziecka, umożliwia też lepszy dobór metod pracy oraz szybką reakcję na zmiany różnych czynników wpływających na efektywność nauczania.

Jedną z ważniejszych spraw dotyczących planowania pracy z uczniami z niepełnosprawnością intelektualną jest różnicowanie, które gwarantuje dostępność programu nauczania uczniom ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Różnicowaniu podlegają takie aspekty, jak:

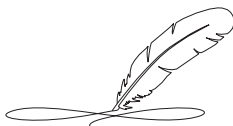
- a) treść — praca uczniów nad różnymi aspektami tego samego zagadnienia (jeden z uczniów koncentruje się na analizie treści, inny zaś pracuje nad poprawnością wymowy),
 - b) zainteresowanie — dobranie zadań do źródeł motywacji uczniów oraz ich dotychczasowych doświadczeń,
 - c) poziom — praca uczniów nad podobnymi zadaniami na różnych poziomach, które odzwierciedlają ich poprzednie osiągnięcia,
 - d) dostęp — przedstawianie uczniom materiału różnymi kanałami, tzn. słuchowym, wzrokowym, dotykowym,
 - e) struktura — przedstawianie zadań w postaci małych, rozwojowo uporządkowanych etapów lub przekazywanie wiedzy zintegrowanej,
 - f) sekwencja — udostępnianie uczniom materiału o różnym stopniu uporządkowania wewnętrznego,
 - g) tempo — przerabianie przez uczniów materiału w różnym tempie i zachęcanie ich do określenia własnego, preferowanego tempa pracy,
 - h) reakcja — reagowanie przez uczniów w zróżnicowany sposób na podobne zadania,
 - i) czas personelu dydaktycznego — umożliwienie uczniom różnego rodzaju wsparcia przez personel dydaktyczny (robienie pauz, doradztwo),
 - j) styl nauczania — zapewnianie uczniom możliwości doświadczania całego zakresu podejść do nauczania (prezentacje w klasie, praca w terenie, dyskusje),
 - k) styl uczenia się — dawanie uczniom okazji do reagowania wówczas, gdy wykorzystuje się różne sposoby nauczania (bierne słuchanie, aktywne uczestniczenie w poszukiwaniach),
 - l) grupowanie — oferowanie odpowiedniej mieszanki indywidualnych doświadczeń w zakresie uczenia się w parach, w grupach, w całej klasie i całej szkole.
- Efektywne planowanie, które uwzględnia zróżnicowanie, zależy oczywiście od dokładnej oceny poprzednich osiągnięć uczniów, przemyślanej diagnozy przyszłych potrzeb w zakresie uczenia się i precyzyjnego określenia celów. Nie wszystkie aspekty różnicowania są przywoływane i uwzględniane na każdej lekcji, gdyż nie są one traktowane przez pedagogów specjalnych jako lista kontrolna nakazów, lecz zakres możliwości wykorzystywany w procesie nauczania-uczenia się. Każdy nauczyciel bowiem sam określa, kiedy pragnie sam kontrolować różnicowanie, a kiedy chce ułatwić uczniowi kierowanie własną nauką. Poszczególne zajęcia i przedmioty poddają się różnym formom zróżnicowania, zgodnie z celami programu i grupą uczniów, której dotyczą.

Z pewnością warto przyswoić sobie niektóre z tych pomysłów. Stanowią one pomoc w planowaniu konkretnych lekcji w klasie integracyjnej, gdzie dostosowywanie zadań do różnych zainteresowań, potrzeb, zdolności, doświadczeń i dotychczasowych osiągnięć uczniów okazuje się być celem nadrzędnym.

*Anna Kasicka-Kłós
ZS nr 5 w Gdyni*

Bibliografia

- Byers R., Rose R., *Jak zaplanować pracę z dziećmi o specjalnych potrzebach edukacyjnych*, Wyd. APS, Warszawa 2002
- Tkaczyk G., Serafin T. (red.), *Poradnik metodyczny dla nauczycieli kształcących uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim w szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych*, MEN, Warszawa 2001

Jolanta Wiktorowicz, Joanna Gierszewska

Teatr — integrująca zabawa dla wszystkich dzieci

W artykule tym chcielibyśmy podzielić się doświadczeniami wynikającymi z realizacji projektu „Młody aktor” oraz przemyśleniami związanymi z wystawianiem przedstawień. Pracujemy w klasie integracyjnej, do działań teatralnych mobilizujemy cały zespół klasowy, a więc także dzieci mające orzeczenia do nauczania specjalnego. Działania teatralne rozpoczęliśmy w klasie pierwszej i kontynuujemy obecnie.

Wyzwania podejmowaliśmy wspólnie, różne były ich efekty. Może warto zaznaczyć, że wspólna praca w klasie integracyjnej nie jest dla nas współzawodnictwem, lecz wspólnym działaniem. Podwójny wysiłek daje nam szansę zdwojonej radości z tego, co robimy dobrze, ale też możemy wspólnie zastanowić się nad tym, co możemy zrobić, aby zespół klasowy lepiej współpracował, współdziałał, realizując nie tylko wyzwania edukacyjne. Stąd też pomysł działalności teatralnej, która daje możliwość rozwoju, uczy, mobilizuje do podejmowania różnych wyzwań.

W każdym roku szkolnym w programie pracy wychowawczej przewidujemy wystawienie dwóch przedstawień. Jednego z dziećmi uczęszczającymi na zajęcia koła teatralnego, które są zajęciami dodatkowymi, pozalekcyjnymi oraz drugiego, w którym uczestniczą wszyscy uczniowie klasy integracyjnej.

Pracę zaczęliśmy od wspólnego napisania programu własnego, który zamieszczony jest na stronie internetowej naszej szkoły (www.sp34.eduforum.pl). Było to dla nas duże wyzwanie, ponieważ nigdy nie prowadziliśmy takich zajęć. Pracę z grupą rozpoczęliśmy od scenek dramatycznych, pantomimicznych i zabaw z kukielkami. Przedstawieniem, które zrealizowaliśmy w ubiegłym roku szkolnym z uczniami uczęszczającymi na zajęcia koła teatralnego, była „Królewna Śnieżka”. Spektakl zawierał cztery akty, dlatego też w drugim semestrze konieczna była zwiększona ilość prób oraz przeznaczenie dodatkowego czasu na przygotowanie dekoracji. Efekt końcowy był dla nas i dzieci niezwykle imponujący.

Pracę ułatwia nam sala teatralna, która funkcjonuje w naszej szkole i jest wykorzystywana do różnego rodzaju artystycznych przedsięwzięć.

W minionym roku szkolnym pracę zakończyliśmy ewaluacją programu — ankietą, którą wypełniały dzieci oraz ich rodzice. Z jej analizy wynika, iż zarówno rodzice, jak i dzieci pozytywnie oceniają naszą pracę. W żadnym z pytań dotyczących pracy na zajęciach koła teatralnego nie wybrali odpowiedzi z końca skali (rzadko, nigdy).

Nie sposób zamieścić całego materiału potrzebnego do realizacji przedstawienia, ale przedstawiamy ramowy plan z realizacji spektaklu.

Przygotowanie inscenizacji przedstawienia „Królewna Śnieżka” (cz. I)

Cele

Uczeń potrafi:

- omówić treść bajki „O Królewnie Śnieżce”
- interpretować fragmenty przedstawienia
- wyrażać swoje emocje przed członkami zespołu teatralnego
- wyjaśnić potrzebę integracji i współpracy w zespole.

1. Poznanie treści scenariusza przedstawienia pt. „Królewna Śnieżka”.

- A. Przeczytanie treści całego przedstawienia (IV akty). Poznanie postaci występujących w przedstawieniu (rozmowa o cechach charakterystycznych ich wyglądu, osobowości, sposobie mówienia, poruszania się).
- B. Wypowiedzi dzieci związane z analizowanym utworem (określenie tematyki, występujących postaci, wyodrębnienie kolejności zdarzeń).
- C. Próby przydzielenia ról, dopasowania dzieci do odpowiednich postaci występujących w przedstawieniu.

2. Dobór dzieci do poszczególnych ról.

- A. Ostateczne ustalenie przydziału ról w przedstawieniu „Królewna Śnieżka”.
- B. Rozdanie dzieciom poszczególnych fragmentów ról i uporządkowanie scenariusza z kwestiami dla poszczególnych aktorów.
- C. Ćwiczenia mimiczne twarzy. Odgrywanie fragmentów przedstawienia zawierających elementy grozy (czarownica z jabłkiem), radości (wesołe krasnale), zachwyty (Śnieżka w ogrodzie ze zwierzętami), rozpacz (myśliwy w lesie).
- D. Odczytanie tekstu z podziałem na role z uwzględnieniem odpowiedniej intonacji głosu oraz zastosowaniem odpowiedniej interpunkcji i gestykulacji.
- E. Ćwiczenie umiejętności wejścia na scenę w odpowiednim momencie.

3. Podsumowanie zajęć.

Po zakończonych zajęciach rozmawiamy na temat działań podejmowanych na tym etapie pracy nad przedstawieniem. Zadajemy różne pytania: W jaki sposób dzieci utożsamiają się z poszczególnymi postaciami? Co sprawia im największą trudność? Co przychodzi najłatwiej i jest źródłem radości?

Przygotowanie inscenizacji przedstawienia „Królewna Śnieżka” (cz. II)

Cele

Uczeń potrafi:

- wymienić kolejność występowania postaci w przygotowywanej bajce „Królewna Śnieżka”.
- interpretować fragmenty przedstawienia

- wykonać dekorację plastyczną do spektaklu, plakaty informujące o przedstawieniu oraz zaproszenia dla rodziców
- śpiewać piosenki w przedstawieniu
- wyjaśnić potrzebę przełamywania barier międzyludzkich.

1. Ćwiczenie poszczególnych aktów przedstawienia.

- A. Podział uczniów na dwie grupy i ćwiczenie poszczególnych aktów w osobnych salach (I grupa — narratorzy, Czarodziejskie Lustro, Zła Królowa, Śnieżka, Naddworny Myśliwy, Leśny Ptak, II grupa — cztery Krasnoludki, Młody Książę).
- B. Łączenie grup i wspólna praca nad poszczególnymi częściami przedstawienia.
- C. Próby z elementami scenografii oraz rekwizytami (zasłanianiem kotary, zmianą scenografii w trakcie przedstawienia, ćwiczenie zmian strojów Złej Królowej oraz Służącego i Czarownicy, wręczanie jabłka Śnieżce i przyborów do pracy krasnali itp.).

2. Poznanie treści piosenek, które zostały wplecione w tekst przedstawienia „Królewna Śnieżka”.

- A. Wspólne ustalanie kolejności piosenek w przedstawieniu oraz nauka treści i linii melodycznej utworów z wykorzystaniem płyty Ewy Sudeckiej i Ewy Zakrzewskiej pt. „Śpiewnik dziecięcy — teksty piosenek i nuty”.
- B. Śpiewanie poznanych piosenek przy wykorzystaniu linii melodycznej z płyty. Ustalanie choreografii do prezentowanych utworów.
- C. Próby przedstawienia z rekwizytami, zmianą dekoracji oraz piosenkami w poszczególnych aktach przedstawienia.

3. Wykorzystanie umiejętności manualnych.

- A. Wspólne przygotowanie dekoracji (malowanie domku krasnali, wykonywanie koron dla Króla i Królowej, stroju Czarownicy, wycinanie trawy i kwiatów itp.).
- B. Zaangażowanie rodziców w przygotowanie strojów do przedstawienia (wykonanie maski dla ptaka, stroju myśliwego oraz lustra, dostarczanie rekwizytów).
- C. Wykonywanie plakatu informującego o terminie, temacie i organizatorach przedstawienia. Redagowanie tekstu zaproszenia na przedstawienie.
- D. Przygotowanie zaproszeń dla rodziców.

4. Występ przed publicznością.

- A. 15.05.2008 r. — premiera przedstawienia na uroczystości z okazji Dnia Matki i Ojca z udziałem wszystkich uczniów klasy oraz krótkim programem artystycznym z okazji święta.
- B. 16.05.2008 r. — zaprezentowanie przedstawienia przed uczniami klas O — III oraz nauczycielami i dyrekcją szkoły, a także zaproszonymi gośćmi (dziećmi z pobliskich przedszkoli).

5. Podsumowanie zajęć.

Po zakończonych zajęciach omawianie i doskonalenie powstałej formy teatralnej. Słuchanie uwag dzieci dotyczących ich samopoczucia i stopnia utożsamiania się z poszczególnymi postaciami.

W drugim z przygotowanych przedstawień uczestniczą wszyscy uczniowie klasy integracyjnej. Role w przedstawieniu dobierane są w taki sposób, aby każde z dzieci mogło pokazać swoje umiejętności, nie będąc narażone na zbyt duży stres, ale zachęcane do wspólnej zabawy i udziału w wyzwaniach podejmowanych przez cały zespół klasowy.

Przygotowanie inscenizacji przedstawienia „O wiosennym jajku”

Cele

Uczeń potrafi:

- omówić tradycje związane ze świętami wielkanocnymi
- docenić wysiłek i wkład pracy włożony w opanowanie tekstu przez osoby posiadające orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

1. Poznanie treści scenariusza przedstawienia „O wiosennym jajku”.

- A. Czytanie tekstu z podziałem na role z uwzględnieniem odpowiedniej tonacji głosu.

2. Podział ról w sposób dostosowany do możliwości intelektualnych i psychofizycznych dzieci.

- A. Rozdanie ról i uporządkowanie scenariusza zgodnie z kolejnością występowania aktorów:
- uczennica z umiarkowanym upośledzeniem umysłowym gra rolę mazurka wielkanocnego (wypowiada kwestię dwuzdaniową)
 - chłopiec z niedosłuchem bierze udział w scenie ze zwyczajami świątecznymi (polewa dzieci wodą na dyngusa)
 - uczeń z zaburzeniami zachowania recytuje krótki wiersz.
- B. Wszystkie dzieci, również posiadające orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, śpiewają wspólnie piosenki.

3. Ćwiczenie poszczególnych fragmentów przedstawienia.

- A. Próby z wykorzystaniem rekwizytów.
B. Nauka piosenek i układu tanecznego do jednej z nich.

4. Wspólne dekorowanie sali z wykorzystaniem gotowych elementów z motywami wiosennymi i świątecznymi.

5. Występ przed publicznością (uczniami z nauczania zintegrowanego, nauczycielami, dyrekcją, rodzicami oraz grupami zaproszonych przedszkolaków).

6. Poczęstunek dla zaproszonych gości i dzieci z klasy (słodkie rekwizyty z przedstawienia goszczące na wielkanocnym stole — mazurki, baby wielkanocne).

W maju 2008 roku z przedstawieniem „O wiosennym jajku” wzięliśmy udział w Przeglądzie Twórczości Teatralnych Placówek Specjalnych *My zaczarowani teatrem*.

Przeżycie ogromne dla dzieci, ale również i dla nas. Oczywiście początkowo przedstawienie obejrżeli uczniowie, nauczyciele i dyrekcja naszej szkoły, a także rodzice i opiekunowie oraz dzieci z pobliskich przedszkoli.

Występ na scenie teatralnej przed szerszą publicznością był dużym wyzwaniem, z nagród i wyróżnienia cieszyli się wszyscy, a więc było warto. Planujemy wystąpić także i w tym roku, bo „zaczarowani teatrem” pozostaniemy już pewnie na zawsze.

Wspólna odpowiedzialność to wspólne działanie. Dzieci nie mające orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego uczą się brać odpowiedzialność za swoich rówieśników, np. poprzez pilnowanie, aby w odpowiednim momencie dać sygnał do wypowiedzenia kwestii. Dzieci wiedzą, że można uczyć się ról na pamięć w różnym tempie, wkładając większy wysiłek w opanowanie treści roli, a efekt wspólny — podczas występu dla innych — cieszy wszystkich i mobilizuje do dalszej pracy.

Można zadać sobie pytanie: Czy warto, aby dzieci, które mają tak duże trudności z opanowaniem materiału przeznaczonego do nauki, trudziły się jeszcze dodatkowo podczas przedstawień? Z doświadczenia możemy powiedzieć, że warto. Nauka jest bardzo ważną częścią działań dziecka w szkole, ale przede wszystkim ważne jest to, jak ono się w niej czuje. Czy jest akceptowane przez grupę? Czy potrafi w tej grupie działać aktywnie i współdziałać w pracy z rówieśnikami?

Przez ostatnie lata prezentowania przedstawień w szkole zaobserwowaliśmy również, że działania artystyczne mają duży wpływ na zaangażowanie rodziców do współpracy na forum klasy, integrują grupę oraz ułatwiają wzajemne relacje między rodzicami.

Nie zmienimy charakteru, osobowości czy dysfunkcji dzieci, ale możemy pokazać im, że dla grupy ich obecność jest równie ważna i potrzebna, jak i pozostałych uczniów z zespołu klasowego.

Dzieci, które przełamują swoje lęki, podejmują wyzwania, walczą ze swoimi słabościami, chętniej chodzą do szkoły, bo uczy ich ona nie tylko bycia dobrym uczniem, ale także daje do ręki „narzędzie” w postaci umiejętności walki ze swoimi słabościami i mobilizuje do podejmowania wyzwań w dorosłym, samodzielnym życiu.

*Jolanta Wiktorowicz, Joanna Gierszewska
SP nr 34 z Oddziałami Integracyjnymi w Gdyni*

Waldemar Kotowski

Nowa olimpiada dla uczniów interesujących się finansami

Olimpiada Wiedzy o Finansach — Banki w Akcji została zarejestrowana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i znajduje się w wykazie turniejów i olimpiad tematycznych związanych z wybraną dziedziną wiedzy zawodowej, których laureaci i finaliści są zwolnieni z etapu pisemnego egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe.

Nagrody główne w olimpiadzie to, oprócz nagród rzeczowych, 8 indeksów wraz z opłatą czesnego za 3 lata studiów licencjackich oraz 8 indeksów z opłaconym I semestrem studiów na jednej z wyższych szkół bankowych.

Celami Olimpiady Wiedzy o Finansach są:

- Odkrywanie i rozwijanie uzdolnień uczniów oraz pobudzanie do twórczego myślenia.
- Wspieranie kreatywnych i przedsiębiorczych postaw uczniów.
- Wspomaganie zdolności stosowania zdobytej wiedzy w praktycznym działaniu.
- Kształtowanie u uczniów umiejętności koniecznych do sprawnego poruszania się w sferze finansów, tj. do podejmowania ugruntowanych decyzji w odniesieniu do usług finansowych, przy świadomości wiążących się z nimi szans i rodzajów ryzyka.
- Przygotowanie młodzieży do przyswajania wiedzy finansowej przez całe życie.
- Upowszechnienie edukacji finansowej jako uzupełnienia środków legislacyjnych, służących zapewnieniu konsumentom właściwych informacji i właściwego doradztwa, a także odpowiedniej ich ochrony.
- Propagowanie racjonalnego gospodarowania finansami i nawyku oszczędzania.
- Upowszechnianie nawyku dokonywania analizy popartej wiedzą przed podjęciem decyzji finansowych.
- Wyłanianie najbardziej utalentowanej młodzieży do szkół wyższych.
- Przygotowanie do potwierdzenia kwalifikacji zawodowych.

Zawody szkolne polegają na udzieleniu odpowiedzi na 20 pytań testowych z ogólnego zakresu programowego oraz 10 pytań testowych z zakresu programowego tematu danej edycji olimpiady oraz 1 pytanie problemowe (otwarte) przygotowane przez Komitet Główny. Przeznacza się na to 60 minut.

Pytania testowe są wybierane losowo przez komputerowy system testujący z bazy 250 pytań, a pytania problemowe z bazy 10 pytań.

Uczeń może przystąpić do rozwiązywania zadań etapu szkolnego w dowolnym czasie w okresie dwóch dni wskazanych przez Komitet Główny. Czas pracy mierzony jest od momentu wygenerowania pierwszego pytania testowego.

W **zawodach okręgowych** olimpiady bierze udział 384 najlepszych uczestników z najwyższą łączną liczbą punktów. Wszyscy uczestnicy zawodów stopnia okręgowego wraz z opiekunami biorą udział w jednodniowych warsztatach przygotowujących do udziału w grze symulacyjnej Banks in Action.

Zawody okręgowe przeprowadzane są za pośrednictwem Internetu.

Podczas rozgrywek uczniowie podejmują decyzje (o wysokości stóp procentowych lokat krótko- i długoterminowych, o wysokości stóp procentowych kredytów długo- i krótkoterminowych, o wysokości wydatków na marketing oraz na badania i rozwój) co 2 dni (w poniedziałki, środy i piątki) zgodnie z harmonogramem. Podjęcie decyzji musi nastąpić zawsze do godziny 17.00 danego dnia; raporty po zamknięciu okresu rozliczeniowego będą dostępne od godziny 7.00 dnia następnego. Rozgrywki obejmują 8 okresów rozliczeniowych.

Do zawodów centralnych kwalifikują się uczniowie, którzy zajęli I miejsce w swojej grupie. O miejscu w grupie decyduje liczba punktów przyznanych przez system komputerowy.

Zawody centralne składają się z trzech etapów:

etap I — uczestnicy konkurują w grze symulacyjnej Banks in Action za pośrednictwem Internetu;

etap II — uczniowie konkurują w grze symulacyjnej Banks in Action w bezpośrednim spotkaniu;

etap III — zawodnicy rozwiązują test z ogólnego zakresu programowego przygotowany przez Komitet Główny.

Temat I edycji Olimpiady Wiedzy o Finansach to: Konsument a usługi finansowe.

Przedmiotem olimpiady są szeroko rozumiane finanse, tzn. instytucje rynku finansowego, sposoby ich funkcjonowania, instrumenty finansowe oraz zasady racjonalnego z nich korzystania. W pierwszej edycji w sposób szczególny zanalizowany został konsument jako podmiot rynku finansowego, który nie zawsze jest w stanie samodzielnie ocenić faktycznie ponoszone ryzyko ekonomiczne i w związku z tym podlega szczególnej ochronie z reguły w formie określonej regulacjami prawnymi.

Wśród laureatów I edycji Olimpiady Wiedzy o Finansach — Banki w Akcji (finał odbył się w grudniu 2008 r.) znalazło się dwóch uczniów z gdyńskich liceów: Wacław Kacmajor z III LO, który okazał się najlepszym „finansistą” wśród 9623 uczniów z całego kraju, oraz Paweł Słomski z VI LO — zdobywca VII miejsca. Jako że w gronie siedmiu najlepszych uczniów jedynie Gdynia może poszczycić się dwójką uczniów, można stwierdzić, że również pod względem wiedzy finansowej jesteśmy jako miasto liderem w Polsce.

Lista 7 najlepszych uczniów przedstawia się następująco:

lp.	imię i nazwisko	nauczyciel	szkoła		
1	Wacław Kacmajor	Waldemar Kotowski	III Liceum Ogólnokształcące	ul. Legionów 27	81–405 Gdynia
2	Damian Strojec	Renata Pawełkiewicz	Zespół Szkół Ekonomicznych	Augustyna 28/30	42–200 Częstochowa
3	Maciej Walerych	Wiesława Kitajgrodzka	VI Liceum Ogólnokształcące	Staszica 4	85–014 Bydgoszcz
4	Maciej Kościelny	Anna Żebrowska	IV Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki	Krzemionki 11	30–525 Kraków
5	Karol Chilimoniuk	Zygmunt Kawecki	LXIV Liceum Ogólnokształcące	Elbląska 51	01–737 Warszawa
6	Tomasz Żórawik	Wioletta Turowska	III Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza	Składowa 5	50–209 Wrocław
7	Paweł Słomski	Maria Małkowska	VI Liceum Ogólnokształcące	ul. Kopernika 34	81–424 Gdynia

W I edycji olimpiady Komitet Główny podjął decyzję o przyznaniu dodatkowych nagród — aparatów fotograficznych osobom, które zajęły 3. miejsce w swoich grupach w I etapie zawodów centralnych. Wśród nich było 2 uczniów z naszego miasta, reprezentujących III Liceum Ogólnokształcące: Paweł Czarnecki oraz Bartosz Moszczeński, których opiekunem naukowym był również niżej podpisany.

Waldemar Kotowski
doradca metodyczny przedsiębiorczości

Anna Dobosz

W jaki sposób atrakcyjnie nauczać fizyki?

Wystawy interaktywne

*Słyszałem i zapomniałem,
widziałem i zapamiętałem,
zrobiłem i zrozumiałem.*

Konfucjusz

Jednym z głównych zadań nauczyciela fizyki jest zapoznanie uczniów z metodami obserwowania, badania i opisywania zjawisk fizycznych i astronomicznych. Ciekawą formą zwiększenia zainteresowania fizyką i innymi przedmiotami przyrodniczymi są interaktywne wystawy, których głównym celem jest przedstawienie nauki w atrakcyjny sposób. Wystawy dają możliwość poznania wnętrza Ziemi i Kosmosu oraz zasad działania mniej lub bardziej skomplikowanych urządzeń. Uczestnicząc w wystawach, uczniowie mogą zapoznać się z wieloma zjawiskami, do przedstawienia których służą specjalnie przygotowane przyrządy, często nie będące w wyposażeniu szkolnego gabinetu fizyki. Prezentowane na wystawach filmy, tematyczne gry, modele dydaktyczne, na których samodzielnie można wykonać proste doświadczenia, pobudzają aktywność uczniów i wspomagają rozwijanie ich zainteresowań.

W ostatnich kilku latach na mapie Polski pojawiło się blisko 20 centrów i ogrodów nauki oraz interaktywnych wystaw popularyzujących naukę[1]. W Trójmieście samodzielnie można eksperymentować w Centrum Hewelianum w Gdańsku, mieszczącym się na terenie Parku Kulturowego Fortyfikacji Miejskich „Twierdza Gdańsk”[2] oraz w Centrum Nauki EXPERYMENT w Gdyni[3]. Oba ośrodki są wszechstronne, obejmują wszystkie nauki przyrodnicze, ucząc i bawiąc jednocześnie. Ekspozycje podzielone są na grupy tematyczne. Każde z prezentowanych w nich urządzeń jest bezpośrednio udostępnione dla zwiedzających, proste i bezpieczne w użyciu. Zwiedzający mogą samodzielnie przeprowadzać eksperymenty, korzystając z instrukcji obsługi znajdujących się przy każdym stanowisku, a w razie kłopotów mogą prosić edukatorów o wskazówki dotyczące wykonywanych doświadczeń. Wizyta w tych centrach to wspaniały sposób na spędzenie czasu dla uczniów i nauczycieli oraz świetne uzupełnienie szkolnej edukacji.

Będąc nauczycielem fizyki i astronomii, wielokrotnie uczestniczyłam w pokazach i wystawach w tych ośrodkach. Po raz pierwszy, we wrześniu 2003 r., oglądałam wraz z uczniami interaktywną wystawę pt. „Energia z gwiazd”. Była to pierwsza

wystawa zorganizowana w gdańskim ośrodku, na długo przed jego oficjalnym otwarciem w 2008 r. Na nas wszystkich wywarła wówczas duże wrażenie, czego efektem był reportaż z wystawy przedstawiony na forum szkoły. W ciągu ostatnich miesięcy uczniowie mojej szkoły kilkakrotnie gościli w Centrum Hewelianum. Podczas czasowej wystawy pt. „Nauki dawne i niedawne” (we wrześniu 2008 r.) zapoznali się z wybranymi zagadnieniami nauk ścisłych przedstawionymi w aspekcie historycznym. Dużym zainteresowaniem cieszyła się kolekcja instrumentów naukowych z dziedziny astronomii, służących do pomiarów kątowych i czasu. Podczas pokazu odbyła się lekcja poświęcona zjawiskom falowym, przy wykorzystaniu stanowisk z różnymi prezentacjami ruchu falowego. Uczniowie wykonywali szereg doświadczeń obrazujących zjawiska odbicia, załamania, dyfrakcji, interferencji i polaryzacji fal. Kolejną czasową wystawą prezentowaną w gdańskim centrum była wystawa pt. „Fiat Lux: od Witelona do tomografu optycznego” (grudzień 2008 r.), której ideą przewodnią były zagadnienia związane z optyką. Uczniowie mieli możliwość zdobycia nowych wiadomości i zobaczenia wielu przyrządów optycznych, m.in. interferometru Michelsona i tomografu optycznego. Uzupełnieniem były działy poświęcone historii przyrządów optycznych i sylwetkom wybitnych uczonych, w tym polskiego średnio-wiecznego przyrodnika Witelona. Oprócz czasowych wystaw organizowanych przez Centrum Hewelianum godna polecenia jest działająca od kilku miesięcy stała ekspozycja „Energia, Niebo i Słońce” w Kaponierze Południowej. Na ponad pięćdziesięciu interaktywnych stanowiskach uczniowie mogą poznawać prawa i odkrywać tajemnice fizyki. Zgodnie z nazwą wystawy, część stanowisk dotyczy energii, sposobów jej przetwarzania i przekazywania. Wiele miejsca poświęcono procesom wytwarzania energii elektrycznej (m.in. uczniowie mogą zapoznać się z zasadą działania reaktora jądrowego lub sprawdzić zużycie energii elektrycznej w domowej kuchni). Na jednym z wielu stanowisk poświęconych zagadnieniom Układu Słonecznego zwiedzający mogą odbyć interaktywną wycieczkę w przestrzeń kosmiczną, podczas której można sprawdzić swoją wiedzę na temat mijanych ciał kosmicznych.

Wystawy interaktywne prezentowane są od kilku lat również przez wydziały fizyki trójmiejskich wyższych uczelni, zwłaszcza podczas ich dni otwartych lub Bałtyckiego Festiwalu Nauki. Dla nauczycieli i uczniów wystawy stanowią ofertę urozmaicenia i poszerzenia programu edukacyjnego. Dając możliwość poznania otaczającego świata w bardzo przyjemny, często zabawny sposób, skłaniają też do zastanowienia nad sprawami pozornie oczywistymi.

Zainspirowana kilka lat temu podobnymi wystawami zorganizowałam przy pomocy uczniów interaktywne ekspozycje pt. „Zabawna fizyka”, opisujące prawa fizyki na przykładzie działania prostych zabawek. Cieszyły się bardzo dużym zainteresowaniem i zaangażowaniem uczniów, którzy wykonali wiele z nich. Prezentowaliśmy je zainteresowanym osobom podczas dni otwartych szkoły, wskazując, że fizyka może być fascynująca i że samodzielne przeprowadzanie doświadczeń to ciekawy sposób spędzania wolnego czasu.

*Anna Dobosz
X LO w Gdyni*

[1] www.kopernik.org.pl

[2] www.hewelianum.pl

[3] www.experiment.gdynia.pl

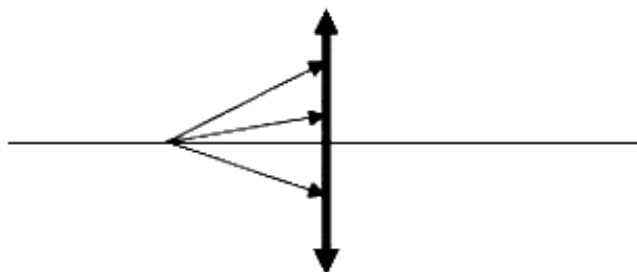
**Test sprawdzający wiedzę ucznia z optyki po obejrzeniu wystawy
„Fiat Lux: od Witelona do tomografu optycznego”
w Centrum Hewelianum w Gdańsku**

W zadaniach 1–6 wybierz prawidłową odpowiedź:

1. Witelon żył na przełomie wieków:
A) X/XI; B) XI/XII; C) XII/XIII; D) XIII/XIV.
2. Krater Vitello, upamiętniający Witelona, znajduje się na:
A) Merkurym; B) pustyni Arizona; C) Marsie; D) Księżycu.
3. Układ optyczny oka można przyrównać do aparatu optycznego. Który z wymienionych elementów oka pełni rolę przysłony?
A) rogówka; B) siatkówka; C) tęczówka; D) soczewka oka.
4. Zjawisko optyczne zachodzące podczas przejścia światła przez soczewkę to:
A) odbicie światła; B) załamanie światła; C) ugięcie światła; D) dyfuzja.
5. Obraz oglądanego przedmiotu, powstający na siatkówce oka, jest:
A) pomniejszony i odwrócony; B) pomniejszony i prosty;
C) powiększony i odwrócony; D) powiększony i prosty.
6. Najnowocześniejszy w Polsce tomograf optyczny został skonstruowany w:
A) Gdańsku; B) Toruniu; C) Krakowie; D) Warszawie.

W zadaniach 7–10 uzupełnij zdania:

7. Zdolność soczewki oka do zmian swojego kształtu nazywamy
8. Podaj dwie nazwy światłoczułych komórek znajdujących się na siatkówce oka:
•
•
9. Jednostką zdolności skupiającej soczewki jest
10. Punktowe źródło światła znajduje się w ognisku soczewki skupiającej. Narysuj dalszy bieg promieni świetlnych, po ich przejściu przez soczewkę:

Odpowiedzi: 1D, 2D, 3C, 4B, 5A, 6B, 7: akomodacja, 8: pręciki i czopki, 9: dioptria, 10: promienie światła równoległe do głównej osi optycznej.

Piotr Malecha

Pokazy doświadczeń chemicznych

Uczniowie Gimnazjum Katolickiego od kilku lat uczestniczą w zajęciach koła chemicznego. Pracę nad rozwijaniem swoich zainteresowań i pogłębianiem wiedzy rozpoczynają w klasie drugiej. Autorski program zajęć przewiduje między innymi teoretyczne i praktyczne przygotowanie do konkursów, ale przede wszystkim umożliwia doskonalenie umiejętności pracy laboratoryjnej. W zależności od oczekiwań i zainteresowań uczniów, co roku cykl zajęć ulega pewnym modyfikacjom.

Od 2005 roku przygotowujemy wspólnie pokazy doświadczeń chemicznych, które uczniowie prezentują regularnie podczas Dni Otwartych Zespołu Szkół Katolickich (zwykle w kwietniu), a czasem również przy innych okazjach (festyny). W ubiegłym roku szkolnym postanowiliśmy zaprezentować naszą wspólną pracę na konferencji metodycznej dla nauczycieli. W ciągu kilku wiosennych tygodni uczennice klas drugich gimnazjum wybrały i przećwiczyły kilka ciekawych doświadczeń, ucząc się przy okazji nie tylko chemii, ale i współpracy w grupie.

Pierwszy pokaz dla nauczycieli gdyńskich gimnazjów odbył się w naszej pracowni chemicznej 26 maja, a kolejny — 24 września 2008 r. Eksperymenty przeprowadzone zostały w zespołach dwu- lub trzyosobowych, z zachowaniem wszystkich najważniejszych zasad bezpiecznej pracy w laboratorium. Każdy zespół otrzymał przygotowane wcześniej karty pracy, obejmujące krótki opis wykonywanych czynności i miejsce na uzupełnienie obserwacji i najważniejszych wniosków.

Poniżej zaprezentowano skrócony opis kilku wybranych doświadczeń. Opisy, obserwacje i wnioski są efektem przemyśleń uczniów, delikatnie ukierunkowanych przez nauczyciela.

1. Barwne reakcje miedzi i jej związków

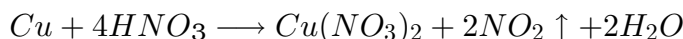
a) reakcja miedzi z kwasem azotowym

Reakcję należy prowadzić pod wyciągiem.

Do probówki wlewamy 2 cm³ stężonego HNO₃. Wrzucamy kawałek drutu miedzianego.

Obserwacje: wydziela się żółtobrunatny gaz, roztwór przybiera barwę zieloną.

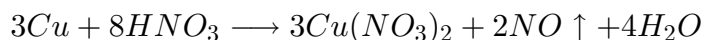
Równanie reakcji:

Do mieszaniny reakcyjnej dodajemy następnie 2–3 cm³ wody.

Obserwacje: wydziela się bezbarwny gaz, roztwór przybiera barwę niebieską.

Równanie reakcji:

Zmiana barwy wiąże się z zanikiem barwnego tlenku azotu(IV), który zmieszany z niebieskim roztworem soli miedzi(II) powodował powstawanie zielonego zabarwienia.

Wniosek: Kierunek niektórych reakcji zależy od stężenia substratów. Miedź redukuje jony azotanowe(V) do tlenku azotu(IV) (stężony kwas) lub do tlenku azotu(II) (rozcieńczony).

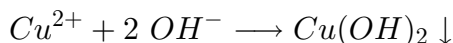
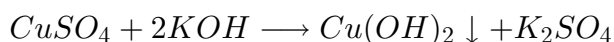
b) wytrącanie osadu wodorotlenku miedzi(II) i jego rozkład termiczny

Do roztworu $CuSO_4$ dodajemy roztwór KOH .

Obserwacje: wytrąca się niebieski osad.

Wnioski: Zaszła reakcja podwójnej wymiany — wytrącił się osad wodorotlenku miedzi(II), który podobnie jak wiele innych wodorotlenków, jest trudno rozpuszczalny.

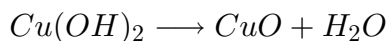
Równanie reakcji w formie cząsteczkowej i jonowej:

Następnie otrzymany osad ogrzewamy nad palnikiem.

Obserwacje: barwa zmienia się na czarną.

Wnioski: Wodorotlenek miedzi(II) uległ termicznemu rozkładowi na tlenek miedzi(II) i wodę.

2. Ciekawe reakcje utleniania i redukcji

a) chemiczna zapałka — samozapłon etanolu w reakcji z $KMnO_4$ w obecności stężonego H_2SO_4

Reakcję należy prowadzić pod wyciągiem.

Na szalce Petriego umieszczamy niewielką ilość stałego manganianu(VII) potasu, następnie dodajemy kilka kropli stężonego kwasu siarkowego(VI). Kawałek waty owijamy wokół jednego końca bagietki i delikatnie zwilżamy etanolem (może być denaturat). Tak otrzymaną „zapałką” dotykamy delikatnie przygotowaną wcześniej mieszaninę.

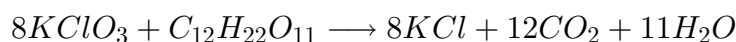
Obserwacje: następuje samozapłon alkoholu, jednocześnie powstaje brunatny dym.

Wnioski: Etanol gwałtownie utlenia się, a $KMnO_4$ ulega redukcji. Brunatny dym świadczy o obecności MnO_2 .

b) „ryczące miśki” — utleniające właściwości chloranu(V) potasu

Reakcję należy prowadzić pod wyciągiem.

Do probówki wsypujemy 3–5 gramów stałego chloranu(V) potasu. Probówkę umieszczamy w statywie i silnie ogrzewamy palnikiem, aż sól całkowicie się roztopi. Następnie szczypcami wrzucamy kawałek (musi zmieścić się w probówce) żelka. *Obserwacje:* następuje gwałtowna reakcja — spalanie z wydzieleniem dużych ilości dymu i towarzyszącymi mu efektami dźwiękowymi. Płomień ma kolor różowy. *Wnioski:* Chloran(V) potasu jest bardzo silnym utleniaczem. Cukier zawarty w żelku spala się. Różowa barwa płomienia pochodzi od jonów potasu. W układzie zachodzi szereg reakcji, między innymi całkowite spalanie cukru:

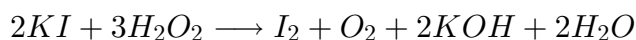

c) piana — reakcja jodku potasu z perhydrolem

Do naczynia (zlewki lub kolby) wlewamy kilkanaście cm³ perhydrołu, czyli 30-procentowego roztworu nadtlenu wodoru i dodajemy niewielką ilość płynu do zmywania. Następnie wrzucamy ok. 1 g stałego jodku potasu.

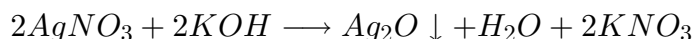
Obserwacje: wydziela się spora ilość piany, której część ma kolor żółtobrunatny. *Wnioski:* Nadtlenek wodoru rozkłada się na tlen (stąd piana) i wodę, „przy okazji” utleniając jeszcze jony jodkowe do wolnego jodu (stąd zabarwienie).

Równanie reakcji:

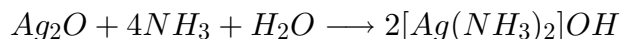

d) próba Tollensa

Do pierwszej probówki wlewamy ok. 1 cm³ roztworu azotanu(V) srebra. Następnie dodajemy kilka kropel roztworu zasady. Wytrąca się szarobrunatny osad tlenku srebra, który pochodzi z samorzutnego rozkładu powstającego początkowo wodorotlenku srebra.

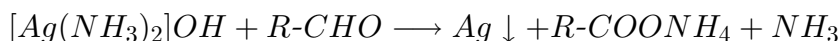

Ciecz znad wytrąconego osadu dekantujemy, a osad przemywamy wodą destylowaną. Dodajemy 1–2 cm³ wody amoniakalnej — do rozpuszczenia osadu. W ten sposób uzyskujemy roztwór jonów srebra w środowisku zasadowym.

Następnie w świeżo umytej, odtłuszczonej i wysuszonej drugiej probówce umieszczamy kilka cm³ roztworu glukozy. Probówkę ogrzewamy na łaźni wodnej i po chwili dodajemy zawartość pierwszej probówki. Roztwór ciemnieje, a na ściankach osadza się warstwa błyszczącego metalicznego srebra.

Grupa aldehydowa z cząsteczki glukozy utlenia się, a jony srebra ulegają redukcji.

Lustro srebrne gotowe...

3. Sztuczna krew

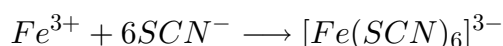
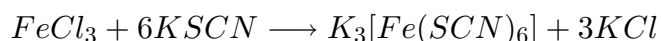
Watą nasączoną uprzednio roztworem chlorku żelaza (III) zwilżamy rękę ochotnika.

Bagietkę lub szpatułkę zanurzamy w roztworze rodanku potasu i zdecydowanym ruchem wykonujemy „nacięcie” na zwilżonej ręce.

Obserwacje: powstaje krwistoczerwony ślad.

Wnioski: Jony żelaza(III) z jonami tiocyjanianowymi utworzyły intensywnie zabarwiony związek kompleksowy o dość skomplikowanej budowie.

Równania reakcji:

Sądzę, że zaprezentowany tu materiał może być ciekawym urozmaicheniem lekcji lub zajęć pozalekcyjnych. Uczniowie bardzo chętnie uczestniczą w dodatkowych zajęciach tego typu. Co ciekawe, nie są to wyłącznie osoby wybitnie uzdolnione i zainteresowane przedmiotem, ale również takie, które nie mają jeszcze sprecyzowanych zainteresowań.

Najbliższe pokazy planujemy przygotować już z nową grupą z okazji dni otwartych szkoły. Informacje o wszystkich wydarzeniach i aktualności z życia szkolnej pracowni chemicznej można znaleźć na stronie internetowej <http://chatkachemika.republika.pl>.

Piotr Malecha

Zespół Szkół Katolickich im. Jana Pawła II w Gdyni

Ewa Szymczak

Osobliwości geologiczne wybrzeża Zatoki Gdańskiej

Dziedzictwo geologiczne jest częścią dziedzictwa przyrodniczego ludzkości. W świetle Konwencji ONZ z 1972 roku, o Ochronie Dziedzictwa Kulturowego i Naturalnego, której naczelnym celem jest ochrona przyrody Ziemi, pod pojęciem „dziedzictwo” rozumie się (Otęska-Budzyn 2004):

- zabytki przyrody nieożywionej (w tym m.in.: geologiczne, geomorfologiczne, fragmenty krajobrazu),
- zabytki przyrody ożywionej,
- zabytki pochodzenia antropogenicznego.

Przyroda nieożywiona będąca dziedzictwem geologicznym ludzkości składa się z elementów abiotycznych, które dokumentują zdarzenia, jakie miały miejsce na Ziemi zarówno w minionym czasie geologicznym, jak i te, które zachodzą współcześnie pod wpływem procesów naturalnych i antropogenicznych.

Zachowaniu różnorodności elementów abiotycznych w miejscu ich występowania (*in situ*) służą w Polsce różne kategorie ochronne: pomniki przyrody nieożywionej, geologiczne stanowiska dokumentacyjne oraz zespoły przyrodniczo-krajobrazowe pozwalające na zabezpieczenie pojedynczych obiektów lub niewielkich powierzchniowo stanowisk (www.mos.gov.pl/dgikg/prawo/Ustawa_o_ochronie_przyrody.pdf). Inną formą ochrony, ochroną *ex situ*, są kolekcje muzealne znajdujące się w zbiorach muzeów geologicznych przy oddziałach Państwowego Instytutu Geologicznego oraz przy wydziałach geologii uczelni wyższych.

Wybrzeże Zatoki Gdańskiej posiada wyjątkową wartość przyrodniczą. Oprócz chronionych i godnych ochrony elementów przyrody ożywionej znajdują się tu ciekawe i unikatowe obiekty geologiczne. Stąd pomysł wystawy, która dokumentuje unikalne dziedzictwo przyrody abiotycznej na tym obszarze.

Wystawa pt. „Osobliwości geologiczne wybrzeża Zatoki Gdańskiej” została zorganizowana w nowoczesnej sali wystawowej w budynku Instytutu Oceanografii Uniwersytetu Gdańskiego w Gdyni przy al. Piłsudskiego 46. Jest to ekspozycja stała o charakterze edukacyjnym i informacyjnym. Jej głównym celem jest zwrócenie uwagi na geologiczne walory środowiska przyrodniczego strefy brzegowej morza.

Zgromadzone na wystawie osobliwości geologiczne to okazy paleontologiczne (zachowane w skałach ślady życia z dawnych okresów geologicznych w postaci tzw. skamieniałości) oraz minerały i skały, które można znaleźć na wybrzeżu Zatoki Gdańskiej w skałach przywleczonych tu przez lodowiec skandynawski w okresie od

około 2 mln lat do około 10 tys. lat temu. Ekspozyty pochodzą ze zbiorów Zakładu Geologii Morza Uniwersytetu Gdańskiego oraz z prywatnej kolekcji podarowanej na cele wystawowe przez geologa amatora — Witolda Gąsiorowskiego. Łącznie ekspozycja obejmuje około 100 eksponatów geologicznych, które zostały spójnie połączone w dobrze opisaną i udokumentowaną kolekcję mającą wartość muzealną i stanowiącą formę ochrony dziedzictwa geologicznego *ex situ* w miejscach ich przechowywania.

W skład kolekcji wchodzi:

- skamieniałości — gąbki, koralowce, mszywie, ramienionogi, trylobity, graptolity, ślimaki, małże, łodziki, amonity, belemnity, szkarłupnie;
- minerały — granaty, różne odmiany kwarcu, skalenie, magnetyt, piryt, fluoryty i bursztyny;
- skały — gnejsy, kwarcyty, łupki krystaliczne, granitoidy, dioryty, porfiry, wapienie organogeniczne z widocznymi śladami sfosylizowanych szczątków organizmów, piaskowce, fosforyty, węgiel brunatny oraz różne typy gliny zwałowej.

Przewiduje się organizowanie w sali wystawowej warsztatów geologicznych dla młodzieży szkolnej, podczas których będzie można nauczyć się rozpoznawać główne rodzaje minerałów i skał występujących w strefie brzegowej oraz zapoznać się ze sposobami ochrony brzegu przed niszczącą działalnością morza. Zwiedzanie wystawy połączone będzie również z projekcją prezentacji z zakresu geologii Morza Bałtyckiego i współczesnych procesów geologicznych zachodzących w morzu.

Zwiedzanie wystawy **od marca 2009 r.** po uprzednim umówieniu: telefonicznym **058 523 68 15** lub e-mailowym **ocegeo@ocean.ug.gda.pl**

dr Ewa Szymczak
Uniwersytet Gdański

Bibliografia

Otęska-Budzyn J., Dziedzictwo geologiczne i jego ochrona. W: Grzegorz M. (red.), Akademia Ochrony Przyrody, 43–45, Wydawnictwo Instytutu Ochrony Przyrody PAN & Ośrodka Studiów Franciszkańskich, PAT, Kraków 2004

www.mos.gov.pl/dgikg/prawo/Ustawa_o_ochronie_przyrody.pdf

Małgorzata Zygmunt

Walory dydaktyczne i edukacyjne młodzieżowych turniejów turystyczno-krajoznawczych

W założeniach nowej podstawy programowej, która od września 2009 roku wchodzi do szkół gimnazjalnych, uwzględniono obowiązkowe zajęcia terenowe z geografii w wymiarze 30 godzin w cyklu kształcenia. Przeprowadzenie lekcji w terenie wymaga starannego przygotowania ze strony nauczyciela. Zanim zabierzemy młodzież poza szkołę, powinniśmy dobrze poznać miejsce i jego walory dydaktyczne, przygotować karty pracy, aby czas spędzony na tych zajęciach zaowocował wymierną wiedzą i nowymi umiejętnościami naszych wychowanków. Uczniowie, którzy w systemie klasowo-lekcyjnym rzadko osiągają sukcesy, mają szansę wykazać się w terenie umiejętnościami obserwacji, dostrzegania zjawisk przyczynowo-skutkowych. Dla nauczyciela to dodatkowa okazja do oceny aktywności swoich podopiecznych. Wprowadzenie do podstawy programowej obowiązku odbywania zajęć terenowych oznacza, że uczestnikami będą również uczniowie sprawiający problemy dydaktyczne i wychowawcze. Taka świadomość nie napawa nauczycieli entuzjazmem. Każdy dodatkowy obowiązek nałożony na nas przyjmowany jest z niemałą rezerwą.

Zajęcia terenowe mogą mieć jednak zupełnie inne oblicze. Powszechnie panuje przekonanie, że dzieci i młodzież wolą spędzać czas przed komputerem czy telewizorem, że za mało mają ruchu, a to niekorzystnie wpływa na stan ich zdrowia. W konsumpcyjnym i z informatyzowanym społeczeństwie jest jednak spora grupa dzieci, które mimo licznych pokus chętnie spędzą czas z rówieśnikami poza domem. Trzeba tylko wskazać im taką możliwość. Kultura spędzania wolnego czasu z dala od komputera, na świeżym powietrzu, możliwość poznania nowych ludzi, naturalna potrzeba ruchu, wysiłku fizycznego — to wszystko zapewniają turnieje turystyczne.

Od kilku lat organizacją gdyńskich zawodów zajmuje się **Klub Turystyki Pieszej PTTK „Belfer”** przy Oddziale Marynarki Wojennej, a gospodarzem, już po raz czwarty, jest Szkoła Podstawowa nr 33 (Oksywie) oraz Szkoła Podstawowa nr 16 (Pustki Cisowskie). Współorganizatorami zawodów są: Dyrekcja Pomorskiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Gdańsku i Koło PTTK nr 35 przy Jednostce Wojskowej Demptowo. Wraz z początkiem każdego roku szkolnego koordynator turnieju kol. Mirosława Rozenbangier przesyła do wszystkich typów szkół w naszym mieście zaproszenie do udziału w miejskich eliminacjach Turnieju Turystyczno-Krajoznawczo-Ekologicznego. Są one częścią rokrocznie organizowanej, ogólnopolskiej imprezy

turystyczno-krajoznawczej PTTK. Drużyny, które w swojej kategorii wiekowej zdobywają I miejsce, zyskują prawo reprezentowania naszego miasta w eliminacjach wojewódzkich. Do zaproszenia dołączony jest szczegółowy terminarz i harmonogram zawodów, a nawet informacje o połączeniach komunikacyjnych do miejsca rozgrywek.

Zawody odbywają się pod honorowym patronatem: Prezydenta Miasta Gdyni — **Wojciecha Szczurka**, Prezesa Oddziału PTTK Marynarki Wojennej — **Mirosława Lewandowskiego**, Dyrektora Szkoły Podstawowej nr 33 — **Bogusława Moszczyńskiego**. Do tej pory najliczniej zgłaszały się drużyny ze szkół podstawowych, dlatego rywalizacja wśród tej grupy wiekowej zawsze jest szczególnie zacięta. W kolejnych latach zainteresowanie turniejem w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych systematycznie maleje. Na start zgłaszają się tylko dwie lub trzy drużyny, a wtedy spada w uczestnikach motywacja do rywalizacji i podejmowania zadań turniejowych. Młodzież wie, że bez względu na wyniki poszczególnych konkurencji i tak ma zagwarantowane miejsce na podium.

Do zawodów szkoły mogą zgłaszać po dwie drużyny 3-osobowe. Każda z nich z reguły obiera sobie nazwę, pod którą startuje we wszystkich konkurencjach. Nazwy drużyn bywają niezwykle i wprawiają wszystkich zawodników w wesoły nastrój. Warunkiem koniecznym udziału drużyny w turnieju jest obecność na zawodach nauczyciela — opiekuna. Zmagania turniejowe trwają 2–3 dni. Stało się już regułą, że w dniu otwarcia zawodów wszyscy uczestnicy — każdy indywidualnie — piszą krótkie 4 testy:

- test wiedzy krajoznawczej i ekologicznej zawierający pytania o naszym regionie i mieście oraz o ochronie przyrody;
- test wiedzy topograficznej, czyli pytania dotyczące załączonej mapy i umiejętności posługiwania się nią;
- test wiedzy o ruchu drogowym;
- test wiedzy przedmedycznej.

Kolejnego dnia zawodów biorą udział w różnych konkurencjach sprawnościowych, między innymi w:

- drużynowym skoku w dal,
- pakowaniu plecaka,
- rozstawianiu namiotu,
- rozpoznawaniu fauny i flory,
- starsi w pokonywaniu ścieżki rowerowej,
- młodszy w pokonywaniu toru przeszkód na hulajnodze,
- udzielaniu pierwszej pomocy i znajomości zawartości apteczki,
- rozpoznawaniu pomników i obiektów Gdyni.

Wszystkie te konkurencje młodzież podejmuje z wielką determinacją i zaangażowaniem, a uczestnicy gorąco się dopingują. Wiele radości i emocji sprawia im również konkurs plastyczny pt. „Gdynia w oczach turysty”. Niektóre konkurencje wymagają od drużyny wcześniejszego przygotowania. Skompletowania wymaga apteczka pierwszej pomocy, którą należy ze sobą zabrać. Warto przygotować się do konkursu plastycznego. Wprawdzie organizatorzy zapewniają papier do rysowania i kredki, ale dzieci przynoszą ze sobą papier kolorowy, muszelki, klej i inne materiały, które są niezbędne do zrealizowania pomysłu plastycznego.

Jednak najwięcej przeżyć budzi udział w biegu na orientację. To konkurencja wymagająca zgrania zespołu, umiejętności czytania mapy i posługiwania się kompa-

sem. Tu liczy się również czas, w którym drużyna zaliczy wyznaczone punkty kontrolne. Organizacją biegu, przygotowaniem i oznakowaniem tras zajmują się członkowie Uczniowskiego Klubu Sportowego „Orka” pod baczным okiem Pani Prezes Hanny Słomskiej. W trakcie tegorocznych zawodów młodzież musiała pokonać 2-kilometrowy odcinek Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego w wyznaczonym czasie i odszukać punkty kontroli oznaczyć na karcie startowej — oj, nie było to takie proste!!! Było dużo emocji i rozczarowań. Oczywiście długość i skala trudności trasy dostosowane zostały — jak zawsze — do wieku uczestników. Dlatego organizatorzy przygotowują kilka wersji. Najmłodsi turyści z klas I–III szkoły podstawowej wychodzą na trasę marszu na orientację razem ze swoim opiekunem. Trasa jest dobrze oznakowana i nie ma niebezpieczeństwa, że grupa zgubi się w lesie. Jak w każdej konkurencji, również w biegach terenowych wyłaniane są drużyny, które najlepiej poradziły sobie z tym zadaniem. W ostatnich latach młodzież szkół gimnazjalnych szczególnie zainteresowana była uzyskaniem najlepszego wyniku w biegu na orientację, ponieważ zajęcie pierwszego miejsca w powiecie było premiowane dodatkowymi punktami rekrutacyjnymi do szkół ponadgimnazjalnych.

Od wielu lat uczestniczę z moimi drużynami w turnieju ze zmiennym szczęściem. Niektórzy uczniowie startowali przez kolejne 5 lat, począwszy od klasy V aż po III klasę gimnazjum. W tym czasie mogłam obserwować, jak wsporniale rozwijają się, zdobywają nową dla siebie wiedzę i umiejętności. Początki nie były łatwe. Brak umiejętności rozpoznawania roślin i zwierząt, niewystarczająca znajomość topografii i hi-

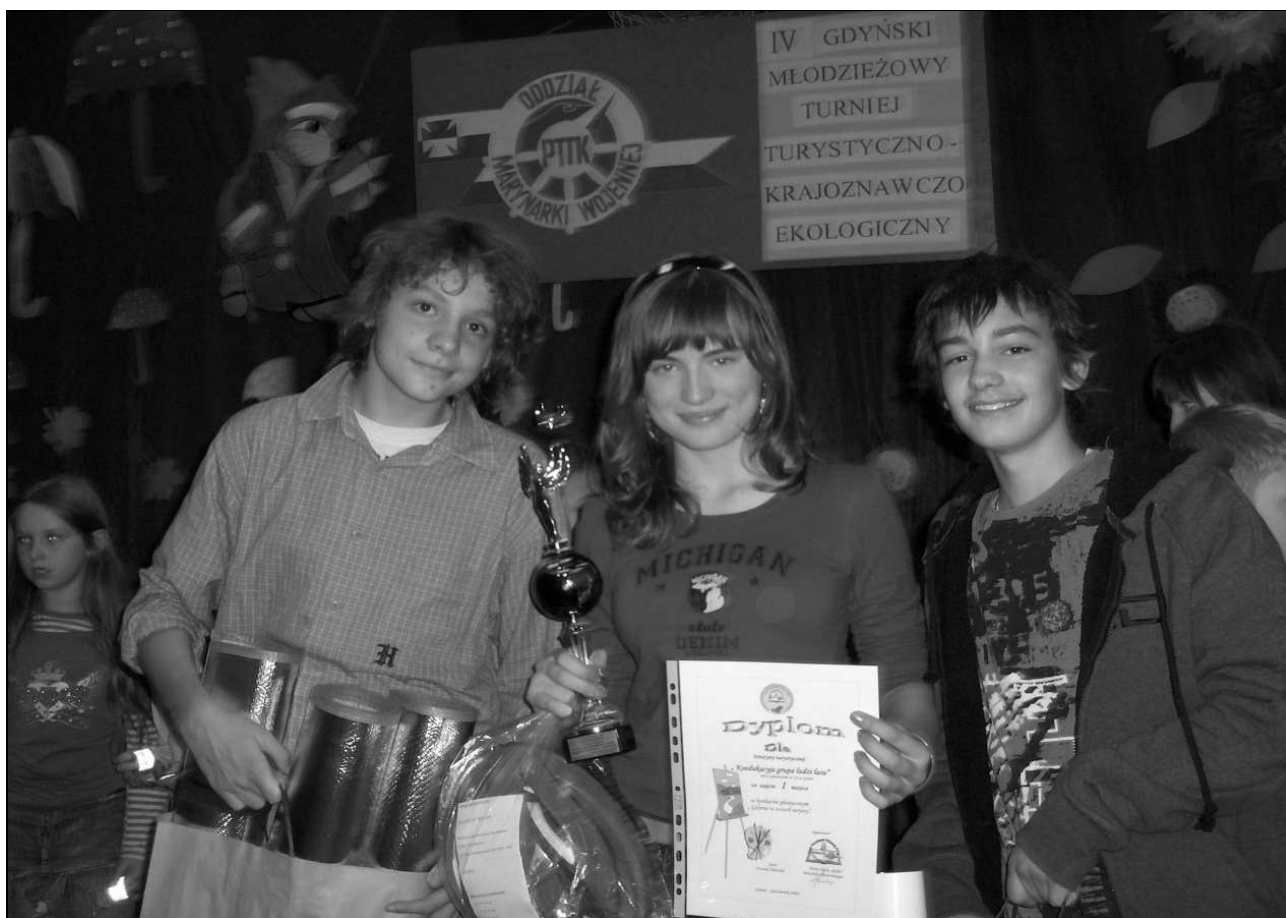
historii Gdyni, brak doświadczenia w pakowaniu plecaka miały niebagatelny wpływ na ostateczny wynik drużyny. Dzieci po raz pierwszy w życiu musiały rozstawić namiot. Sposób spędzania wakacji (z rodzicami czy na koloniach) nie nauczył ich zwykłych umiejętności radzenia sobie w terenie. Z trudem udało im się rozpaścić ognisko i zagotować określoną ilość wody w jak najkrótszym czasie. A i samodzielny bieg na orientację przysporzył niemałych kłopotów. Dzieciaki nie zaliczyły wszystkich punktów kontrolnych, trochę pogubiły się w lesie i dotarły na metę biegu godzinę po wyznaczonym limicie czasu. Wówczas nikt z moich podopiecznych nie posiadał telefonu komórkowego. Nie wiedziałam, czy dzieci się zgubiły, czy nic złego im się nie stało. Nauczona doświadczeniem, teraz od każdego ucznia z drużyny biorę numer telefonu. Daje to obu stronom poczucie bezpieczeństwa. Kolejne lata przynosiły coraz lepsze lokaty, aż w końcu jako uwieńczenie kilku lat startów, moi uczniowie zdobyli I miejsce w Gdyni w kategorii szkół gimnazjalnych (2007 r.) i III miejsce w eliminacjach wojewódzkich.

Krajoznawstwo i turystyka, a w szczególności udział w zawodach pozwala rozwijać w uczestnikach takie cechy, jak ciekawość świata (zwłaszcza najbliższego regionu — Gdyni, Kaszub i Pomorza), otwartość na innych ludzi, zasady zdrowej rywalizacji i fair play, sprawność fizyczną, umiejętność radzenia sobie w różnych sytuacjach w terenie. Poszczególne konkurencje turnieju są przygotowywane zgodnie z wymogami zawodów ogólnopolskich. Ich różnorodność sprawia, że każda drużyna może odnieść swój mały sukces w pojedynczych dyscyplinach.

Organizatorzy gdyńskich eliminacji turnieju zapewniają uczestnikom po wyczerpującym siły biegu poczęstunek. Dzieci przy ognisku pieką kiełbaski, dostają drożdżówkę i gorącą herbatę.

Zmagania kończy zawsze uroczysta gala, która odbywa się w Szkole Podstawowej nr 33 na Oksywiu, gdzie zostają ogłoszone wyniki, wręczone dyplomy i nagrody dla zwycięskich drużyn. Tak naprawdę każda drużyna otrzymuje jakieś drobne upominki. Zawsze jest to dyplom za uczestnictwo dla drużyny, a także foldery turystyczne, broszury propagujące przepisy ruchu drogowego lub inne publikacje, których przydatność jest nieoceniona w kolejnych edycjach turnieju. Drużyny zwycięskie otrzymują atrakcyjne nagrody rzeczowe w postaci sprzętu turystycznego i puchary. Organizatorzy nie zapominają o nauczycielach przygotowujących dzieci i młodzież do udziału w turnieju. Imiennie przygotowane dyplomy mogą się przydać zwłaszcza młodym nauczycielom, którzy muszą dokumentować swoje osiągnięcia w pracy z uczniami. Niestety od pewnego czasu młodzi nauczyciele nie pojawiają się na tej imprezie. Swoich uczniów przyprowadzają mający wieloletni staż pracy nauczyciele — turyści, którzy zarażają dzieci i młodzież aktywnymi formami spędzania czasu. Z reguły są to ci sami pedagodzy. Być może informacje o turniejach i ich harmonogram nie docierają na czas do każdej szkoły. Opieki nad dziećmi startującymi w zawodach nie musi pełnić tylko nauczyciel przyrody, geografii, ale również historyk czy nauczyciel wychowania fizycznego.

W przeciwieństwie do obowiązkowych zajęć terenowych, turnieje turystyczno-krajoznawcze nie wymagają od nauczycieli — opiekunów zaangażowania w przygotowanie zawodów pod względem organizacyjnym. Na zajęciach kółka turystycznego, przyrodniczego lub geograficznego można ukierunkować młodzież, opracować wspólną strategię przygotowań do startu. Na pewno w każdej bibliotece szkolnej znajdą się przydatne publikacje, które wzbogacą wiedzę drużyny.

Udział w turniejach turystyczno-krajoznawczych odgrywa ważną rolę w kształtowaniu stosunku do przyrody, innych ludzi, a także samego siebie. Podejmowanie wyzwań związanych z rozwiązywaniem zadań turniejowych kształtuje umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach, wiąże naukę z życiem. Ich uczestnicy niejednokrotnie doświadczają, że wiedza wyniesiona z lekcji historii, geografii, biologii czy fizyki jest w życiu bardzo użyteczna. Dzięki temu można powiedzieć, że udział w zawodach spełnia rolę motywującą do dalszej nauki. Dodatkowo współpraca w zespole uczy odpowiedzialności za podjęte działania, ponieważ od zaangażowania poszczególnych członków grupy zależy pozycja drużyny. Przebywanie w terenie uczy wrażliwości na piękno przyrody, dostarcza wielu przeżyć estetycznych, budzi poczucie wspólnoty z regionem i krajem ojczystym. Dużym walorem turniejów jest fakt spędzania czasu na świeżym powietrzu, co poprawia sprawność fizyczną uczestników zawodów. Nie do przecenienia jest to, że dzieci i młodzież w ramach przygotowań do startu w turnieju uczą się również niesienia pierwszej pomocy przedlekarskiej innym ludziom w odpowiedzialny i fachowy sposób. Starannie przygotowane i sprawnie przeprowadzone rozgrywki sprawiają wiele radości młodym uczestnikom. Panuje tu atmosfera zdrowej rywalizacji i życzliwości. Emocje udzielają się również nam,

nauczycielom. Uczniowie, którzy raz zdecydowali się na uczestnictwo w gdyńskiej edycji turnieju, deklarują swój udział w kolejnych latach.

Zachętą dla moich wychowanków do budowania drużyn jest wyeksponowany na holu szkolnym dyplom zdobyty przez ich starszych kolegów, zdjęcia wykonane w trakcie zawodów, przygotowane karty do kroniki SKKT, a jeśli dopisze szczęście, to również wyeksponowany w sali lekcyjnej puchar.

W imieniu koleżanki koordynującej działania grupy nauczycieli, którzy przygotowują coroczne zawody, zwracam się z prośbą do młodych stażem koleżanek i kolegów lubiących aktywny wypoczynek o włączenie się do pomocy przy organizacji przyszłorocznego turnieju. Wasze nowe spojrzenie, pomysły na konkurencje mogą uatrakcyjnić tę cykliczną imprezę.

Małgorzata Zygmunt
doradca metodyczny geografii

Ingrid Spigarska

Program edukacji regionalnej „...A ja kocham moją Gdynię...”

Rozwijanie postawy patriotycznej u dzieci 5-letnich poprzez tworzenie więzi uczuciowej z rodziną i środowiskiem, w którym dziecko wzrasta

1. Idea wiodąca

*Małe ojczyzny uczą żyć w ojczyznach wielkich
i wielkiej ojczyźnie ludzi*

ks. Janusz Pasierb

Współczesne przedszkole powinno oddziaływać zarówno na sferę intelektualną dzieci, jak i tę emocjonalną. Aby to zrealizować, można posłużyć się edukacją regionalną. Wprowadzenie oraz wykorzystanie elementów regionalnych w pracy z dziećmi przedszkolnymi ma znaczenie w tworzeniu dla danego przedszkola klimatu wychowawczego.

Dziecko od najmłodszych lat chłonie i zatrzymuje w sobie to, co dzieje się w jego najbliższym otoczeniu. Przez całe życie pamięta pewne fakty z dzieciństwa: zwyczaje panujące w jego rodzinie i kultywowane w najbliższym środowisku, obrazy związane z rodzinną miejscowością, zarówno doznania przyrodnicze, jak i te związane z historią, wyglądem i atrakcjami miejsca zamieszkania. To, co przeżyło w dzieciństwie, tkwi w jego świadomości przez całe dorosłe życie. Jeśli młody człowiek ma być otwarty na inne społeczności, musi czuć silny związek z własną kulturą, z miejscem, gdzie mieszka, żyje.

Mając na uwadze powyższe stwierdzenia, stworzyłam program edukacji regionalnej „...A ja kocham moją Gdynię...” *Rozwijanie postawy patriotycznej u dzieci 5-letnich poprzez tworzenie więzi uczuciowej z rodziną i środowiskiem, w którym dziecko wzrasta.* Skupia on główną uwagę na najbliższym dziecku miejscu zamieszkania — Gdyni. Ludność naszej aglomeracji jest w dużej mierze napływowa. Nie są to tylko mieszkańcy regionu kaszubskiego, ale także ludzie pochodzący z różnych stron Polski. Dlatego ważne jest, aby to co piękne w naszym

mieście, w jego historii, współczesnym obliczu, jego ciekawym i bogatym otoczeniu przyrodniczym zostało zauważone, zapamiętane, aby jednoczyło. Ta „mała ojczyzna” niech będzie miejscem, które pozostanie nie tylko w pamięci, ale i w sercu.

Ogromną masę wiadomości o tradycjach, rzeczach, zjawiskach i różnych obrazach, a także łączących je zależnościach przyczynowo-skutkowych zdobywa dziecko w pierwszych latach życia. Ilość i poziom tych wiadomości zależą od kultury środowiska, w jakim się dziecko wychowuje, a zwłaszcza od stopnia świadomości wychowawczej rodziców. W przedszkolu zakres wiadomości wyniesionych z domu ulega poszerzaniu, a ich treść pogłębianiu. Te dwa źródła wiedzy — przedszkole i dom — funkcjonują równolegle. Dlatego dużą wagę przywiązuję w tym programie do ściślejszej współpracy przedszkola z rodzicami dzieci.

Program ten ma umożliwiać powstawanie takich okazji edukacyjnych, które stworzą dzieciom możliwość wykształcenia w sobie poczucia związku z miejscem swojego zamieszkania oraz rozwiną w nich postawę patriotyczną.

2. Cele programu

Program „...A ja kocham moją Gdynię...” *Rozwijanie postawy patriotycznej u dzieci 5-letnich poprzez tworzenie więzi uczuciowej z rodziną i środowiskiem, w którym dziecko wzrasta jest zgodny z Podstawą programową wychowania przedszkolnego dla przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych* (Dz.U. z dnia 15 stycznia 2009 r. Nr 4, poz. 17).

Program ten jest programem o celach globalnych — „...w programie tym funkcjonują cele ogólne, zarówno o charakterze poznawczym jak i afektywnym. Autor programu zakłada jednak, że cele powinny pełnić tu funkcję orientacyjną, gdyż nie wszystkie zostaną przełożone na konkretne zachowania i mierzalne umiejętności”.

Cel główny — rozwijanie postawy patriotycznej u dzieci 5-letnich poprzez tworzenie więzi uczuciowej z rodziną i środowiskiem, w którym dziecko wzrasta.

Z celu głównego wyłoniono **cele ogólne**, które są przedstawione w treściach kształcenia obok tematów realizowanych w poszczególnych miesiącach. Umieszczono również przewidywane osiągnięcia.

3. Treści kształcenia

Miesiąc	Tytuł	Cele ogólne	Po zajęciach dziecko
Wrzesień	Mój dom rodzinny	• Poznanie pokoleniowej struktury rodziny, oglądanie zdjęć, rozmowy i swobodne wypowiedzi dzieci, • rozwijanie uczucia szacunku do rodziców, dziadków, rodzeństwa i innych członków rodziny, • rozumienie, na czym polega praca zawodowa rodziców, opowiadanie o niej, nazywanie zawodów (zwrócenie uwagi na zawody typowe dla miasta, w którym mieszkamy), • poznanie zabaw pochodzących z czasów dziadków i rodziców, • rozwijanie świadomości własnej roli w rodzinie — prawa i obowiązki, • założenie kącika tematycznego „Mój dom rodzinny”, • praca plastyczna na temat „Moja rodzina” — praca może być wykonana wspólnie z rodzicami lub samodzielnie przez dziecko, dowolnie wybraną techniką, • założenie albumu pt. „...A ja kocham swoją Gdynię...”, do którego będą wklejane prace plastyczne dzieci, po każdorazowym zakończeniu zamieszczonego w programie tematu.	• wymienia członków rodziny, ich imiona, zna stopień pokrewieństwa, • bawi się w zabawy pochodzące z czasów dziadków, rodziców (np. Budujemy mosty, Julijanka, Stary niedźwiedź, Rolnik sam w dolinie, Ojciec Wirgiliusz itp.), • wypowiada się na temat zawodów wykonywanych przez rodziców, nazywa je, • wymienia swoje podstawowe prawa i obowiązki w rodzinie, • wykonuje pracę plastyczną (samodzielnie lub wspólnie z rodzicami) na temat „Moja rodzina”;
Październik	Moje przedszkole	• Dokładne poznanie budynku przedszkola (rozmieszczenie i przeznaczenie poszczególnych pomieszczeń), a także poznanie budynku szkoły, która jest integralną częścią Zespołu Wczesnej Edukacji (do którego zalicza się również przedszkole), • poznanie adresu swojego przedszkola, • stworzenie kontraktu, który umożliwia rozumienie i przestrzeganie zasad dotyczących zgodnego współżycia w grupie, • dbanie o ład i porządek w sali, a także o sprzęty w pomieszczeniach przedszkolnych i na placu zabaw, • oglądanie kroniki przedszkola w celu przybliżenia dzieciom jego historii, • wykonanie pracy plastycznej na temat „Moje przedszkole”, • wykonanie zdjęcia grupowego (obie prace zostaną zamieszczone w albumie), • udział dzieci w ciągu całego roku w różnych świętach, zabawach organizowanych przez nasze przedszkole.	• orientuje się w budynku przedszkola i szkoły, • wymienia pracowników, dzięki którym placówka funkcjonuje, • podaje adres swojego przedszkola, • przestrzega zasad zgodnego współżycia w grupie, • dba o porządek w sali, na terenie przedszkola, placu zabaw, • wykonuje pracę plastyczną pt. „Moje przedszkole”, którą razem ze zdjęciem grupowym wkleja do albumu, • bierze udział w ciągu roku w różnych świętach i zabawach organizowanych przez przedszkole;

Listopad	Dzielnica, w której mieszkam	• Nazywanie swojej dzielnicy i miasta, • znajomość adresu zamieszkania, • orientowanie się w najbliższym otoczeniu, rozpoznawanie i wskazywanie miejsca zamieszkania, rozpoznawanie budynków użyteczności publicznej, obiektów handlowych, tras komunikacyjnych — założenie kącika tematycznego, • dbanie o porządek w miejscu zamieszkania, w przedszkolu, okazywanie szacunku sąsiadom i innym osobom, które zna dziecko, używanie zwrotów grzecznościowych bez przypominania, • poznanie charakterystycznych cech krajobrazu najbliższej okolicy (ukształtowanie terenu, charakterystyczna flora, fauna), zauważanie jego piękna w okresie jesieni, poznawanie zasad dbania o jego zachowanie, • wykonanie pracy plastycznej pt. „W mojej dzielnicy podoba mi się...” i zamieszczenie pracy w albumie.	• wymienia nazwę swojej miejscowości, • podaje pełny adres zamieszkania, • orientuje się w najbliższym otoczeniu, wskazuje miejsce zamieszkania, wskazuje i nazywa podstawowe budynki w najbliższym otoczeniu (przedszkole, szkoły, sklepy, poczta, kościoły), a wiadomości wykorzystuje w czasie uzupełniania kącika tematycznego, • nazywa podstawowe rośliny i zwierzęta występujące w najbliższym otoczeniu, wymienia zasady dbania o otoczenie przyrodnicze, • wykonuje pracę plastyczną związaną z tematem;
Grudzień	Zwyczaje bożonarodzeniowe, w których biorę udział	• Poznanie tradycji, zwyczajów i obrzędów bożonarodzeniowych, charakterystycznych dla tego święta, kultywowanych w rodzinie oraz w danym regionie, • wspólny udział dzieci i rodziców w spotkaniu pt. „Wieczór kolęd”, • wspólna zabawa plastyczna dzieci i rodziców — wykonanie kartki bożonarodzeniowej i umieszczenie jej w albumie.	• opowiada o tradycjach i obrzędach bożonarodzeniowych kultywowanych w rodzinie, w naszym regionie, • razem z rodzicami bierze czynny udział w „Wieczorze kolęd”, • wspólnie z rodzicami wykonuje kartkę bożonarodzeniową;
Styczeń	Zima nad morzem	• Obserwacja przyrody zimą (rośliny, zwierzęta, a w szczególności ptaki przebywające na tym terenie zimą), • bardzo ogólne poznanie warunków meteorologicznych, jakie panują nad morzem o tej porze roku, • wykonanie pracy plastycznej pt. „Zima wokół nas” i umieszczenie jej w albumie.	• opisuje, jak wygląda najbliższe środowisko przyrodnicze w zimie, jaka panuje pogoda, • przedstawia w postaci pracy plastycznej wygląd swojego środowiska;

Luty	Historia mojego miasta	• Oglądanie albumów, książek, w których zamieszczone są zdjęcia przedstawiające Gdynię w przeszłości, • poznanie nazwisk osób najbardziej dla Gdyni zasłużonych (Antoni Abraham, Eugeniusz Kwiatkowski, Franciszka Cegielska), • słuchanie wierszy, opowieści związanych z powstaniem naszego miasta, • założenie kącika tematycznego „Mieszkam w Gdyni”, • wykonanie pracy plastycznej pt. „Gdynia dawniej” i umieszczenie jej w albumie.	• opowiada, jak wyglądała Gdynia w swoich początkach, • wymienia nazwiska osób najbardziej dla Gdyni zasłużonych, • omawia historie mówiące o powstaniu miasta, deklamuje wiersz, • zakłada przy współudziale rodziców kącik tematyczny „Mieszkam w Gdyni”, • wykonuje pracę plastyczną na temat „Gdynia dawniej”;
Marzec	Współczesna Gdynia	• Oglądanie albumów, pocztówek, książek, które zawierają zdjęcia współczesnej Gdyni, • wykonanie albumu pt. „Gdynia” i umieszczenie go w kąciku regionalnym, • słuchanie wierszy, śpiewanie piosenek o Gdyni, • poznanie charakterystycznych miejsc Gdyni — spacer z rodzicami, ilustracje, wycieczka (której realizacja możliwa jest w maju lub w czerwcu), • dostarczenie nowych eksponatów do kącika tematycznego „Mieszkam w Gdyni”, • wykonanie pracy plastycznej pt. „Gdynia dzisiaj” i zamieszczenie jej w albumie.	• rozpoznaje charakterystyczne miejsca, arterie komunikacyjne miasta, • śpiewa piosenkę i recytuje wiersze o swoim mieście, • wzbogaca kącik tematyczny o nowe eksponaty — pocztówki, album wykonany wspólnie z nauczycielem, • wykonuje pracę plastyczną związaną z realizowanym tematem;
Kwiecień	Zwyczaje wielkanocne, w których biorę udział	• Poznanie tradycji, zwyczajów i obrzędów wielkanocnych, charakterystycznych dla tego święta, kultywowanych w rodzinie oraz w danym regionie, • wspólna zabawa plastyczna dzieci i rodziców — wykonanie kartki wielkanocnej i umieszczenie jej w albumie, • spacer do lasu i obserwacja budzącej się do życia przyrody (zwierzęta budzące się ze snu, przylatujące z ciepłych krajów ptaki, wygląd drzew i krzewów wczesną wiosną, pierwsze kwiaty).	• opowiada o tradycjach i obrzędach wielkanocnych kultywowanych w rodzinie, w naszym regionie, • wspólnie z rodzicami wykonuje kartkę wielkanocną, • omawia, jak wygląda najbliższe środowisko przyrodnicze wiosną (zwierzęta budzące się ze snu, ptaki przylatujące do nas, wygląd roślinności);

Maj	Mieszkamy nad morzem	• Wycieczka do Akwariów Gdyńskiego na zajęcia pt. „Mieszkamy nad Morzem Bałtyckim”, • wycieczka do Gdyni Redłowa powiązana z obserwacją Klifu Redłowskiego oraz flory i fauny nadmorskiej i morskiej, • bogacenie kąca tematycznego o albumy przedstawiające zdjęcia z wycieczki, książki przedstawiające faunę Morza Bałtyckiego, eksponaty zdobyte nad morzem (muszle, bursztyn), • słuchanie bajek, opowiadań związanych tematycznie z Morzem Bałtyckim, • udział dzieci w inscenizacji słowno-muzycznej pt. „Spacer nad morze” — przedstawienie dla rodziców.	• uczestniczy w zajęciach zorganizowanych w Akwariu, nazywa morze, nad którym leży Gdynia, • wymienia, jakie zwierzęta i rośliny żyją w Bałtyku, jakie są charakterystyczne dla pasa nadmorskiego, • bierze aktywny udział w bogaceniu kąca tematycznego, • bierze aktywny udział w inscenizacji słowno-muzycznej, • rozpoznaje i nazywa charakterystyczne obiekty związane z morzem, • rozpoznaje na ilustracjach Klif Redłowski;
Czerwiec	Kaszuby — region, w którym mieszkam	• Wprowadzenie w świat kultury i sztuki naszego regionu, • słuchanie legend i podań związanych z regionem (wycieczka do Muzeum Baśni Kaszubskiej w Gdyni), • wykonanie pracy plastycznej pt. „Haft kaszubski”, • udział dzieci i rodziców w konkursie pt. „...A ja kocham moją Gdynię...”, podsumowującym cały rok dziecięcej pracy i zabawy, • wystawa albumów wykonanych w ciągu całego roku przez dzieci i rodziców, nagrodzenie wszystkich albumów w różnych kategoriach.	• zauważa różnicę między językiem kaszubskim a językiem polskim, • tańczy wybrany taniec kaszubski, • opowiada wybraną legendę, baśń kaszubską, • rozpoznaje elementy sztuki ludowej: haft (barwy podstawowe), garncarstwo, rzeźbę, • gromadzi przedmioty charakterystyczne dla regionu kaszubskiego w kąciu regionalnym, • wykonuje pracę plastyczną na temat „...A ja kocham moją Gdynię...”, • razem z rodzicami bierze udział w konkursie pt. „...A ja kocham moją Gdynię...”, • prezentuje na wystawie album, który jest efektem całorocznej pracy.

4. Procedury osiągnięcia celów w programie „...A ja kocham moją Gdynię...” Rozwijanie postawy patriotycznej u dzieci 5-letnich poprzez tworzenie więzi uczuciowej z rodziną i środowiskiem, w którym dziecko wzrasta

4.1. Warunki realizacji programu

- podmiotowe — program przeznaczony jest dla dzieci w wieku 5 lat. Dziecko nie musi umieć czytać i pisać. Powinno posiadać prawidłową jak na wiek koordynację wzrokowo-ruchową. Bazując na wrodzonym potencjale i możliwościach rozwojowych, zapoznajemy je z najbliższym środowiskiem, poczynając od rodziny z jej tradycjami, poprzez przedszkole, dzielnicę, środowisko przyrodnicze, samo miasto z jego historią, współczesnym wyglądem i położeniem, a kończąc na regionie — Kaszubach.
- instytucjonalne — nauczyciela powinna cechować znajomość zagadnienia (znajomość miasta, regionu, jego warunków geograficznych i przyrodniczych). Jego wiedza nie musi być profesjonalna, ale powinna być poprzedzona poznaniem informacji fachowych na ten temat. Nie może opierać się wyłącznie na wiedzy potocznej. Przedszkole powinno być tak usytuowane, aby możliwe było niekłopotliwe odbywanie wycieczek po bliskiej okolicy, jak i tej nieco dalszej. Placówka powinna być wyposażona w różne materiały potrzebne do zajęć plastycznych, tak aby dziecko mogło swoje obserwacje, odczucia przedstawiać w formie prac plastycznych, z których powstanie album. Placówka powinna też być systematycznie wzbogacana w różne pomoce, które znajdą swoje miejsce w kącie regionalnym.
- pozainstytucjonalne — przedszkole musi mieć kontakt z rodzicami, którzy będą gotowi do pomocy w organizacji wycieczek; do uczestnictwa we wspólnych zabawach plastycznych oraz w konkursie; którzy będą służyli pomocą przy zdobywaniu eksponatów do kąca regionalnego.

4.2. Metody, formy, środki wykorzystane w programie

W przedstawionym programie wykorzystano następujące metody: oglądową, słowną i praktyczną.

Metoda oglądowa opierać się będzie na obserwacjach dokonywanych podczas wycieczek oraz na materiałach pozyskiwanych podczas wycieczek, a także na oglądaniu różnych albumów, książek ze zdjęciami miasta, pocztówek.

Metoda słowna opierać się będzie na rozmowie oraz samorzutnych i swobodnych wypowiedziach dzieci na podstawie własnych doświadczeń. Wykorzystywane będą też utwory literackie (wiersze, opowiadania, baśnie, piosenki).

Metoda praktyczna będzie polegała na wykonywaniu przez dzieci różnorodnych prac plastycznych, z których powstanie album, oraz na założeniu i systematycznym bogaceniu kąca tematycznego. Dzieci wezmą także udział we wspólnym z rodzicami spotkaniu, w czasie którego będą mogły zaprezentować zdobyte wiadomości (konkurs, inscenizacja słowno-muzyczna).

W przedstawionym programie wykorzystano następujące formy pracy: działalność indywidualną, zespołową, zbiorową.

W trakcie działalności indywidualnej dzieci będą wykonywały następujące czynności: wypowiadały się swobodnie, samorządnie na zadany temat; będą obserwowały prezentowane zdjęcia, oglądały fragmenty miasta w czasie wycieczek; będą obserwowały przyrodę w różnych porach roku oraz różne okazy przyrodnicze; będą wykonywały prace plastyczne.

W trakcie działalności zespołowej dzieci będą wykonywały następujące czynności: obserwowały prezentowane zdjęcia, ilustracje, oglądały fragmenty miasta w czasie wycieczek; będą obserwowały przyrodę w różnych porach roku oraz różne okazy przyrodnicze; będą wykonywały prace plastyczne wspólnie z rodzicami, segregowały materiał przyrodniczy przyniesiony z lasu, z wycieczki nad morze, a następnie przygotowywały go do kącika przyrody lub regionalnego; będą brały udział w konkursie „...A ja kocham moją Gdynię...”; będą wspólnie z rodzicami wzbogacały kącik regionalny przyniesionymi eksponatami.

W trakcie działalności zbiorowej dzieci będą wykonywały następujące czynności: obserwowały prezentowane zdjęcia, ilustracje, oglądały fragmenty miasta w czasie wycieczek; będą obserwowały przyrodę w różnych porach roku oraz różne okazy przyrodnicze (wszystkie prezentowane przez nauczyciela); będą słuchały utworów literackich (baśnie, bajki, opowiadania, wiersze, piosenki); będą prezentowały wybrane utwory w czasie inscenizacji słowno-muzycznej „Spacer nad morze”, będą uczestniczyły w wycieczkach i zajęciach zorganizowanych w Akwarium.

W przedstawionym programie wykorzystano następujące środki:

- aparat cyfrowy, płyty CD, kasety, magnetofon,
- kartki papieru o formacie A4 o różnej fakturze i kolorze, karton, kolorowy papier, farby, kredki, pisaki, ołówki, nożyczki, pędzle, klej,
- zdjęcia, ilustracje książkowe, tablice tematyczne, puzzle, książki z wierszami, opowiadaniem, baśniami i piosenkami,
- okazy przyrodnicze pozyskane w czasie wycieczek,
- różne przedmioty wzbogacające kącik regionalny.

5. SCENARIUSZ ZAJĘĆ (przykładowy)

Grupa: dzieci 5-letnie.

Temat: „Las jesienią” — wycieczka połączona z obserwacją i działaniem praktycznym.

Cele ogólne (na miarę możliwości dziecka):

- poznanie charakterystycznych cech krajobrazu najbliższej okolicy (ukształtowanie terenu, charakterystyczna flora, fauna),
- zauważanie piękna krajobrazu przyrodniczego w okresie jesieni,
- przypomnienie zasad dbania o jego zachowanie,
- rozwijanie umiejętności mówienia, słuchania i bycia słuchanym,
- kształtowanie zachowań proekologicznych.

Przewidywane osiągnięcia

Dziecko (na miarę swoich możliwości):

- przypomina sobie zasady właściwego zachowania się w lesie,
- obserwuje i bada różnymi zmysłami środowisko przyrodnicze,
- nazywa swoje spostrzeżenia i odczucia, rozmawia o poczynionych obserwacjach (rozwija ekspresję werbalną).

Metoda: słowna, oglądowa, praktyczna.

Forma: działalność grupowa, zespołowa, indywidualna.

Środki: lupy dla dzieci.

Przebieg zajęć

1. Przed wyjściem nauczyciel zapoznaje dzieci z celem wycieczki, a także prosi je o przypomnienie zasad właściwego zachowania się w lesie (zasady ochrony przyrody). Dzieci w trakcie wypowiedzi swobodnych wymieniają również cechy charakterystyczne dla tego zbiorowiska roślinnego, korzystając z wiadomości zdobytych wcześniej. (5')
2. Po dojściu na miejsce nauczyciel prosi dzieci jeszcze raz o przypomnienie zasad właściwego zachowania się w lesie. (2')
3. Zabawa „Jaki jest las?”. Dzieci pod opieką nauczyciela i rodziców poruszają się swobodnie po lesie, zwracając uwagę na wygląd roślinności: kolor i wygląd trawy, które można obserwować przez lupę, bez konieczności zrywania, drobnych krzewinek jagód, wygląd krzaków, drzewa. (15')
4. Dzieci w grupach obserwują również zwierzęta: mrówki, żuki, wiewiórki, ptaki (z użyciem lupy drobne owady). (15')
5. Dzieci oprócz rozmów na temat prowadzonych obserwacji, wymiany spostrzeżeń, mogą poznawać też las poprzez inne zmysły. Najpierw zamykają oczy i w ciszy starają się zwrócić uwagę na wszystkie odgłosy (śpiew ptaków, trzask łamanej gałązki i inne), a później również z zamkniętymi oczami wciągają głęboko powietrze, starając się określić zapach. Mogą też dotykać pni drzew, gałązek, listków i określać swoje odczucia. Dzieci chętne zbierają liście, żołędzie, szyszki, buczynowe orzeszki. (15')
6. Po skończonej obserwacji zabawa ruchowa z elementem orientacyjno-porządkowym — „Ptaszki w gniazdkach”, z elementem równowagi — „Po wąskiej drodze”, z elementem biegu — „Wiewiórki w dziuplach”, z elementem rzutu — „Kto rzuci do koła?”. (10')
7. Po zakończeniu zabaw następuje powrót do przedszkola.
8. Po powrocie do przedszkola dzieci mają możliwość wspólnie z nauczycielką segregować, nazywać przyniesione z lasu „skarby”, umieścić je w kąciку przyrodniczym. Wycieczka i poczynione na niej obserwacje stanowią inspirację do dalszych działań dzieci i nauczyciela. Dzieci mogą wykonać pracę plastyczną, wykorzystując poczynione wcześniej obserwacje.

6. Ewaluacja programu pt. „...A ja kocham moją Gdynię...”

Rozwijanie postawy patriotycznej u dzieci 5-letnich poprzez tworzenie więzi uczuciowej z rodziną i środowiskiem, w którym dziecko wzrasta

W celu ewaluacji programu autorskiego wykorzystano następujące narzędzia:

A. Ankieta dla rodziców (załącznik nr 1).

B. Impreza dla uczestników programu pt. „...A ja kocham moją Gdynię...” *Rozwijanie postawy patriotycznej u dzieci 5-letnich poprzez tworzenie więzi uczuciowej z rodziną i środowiskiem, w którym dziecko wzrasta.*

B.1. Występ — dzieci, występując w inscenizacji słowno-muzycznej pt. „Spacer nad morze”, prezentują wybrane wiersze i piosenki poznawane w ciągu całego roku.

B.2. Konkurs dla dzieci i rodziców pt. „...A ja kocham moją Gdynię...” (załącznik nr 2).

B.3. Wystawa prac dziecięcych — albumów: na przygotowanych stołach umieszczone są albumy z pracami dzieci i rodziców, które podlegają nagrodzeniu. Kategorie nagród są dostosowane do prac, tak by każde dziecko mogło być wyróżnione (np. najciekawsza technika wykonania pracy, najbardziej kolorowa praca, najwięcej domów, największy las, najweselsza kartka bożonarodzeniowa, wielkanocna itp.).

Pomocna w stworzeniu programu była pozycja Marioli Szczepańskiej *SZTUKA DZIAŁAŃ INNOWACYJNYCH. Program autorski. Metoda projektów. Metoda gier dydaktycznych. Metoda symulacyjna*. Druk: Grawipol, Słupsk 2003/2004.

Program „...A ja kocham moją Gdynię...” *Rozwijanie postawy patriotycznej u dzieci 5-letnich poprzez tworzenie więzi uczuciowej z rodziną i środowiskiem, w którym dziecko wzrasta* jest zgodny z Podstawą programową wychowania przedszkolnego dla przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych (Dz.U. Nr 4, poz. 17, z dnia 15 stycznia 2009 r.) oraz z „ABC... Program wychowania przedszkolnego XXI wieku”, pod red. A. Łady-Grodzickiej, DKW — 4010 — 1/00.

Załącznik nr 1

Ankieta dla rodziców „...A ja kocham moją Gdynię...”

Ankieta jest anonimowa, do użytku twórcy programu „...A ja kocham moją Gdynię...”. Proszę o jej rzetelne wypełnienie, co pomoże mi w dalszej pracy z dziećmi nad tym zagadnieniem.

Proszę o zaznaczenie znakiem × w odpowiednim okienku.

1. Czy dziecko uczestniczyło w wycieczkach po osiedlu, do lasu, nad morze:

a) w przedszkolu

tak	nie
-----	-----

b) z rodzicami poza przedszkolem

tak	nie
-----	-----

2. Czy pomagała Pani/Pan w organizacji kącika regionalnego związanego z tematem?

tak	nie
-----	-----

3. Czy podobały się Pani/Panu tematy realizowane z wykorzystaniem programu edukacji regionalnej?

tak	nie
-----	-----

4. Czy w domu dziecko i Państwo wykonywaliście wspólnie prace plastyczne, które były zamieszczane w albumie?

tak	nie
-----	-----

5. Czy tematy poruszane w przedszkolu zwiększyły Państwa zainteresowanie miastem i jego okolicami, co zachęciło do częstszych wypraw po najbliższej okolicy, do centrum miasta?

tak	nie
-----	-----

6. Czy Państwa zdaniem Wasze dziecko, po realizacji programu, posiada znacznie większy zasób wiedzy na temat swojego najbliższego otoczenia, miasta?

tak	nie
-----	-----

7. Jakie tematy wzbudziły w Państwa dziecku największe zainteresowanie?

.....

Dziękuję za udzielenie odpowiedzi.

Załącznik nr 2

Pytania do konkursu „...A ja kocham moją Gdynię...”

Dzieci dzielą się na pięć grup i każda otrzymuje jednakowy zestaw pytań. Każda grupa wygrywa, największymi brawami nagradzana jest ta, która rozwiąże wszystkie zadania.

- Wybierzcie zdjęcie, na którym widnieje herb Gdyni.
Dzieci otrzymują obrazki przedstawiające różne herby i muszą wybrać ten, na którym jest herb miasta.
- Ułóż z puzzli obrazek.
Dzieci otrzymują puzzle: herb Gdyni, statku, marynarza, żaglowca, ryby.
- Wybierz zdjęcia, które przedstawiają nasze miasto.
Dzieci otrzymują zdjęcia wsi, lasu, pocztówki z gór i kilka zdjęć miasta, z charakterystycznymi elementami.
- Podaj swój dokładny adres zamieszkania.
Dzieci podają adresy osobie z jury, która je zapisuje, a następnie sprawdza ich poprawność u rodziców.

5. Zabawa ruchowa na tarasie pt. „Kolorowe rybki” z użyciem chusty animacyjnej. W zabawie biorą również udział chętni rodzice.

6. Wybierz spośród rzeczy w woreczku elementy, które można znaleźć w naszym lesie.

Dzieci otrzymują woreczek, w którym znajduje się klocek, buczynowy orzech, żółędź, kasztan, szyszka, bursztyn, muszla lub inne — muszą wybrać leśne.

7. Które zachowanie nie przystoi w lesie?

Dzieci otrzymują obrazki z sytuacjami negatywnymi i pozytywnymi — muszą wybrać negatywne (krzyczące dziecko, dzieci bawiące się w chowaniego, rozpalamie ogniska, zaśmiecanie, spacer z rodzicami po lesie, spokojna obserwacja zwierząt, łamanie gałęzi).

8. Pokaż zwierzęta żyjące nad morzem.

Dzieci otrzymują obrazki zwierząt i mają wybrać te, które są charakterystyczne dla pasa morskiego i nadmorskiego.

9. Jakie są barwy charakterystyczne dla regionu kaszubskiego?

Dzieci spośród kolorowych karteczek wybierają te, które poznały, słuchając opowiadania pt. „Siedem kolorów”.

Wybrane spośród rodziców jury przyznaje każdorazowo punkty, wszystkie dzieci otrzymują dyplomy uczestnictwa w konkursie.

Ingrid Spigarska
ZWE nr 1, PS nr 50 w Gdyni

Katarzyna Gardocka

Współpraca z rodzicami, czyli Dzień Dziecka inaczej

Udana współpraca z rodzicami to niezwykle istotny czynnik dobrego funkcjonowania dziecka w przedszkolu. Na pewno nie ma co do tego wątpliwości żaden nauczyciel, ale nie zawsze podobnego zdania jest dom rodzinny dziecka. Dlatego też trzeba podejmować wszelkie działania, by konieczność współpracy stała się równie istotna dla obu stron.

Uświadomienie rodzicom, że stworzenie dziecku optymalnych warunków rozwoju powinno być wspólnym celem przedszkola i domu rodzinnego będzie pierwszym krokiem do przełamania nieufności i nawiązania nici porozumienia. Aby ten cel osiągnąć, oba środowiska muszą współdziałać i szukać możliwie najlepszych form kontaktu.

Wiele już powiedziano i napisano na temat braku zainteresowania i zaangażowania ze strony rodziców w życie przedszkola. Oddając dziecko do przedszkola, często oczekują oni po prostu fachowej opieki, pokierowania rozwojem dziecka przez odpowiednio przygotowanego nauczyciela i „świętego spokoju”. Większość osób brak zaangażowania tłumaczy pracą zawodową, brakiem czasu. To prawda. Czasy są trudne, a życie toczy się w zawrotnym tempie... Ale czy zapewnienie dostatku to wszystko? Dla mądrze kochającego rodzica stworzenie dziecku jak najlepszych, nie tylko materialnych, warunków rozwoju powinno być sprawą najważniejszą.

Przedszkole może zrobić dla swoich wychowanków bardzo dużo, ale tylko wtedy, gdy nauczyciel może liczyć na wsparcie i zaangażowanie ze strony rodziców. Praca z dziećmi nabiera wtedy zupełnie innego wymiaru, wkracza na wyższy poziom.

Z chwilą przejścia do nowej grupy przed nauczycielem staje niełatwe zadanie ukierunkowania kontaktów z rodzicami w sposób pozwalający zdobyć ich zaufanie oraz akceptację stosowanych metod pracy, zachęcający do korzystania z rady, pomocy, wsparcia i życzliwości, a także wzbudzający poczucie współodpowiedzialności za rozwój własnego dziecka.

Wypracowanie wspólnych form i metod pracy wymaga wytrwałości, otwartości, komunikatywności, szacunku dla drugiej osoby. Dobry nauczyciel musi te cechy posiadać, bo tylko wtedy ma szansę na odniesienie sukcesu w budowaniu dialogu z rodzicami.

Jestem nauczycielką w przedszkolu od ponad dwudziestu lat i wiem, że na zaufanie rodziców trzeba zasłużyć. Naszym najważniejszym zadaniem jest więc pokazanie autentycznej chęci pomocy dzieciom, przekonanie rodziców, że nam, nauczycielom, naprawdę zależy na wychowankach oraz na dobrej współpracy z ich rodzicami.

Podejmując pracę z nową grupą, ważne jest, by już od pierwszego zebrania dążyć do nawiązania porozumienia z rodzicami. Na pewno pomocna jest ankieta, która zapozna nauczyciela z ich oczekiwaniami wobec przedszkola. Taka ankieta ułatwi także zdobycie informacji na temat dzieci, ich zdolności, umiejętności i potrzeb. W ciągu kolejnych miesięcy pracy można stosować różne formy angażujące rodziny wychowanków w życie przedszkola, takie jak zajęcia otwarte, konkursy, uroczystości, spotkania czy wycieczki integracyjne.

Możemy zakładać, że z biegiem czasu nasza współpraca będzie układała się coraz lepiej. A jeśli tak, to warto pokusić się o zaangażowanie rodziców w inne formy działalności na rzecz przedszkola. Proponuję przygotowanie przedstawienia z okazji Dnia Dziecka, w którym aktorami będą rodzice. To niezwykle doświadczenie zarówno dla nich, jak i dla dzieci. Jeśli tylko uda się ich przekonać do tego pomysłu, to sukces gwarantowany. Wystarczą 3–4 próby, dekoracje też można wykonać wspólnie.

Wspaniale nadaje się do wystawienia w przedszkolnym teatrze „Królewna Śnieżka”. Dzieci wprawdzie znają tę bajkę, ale na pewno chętnie zobaczą tatusia w roli krasnoludka czy mamusię przebraną za królową.

W naszym przedszkolu udało się przygotować takie przedstawienie. Wszystkie role zagrali rodzice i świetnie się przy tym bawili. Okazało się, że rodzice chcą i mogą znaleźć czas, żeby przygotować niespodziankę dla dzieci. Ostateczny kształt przedstawienia powstawał w czasie prób. Wielu rodziców miało własne, interesujące pomysły, a ich zaangażowanie z próby na próbę wzrastało. Okazali się bardzo pomocni przy wykonaniu dekoracji i przygotowaniu strojów.

Przedstawienie udało się nadzwyczajnie. Aktorzy grali wspaniale, a dzieci nie mogły od nich oderwać oczu. Żywiłowo reagowały na każde słowo i gest aktorów. A ich pootwierane buzie — to widok niezapomniany.

A rodzice? Na pewno docenili nasz wysiłek i przekonali się, że „chce się nam” zrobić coś więcej dla ich dzieci. A jeżeli nam się chce, to i im również. Wiemy, że możemy wspólnie czegoś dokonać. Odnoszę wrażenie, że to przedstawienie bardziej zbliżyło nas do siebie. Lepiej się rozumiemy. Łatwiej dochodzimy do wspólnych wniosków. A przecież na tym nam, nauczycielom, najbardziej zależy.

Scenariusz przedstawienia „Królewna Śnieżka”¹⁾

Obsada Królewna Śnieżka
 Krasnoludki
 Narrator
 Zła królowa
 Staruszka (Zła królowa)
 Lustro
 Myśliwy
 Księżę

Narrator Jestem wróżką i bajarką,
 wiele pięknych baśni znam.
 Gdy będziecie grzecznie słuchać,
 jedną z nich opowiem wam.
 Teraz wszyscy cicho sza,
 już zaczyna się baśń ta.
 W dalekim zamku z trzema wieżami mieszkała śliczna królewna. Ponie-
 waż była piękna jak płatek białej róży, nazywano ją Śnieżką. Królewnę
 Śnieżkę kochali wszyscy, i ludzie, i zwierzęta. Ale znalazł się ktoś, kto nie
 kochał królewny. Była to zła królowa, która codziennie rano pytała swe
 srebrne zwierciadélko:

Królowa Lustreczko, powiedz przecie, kto jest najpiękniejszy w świecie?

Lustro Ty, pani, jesteś najpiękniejsza.

Narrator Lustro przez wiele lat odpowiadało, że to królowa jest najpiękniejsza, ale
 pewnego dnia odpowiedziało inaczej.

Królowa Lustreczko, powiedz przecie, kto jest najpiękniejszy w świecie?

Lustro Królowo, jesteś piękna jak gwiazda na niebie, ale Śnieżka tysiąc razy
 piękniejsza od ciebie.

Królowa Zawsze byłam najpiękniejsza, lecz uroda Śnieżki rośnie... obserwuję ją
 zazdrośnie. Lustreczko mi nie kłamie — zawsze, kiedy patrzę na nie,
 prawdę mówi bez wahania, odpowiada na pytania. Myśliwy!!!

(Myśliwy wchodzi)

Królowa Niech myśliwy Śnieżkę zgładzi! W las daleko wyprowadzi. Tam jej nie
 obronią strażę.

Myśliwy Zrobię tak, jak pani każe.

¹⁾ W oparciu o teksty braci Grimm i M. Woźnej.

- Narrator Cóż miał zrobić myśliwy? Zaprowadził dziewczynę głęboko w las.
- Śnieżka Czy mi pan nareszcie zdradzi, dokąd dzisiaj mnie prowadzi? Chyba zaraz się rozplaczę! Kiedy znowu dom zobaczę?
- Myśliwy Biedna Śnieżko, za lasami znajdziesz domek z krasnalami. Idź przed siebie dalej drogą, niechaj one ci pomogą.
- Narrator Biedna dziewczyna błądziła po lesie, nie wiedząc, gdzie ma się udać. Bała się każdego szelestu liści na drzewach, trzasku złamanej gałązki. Szła i szła, spotykała różne leśne zwierzęta, ale żadne nie uczyniło jej krzywdy. Kiedy była bardzo zmęczona i przestraszona, zawołała:
- Śnieżka Krasnoludki! Wołam was — przeprowadźcie mnie przez las! Nie ma końca tej podróży... Co ja widzę — dom nieduży, może w nim odpocznę sobie? Jeśli wejdę — dobrze zrobię?
- Narrator W domku wszystko było malutkie, ale czyste i przytulne. Stał tam stół, nakryty białym obrusem, na którym było siedem miseczek, a przy każdej miseczce była mała łyżka, widelec, nóż i kubek. Pod ścianami stało siedem małych łóżeczek. Zmęczona i głodna Śnieżka zjadła z każdej miseczki po trochu i z każdego kubka upiła troszkę. Potem rozejrzała się, gdzie by się mogła położyć. Wypróbowała kolejno wszystkie łóżeczka, ale jedno było zbyt krótkie, drugie zbyt twarde. Położyła się więc na podłodze i natychmiast usnęła. Tymczasem na dworze ściemniło się. Do domku wrócili jego zmęczeni całodzienną pracą mieszkańcy — siedmiu krasnoludków, którzy wydobywali w górach rudę i poszukiwali drogocennych kamieni.
- (Krasnoludki wchodzą gęsiego i śpiewają: Hej ho, hej ho, do domu by się szło...)*
- Krasnal 1 Stójcie, bracia krasnoludki, ktoś podeptał nam jagódki! Dziwne ślady są przy drodze... Kto śpi u nas na podłodze?
- Krasnal 2 Panna śliczna, jak śnieg biała... Sama lasem wędrowała?
- Krasnal 3 Już się budzi... Czy ją znacie? Witaj, witaj w naszej chacie!
- Krasnal 4 Skąd przychodzisz? Czy się dowiem?
- Śnieżka Wszystko zaraz opowiem: mam macochę, czarownicę, złą, okrutną zazdrośnicę. Wczoraj się nieszczęście stało — jej lustro powiedziało, że piękniejsza jestem ja. Wiecie, jaka była zła? Chciała życie moje skrócić...
- Krasnal 5 Ty nie możesz do niej wrócić! Będiesz mieszkać w naszym domu. Nie otwieraj drzwi nikomu.
- Śnieżka Nie wiem, jak wam się odwdziczę. Może w pracy was wyręcę? Chętnie obiad ugotuję i posprzątam, poceruję.

Krasnal 4 To naprawdę świetny pomysł, by się zająć naszym domem. Nie otwieraj drzwi nikomu, kiedy nas nie będzie w domu.

(Krasnoludki odchodzą i śpiewają: Hej ho, hej ho, do pracy by się szło...)

Narrator Sprzątała więc Śnieżka i robiła porządki, gotowała, łątała rozdarte kurtki i spodnie. Krasnoludki rano wychodziły w góry szukać rudy, kruszców, złota i drogich kamieni. Kiedy wracały wieczorem, cieszyły się, że Śnieżka na nie czeka z dobrą, gorącą kolacją. Przez cały dzień Śnieżka była w domu sama! Królowa w tym czasie żyła na zamku pewna, że po śmierci Śnieżki jest znów najpiękniejsza na całej ziemi. Kiedyś jednak znowu spytała lustro:

Królowa Zwierciadełko, zwierciadełko, powiedz przecie, czy jest ktoś piękniejszy ode mnie na świecie?

Lustro Królowo, jesteś piękna jak gwiazda na niebie, lecz piękniejsza jest Śnieżka, która w chatce z krasnoludkami mieszka.

Narrator Zła królowa zaczęła dniami i nocami zastanawiać się, jak pozbyć się Śnieżki. Wreszcie przyszedł jej do głowy pomysł. Wybrała najładniejsze jabłko i przy pomocy czarów zatrula połowę.

Królowa *(czaruje)*
Czary-mary, czary rzucę — już to jabłko jest zatrute.
Moja czarodziejska różdżko — teraz zamień mnie w staruszkę.
(Osoba grająca królową wchodzi za zastonę, a wychodzi staruszka)

Śnieżka Któż po leśnej idzie dróżce? Muszę pomóc tej staruszce.

Królowa Jabłka na targ dzisiaj niosę. Zjedz, kochana, jedno, proszę.

(Śnieżka próbuje jabłko)

Ha, ugryzłaś! — to trucizna!
Muszę zniknąć, by krasnale mnie tu nie spotkały wcale!

(Śnieżka upada, czarownica ucieka. Wracają krasnale, śpiewając: Hej ho, hej ho, do domu by się szło. Stają nad Śnieżką i są przerażone)

Krasnal 6 Biedna Śnieżka, kto uwierzy,
jak zerwany kwiatek leży!
Może ją obudzić zdążę?
Słyszę konie... jedzie książę!

(Nadjeżdża książę na koniu. Przyklęka przy Śnieżce. Bierze ją za rękę)

Krasnal 7 Czy zakochał się w panience? Patrzenie, chwycił ją za rękę!

(Księżę całuje Śnieżkę w rękę)

Krasnal 7 Dziwne to mi się wydaje... Nie do wiary! Ona wstaje!

Księżę A więc prysnął czar zaklęcia, pokochała Śnieżka księcia. Czarownica bez swej mocy błądzi teraz w lesie, w nocy. Bardzo dobrze, niech jej władza więcej ludziom nie przeszkadza.

Narrator Księżę poprosił Śnieżkę, by została jego żoną i Śnieżka się zgodziła. Odbyło się huczne wesele, a krasnale były najważniejszymi gośćmi.
 I ja na nim byłam,
 miód i wino piłam,
 a co usłyszałam,
 wam opowiedziałam.
 Ale to nie koniec baśni.
 Chcecie poznać tajemnicę,
 co spotkało czarownicę?
 Krasnoludki uradziły,
 że chcą w domku gospodyni.
 Po lesie się rozejrzały
 — złą królową odszukały.
 A królowa obiecała,
 że nie będzie czarowała.
 I tak co dzień, już od rana
 bierze się do zamykania.
 Sprząta, pierze i gotuje,
 i krasnali wypatruje.
 Taka kara ją spotkała,
 bo być najpiękniejszą chciała.

*Katarzyna Gardocka
 PS nr 48 w Gdyni*

Krystyna Ciesielska

Znajomość zasad bezpieczeństwa

Pierwsze lata nauki dziecka to okres, kiedy większość jego umiejętności rozwija się bardzo intensywnie. Wszelkie działania edukacyjne przynoszą najlepsze rezultaty, a więc to także najlepszy okres na zapobieganie niepożądanym zachowaniom w przyszłości. W okresie tym buduje się podwaliny, które zaowocują postawą i wyborami wychowanka w jego życiu. Dlatego też niezmiernie ważna jest realizacja szerokiego wachlarza tematyki z zakresu bezpieczeństwa w życiu codziennym.

Tematem wiodącym w młodszych klasach jest bezpieczeństwo dziecka zarówno w drodze do szkoły, w szkole, jak i w drodze do domu. Gros rozmów z dziećmi poświęcamy bezpiecznym zabawom, bezpieczeństwu podczas wypoczyniania. Znajomość zasad ruchu drogowego wdrażamy już od pierwszych dni ucznia w szkole. Wiedzę z tego zakresu często egzekwujemy podczas spacerów, wycieczek szkolnych, przedstawień, teatrzyków czy tradycyjnego odpytywania. Poznanie zasad ruchu drogowego i tematyki zagrożeń wynikających z ich nieprzestrzegania pozwoli dzieciom na łagodniejsze znoszenie stresu związanego z poruszaniem się po drogach, pomoże w radzeniu sobie w trudnych sytuacjach.

Realizacja treści edukacyjnych z zakresu bezpieczeństwa to troska o zdrowie dzieci, to budowanie wiedzy o społeczeństwie, wprowadzanie ucznia w świat dorosłych. To kształtowanie pozytywnych postaw.

W klasach młodszych w ramach bloku tematycznego można zaproponować organizację konkursu wiedzy o ruchu drogowym.

Oto przykładowa karta pracy dla uczestników takiego konkursu:

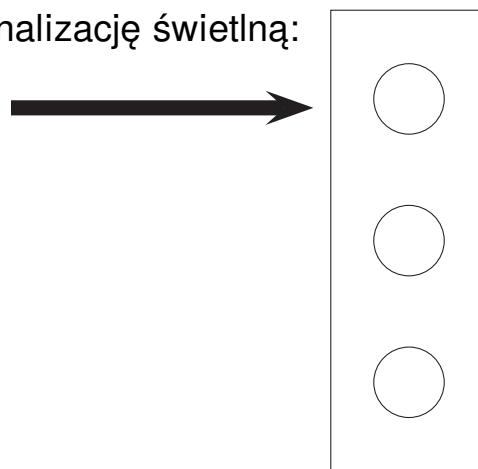
KONKURS

WIEDZY O RUCHU DROGOWYM DLA UCZNIÓW KL. II i III

Imię i nazwisko klasa

ODPOWIEDZ:

1. Zaznacz właściwie ułożonymi kolorami sygnalizację świetlną:

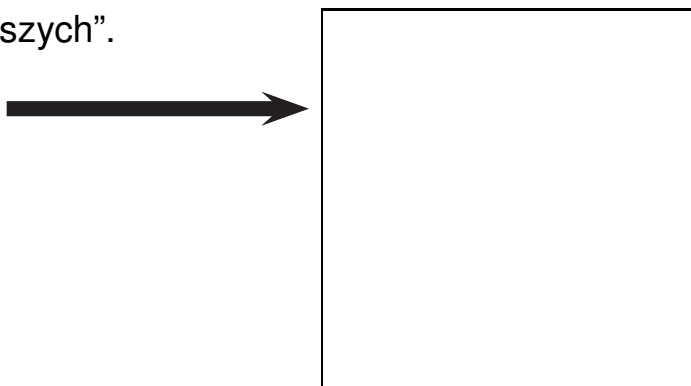
2. Czy można przebiegać przez jezdnię na zielonym świetle?

.....

3. Którą stroną drogi chodzimy, gdy nie ma pobocza?

.....

4. Narysuj znak „przejście dla pieszych”.

5. Uzupełnij zdania:

Znaki **zakazu** mają kształt ,
tło koloru i obwódkę koloru

Znaki **nakazu** mają kształt ,
tło koloru

Znaki **informacyjne** mają kształt ,
tło zwykle koloru

Znaki **ostrzegawcze** mają kształt ,
tło koloru i obwódkę koloru

Powodzenia!

Krystyna Ciesielska
doradca metodyczny nauczania zintegrowanego

Małgorzata Popów, Anna Daruk

Współpraca nauczyciela bibliotekarza z nauczycielem nauczania zintegrowanego

Kulturą jest panowanie człowieka nad samym sobą, nad własną naturą. Nie można sądzić, że każdy człowiek przychodzi na świat z wrodzonymi czy też odziedziczonymi skłonnościami, których nie uda nam się już zmienić. Nie trzeba też się obawiać, że beznadziejne jest wychowanie człowieka wbrew złemu środowisku, z jakim ma kontakt. Należy uczyć dzieci patrzenia na świat, które łączy ludzi w osiąganiu wspólnych celów. Sztuka może nauczyć takiego widzenia świata, w którym dostrzeżemy różne postawy ludzi, a także źródła nowych, osobistych doświadczeń.

Wychowanie przez sztukę jest rodzajem wychowania, które daje możliwość wielostronnego kształcenia ludzkiej osobowości, dlatego właśnie powinno odgrywać doniosłą rolę w systemie edukacji.

Im wcześniej i wszechstronniej włączymy sztukę w proces wychowania dziecka, tym głębszy i trwalszy będzie jej udział w ukształtowaniu jego osobowości.

Wpływ na powstanie, rozwój i ukształtowanie zainteresowań uczniów powinien mieć nauczyciel. Osobę nauczyciela można uważać za autorytet wyzwalający i wspomagający rozwój ucznia. Chcąc wyjść naprzeciw zainteresowaniom moich uczniów, podjęłam się prowadzenia Koła Przyjaciół Biblioteki. Budzenie pozytywnych zainteresowań może odegrać ogromną rolę w pracy pedagogicznej szczególnie w przypadkach trudności wychowawczych.

Zbadałam i odpowiedziałam na trzy postawione pytania: W jakim stopniu uczestnictwo w zajęciach koła zmieniło postawy moich uczniów wobec kultury? Jaki jest współczesny wzór bibliotekarza? Jak uczestnictwo w zajęciach wpłynęło na zmianę spędzania czasu wolnego uczestników koła? W badaniach posłużyłam się następującymi technikami badawczymi: wywiad, ankieta i analiza dokumentów, m.in. wypracowanie uczniów na temat „Moje spotkania z biblioteką”.

Analizując przeprowadzone wywiady, stwierdziłam, że udział rodziny w motywowaniu dzieci do udziału w zajęciach pozalekcyjnych odgrywa decydującą rolę.

Rodzice, którzy sami preferują czynny wypoczynek, w dużym stopniu mobilizują swoje dzieci do zajęć wykraczających poza ramowy plan zajęć szkolnych. W działalności koła widzą szansę na zdobywanie, poszerzanie i utrwalanie szeroko rozumianej wiedzy o kulturze. Sprzyjają działaniom koła poprzez rozmowy z własnymi dziećmi na temat przeprowadzonych zajęć, pomagają przy wykonywaniu prac projektowych, udostępniają prywatne zbiory, podsuwają własne pomysły.

Ważną rolę odgrywa udział rodzeństwa w zajęciach koła oraz rówieśnicy. Uczniowie nauczyli się ze sobą współpracować, akceptują swoje słabości, pomagają sobie nawzajem.

Wypracowania na temat „Moje spotkania z biblioteką” dostarczyły istotnych informacji, na podstawie których stwierdziłam: w domu, w którym znajdują się książki, gdzie czytają rodzice, czas wolny dziecka zagospodarowany jest tak, aby dziecko również czytało, miało szacunek dla książki, dla zdobytej wiedzy i wiedzy innych.

Szczególnie ważne dla uczniów było pierwsze wrażenie ze spotkania z osobą bibliotekarza i biblioteką. Biblioteka jako miejsce w szkole to azyl dla większości uczniów. Tutaj szukają spokoju, ciszy, chwili wytchnienia. Tu mają okazję do odpoczynku, nauki, spotkania z kolegami i koleżankami.

Bibliotekarz to osoba, którą spotykają codziennie. Istotny jest dla nich fakt, że jest cierpliwy, zawsze można zwrócić się do niego o pomoc, mówi do uczniów po imieniu, ciekawie opowiada o książkach. Mimo iż jest wymagający i konsekwentny, to widzą w nim partnera do rozmów na różne tematy.

Z przeprowadzonej analizy danych uzyskanych na podstawie ankiety „Sposób spędzania czasu wolnego członków koła bibliotecznego” stwierdziłam, że środowisko, w jakim dziecko wychowuje się, ma zdecydowany i najważniejszy wpływ na jego postawę wobec szeroko pojętej kultury. Charakter środowiska, status społeczny rodziny związany z poziomem wykształcenia rodziców, ich zawodem, a także miejscem pracy to czynniki decydujące o atmosferze wychowawczej, w jakiej dziecko wzrasta. O postawie dziecka wobec kultury, sposobie uczestnictwa decydują zainteresowania kulturalne rodziców, ich aspiracje i oczekiwania, jakie wiążą ze swoimi dziećmi. Od tego, jaką ofertę kulturalną napotkają rodzice, jaki będą mieli wybór wśród propozycji, które przygotowało środowisko szkolne i pozaszkolne, zależy jakość i sposób spędzania czasu wolnego ich pociech.

Uczestnictwo w zajęciach koła miało istotny wpływ na zmianę spędzania czasu wolnego. W grupie badanych nie wyłonił się obraz złych nawyków spędzania czasu wolnego (tylko oglądanie telewizji, tylko gry komputerowe). Uczniowie wymienili wspólne spacerowanie, rozmowy, wspólne czytanie literatury, mądre korzystanie z mediów. Zajęcia koła poszerzyły już istniejącą ofertę wartościowego spędzania czasu wolnego.

Oczekiwania wobec form pracy koła i zdobyte już umiejętności wskazują na potrzebę szeroko rozumianych działań animacyjnych w ramach pracy bibliotekarza. Wymaga to ciągłej twórczej postawy samego bibliotekarza, szukania nowych rozwiązań, podejmowania inicjatyw innych osób i współpracy z nimi.

Podsumowaniem moich rozważań będą sformułowane poniżej wnioski:

- Uczestnictwo w zajęciach koła przyjaciół biblioteki nie ma decydującego wpływu na postawy uczniów wobec kultury. Najważniejszą rolę odgrywa rodzina i środowisko, w jakim dziecko wychowuje się.
- Oferta kulturalna koła, stosowane formy i metody pracy wpłynęły pozytywnie na zmianę sposobów spędzania czasu.
- W codziennej pracy biblioteka szkolna i rola samego bibliotekarza skłania się do postawy „bibliotekarz — pedagog”. W działalności koła dominującą postawą jest „bibliotekarz — animator”.

Po wieloletnich doświadczeniach stwierdzam, że nie byłoby dobrej, efektywnej pracy z uczniami w ramach działalności koła przyjaciół biblioteki, gdyby nie współpraca

z innymi nauczycielami. Szczególną uwagę zwracam na współpracę z nauczycielami nauczania zintegrowanego. Pierwszy etap edukacji szkolnej to czas na współpracę i realizację zadań i celów zapisanych w planie wychowawczym danej klasy i planie pracy biblioteki.

Z nauczycielem nauczania zintegrowanego zrealizowaliśmy następujące zadania:

- opracowaliśmy scenariusze lekcji: „Gwiazdka w Bullerbyn”, „Śladami Leonida Teligi”, „Wakacyjne wędrówki”, „Ubieramy choinkę”
- w ramach projektów edukacyjnych przeprowadziliśmy szkolne konkursy wiedzy: „W pogoni za morską przygodą”, „Spacerkiem po Polsce”, „Gdynia moje miasto”, „Nasze morze Bałtyk”, „Tu jest moje miejsce, tu jest mój dom”
- przygotowaliśmy przedstawienia „W królestwie Neptuna” (pasowanie na ucznia i czytelnika), „Tawerna pod Rozbrykanym Konikiem, czyli morskie opowieści dziwnej treści”, „Poznaj swój kraj — Kaszuby”, „Chcemy żyć i uczyć się w spokoju” (realizacja programu profilaktycznego *Przeciw przemocy*)
- z uczniami z samorządu szkolnego i koła bibliotecznego braliśmy udział w Wielkiej Orkiestrze Świątecznej Pomocy
- w ramach promocji szkoły organizujemy spotkania z przedszkolakami
- przygotowaliśmy publikacje do „Stolema”, „Biblioteki w Szkole”, zamieszczamy informacje na stronie internetowej szkoły.

Wszystkich zachęcam do takiej współpracy, inaczej wygląda planowanie i realizacja zadań, jeśli ma się wsparcie w drugiej osobie. Każdy z nas ma swój styl pracy, tempo i nie należy unikać dzielenia się zadaniami i pomysłami z innymi nauczycielami. Najważniejsze, żeby znaleźć w tym przyjemność i pasję, a efekty przyjdą same.

Małgorzata Popów — nauczyciel bibliotekarz

*Anna Daruk — nauczyciel nauczania zintegrowanego
SP nr 34 w Gdyni*

Bibliografia

- Popów M., *Formy upowszechniania kultury na podstawie działalności koła przyjaciół biblioteki w Szkole Podstawowej nr 34 w Gdyni*, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Warszawa 2002

Małgorzata Małycha

Ludzie kultury a ruch Solidarności

Zajęcia z edukacji czytelniczo-medialnej dla uczniów klasy VI szkoły podstawowej lub III gimnazjum

Zajęcia powinny być poprzedzone lekcjami historii dotyczącymi dziejów Polski w latach 1945–1989.

Cele ogólne:

- Przybliżenie najważniejszych faktów z historii współczesnej oraz postaci kultury polskiej związanych z ruchem Solidarności — Z. Herbert, A. Wajda, J. Kaczmarek, J. Pietrzak.
- Wykształcenie umiejętności korzystania ze źródeł informacji.

Cele operacyjne:

Uczeń potrafi:

- wymienić fakty historyczne związane z narodzinami III Rzeczypospolitej (protesty i strajki 1956, 1968, 1970, 1976, 1980, 1981; obrady „okrągłego stołu” i reaktywacja Solidarności; wolne wybory),
- wskazać wybitnych artystów polskich i ich rolę w ruchu Solidarności,
- posłużyć się literaturą popularnonaukową przy wykonywaniu zadań,
- wyjaśnić konieczność korzystania z najnowszych źródeł informacji w celu uniknięcia wiadomości tendencyjnie zafałszowanych.

Metody: rozmowa, ćwiczeń praktycznych.

Formy pracy: indywidualna, grupowa, zbiorowa.

Pomoce: „Pisarze i poeci” z serii: Sławni Polacy. Ilustrowane biografie znanych postaci, wydruki ze stron internetowych (Z. Herbert, A. Wajda, J. Kaczmarek, J. Pietrzak), Banaszak A. „Ilustrowane dzieje Polski”, Leszczyński A. i M. „Kalendarium Polska–Świat”, Pacewicz A. i in., „A to historia!” podręcznik historii i społeczeństwa klasa 6, część II, materiały przyniesione przez uczniów, karteczki z datami i opisami wydarzeń dla każdego ucznia oraz większe do demonstracji na tablicy, magnesy, kserokopie poprawnych odpowiedzi do wklejenia do zeszytu.

Uczniowie zostali wcześniej zapoznani z tematem lekcji na godzinie wychowawczej.

W drodze losowania został ustalony skład grup. Na zajęcia uczniowie mają przygotować ilustracje, zdjęcia do wykonania plakatów prezentujących wylosowane postaci.

Przebieg zajęć:

Wprowadzenie

Przed 20 laty, 4 czerwca 1989 r. odbyły się pierwsze w powojennej historii Polski częściowo wolne wybory do Sejmu. Wybory zakończyły się zwycięstwem opozycji startującej jako Komitet Obywatelski „Solidarność”.

Przypomnijmy wydarzenia, które doprowadziły do narodzin III Rzeczypospolitej.

1. Praca indywidualna.

Dopasuj do poszczególnych dat odpowiednie wydarzenia.

CZERWIEC 1956	CZERWIEC 1976
MARZEC 1968	SIERPIEŃ 1980
GRUDZIEŃ 1970	LUTY — KWIECIEŃ 1989
GRUDZIEŃ 1981	FALA STRAJKÓW I PROTESTÓW W RADOMIU I URSUSIE BRUTALNIE STŁUMIONYCH PRZEZ WŁADZE.
MANIFESTACJE, WIECE, STRAJKI STUDENTÓW I PISARZY W OBRONIE NISZCZONEJ PRZEZ CENZURĘ KULTURY NARODOWEJ. WIELU ICH UCZESTNIKÓW ARESZTOWANO I SKAZANO NA KARY WIĘZIENIA.	STRAJKI „SOLIDARNOŚCI” W WIELU FABRYKACH I KOPALNIACH W ODPOWIEDZI NA WPROWADZENIE STANU WOJENNEGO.
STRAJKI I MANIFESTACJE LUDNOŚCI POZNANIA, KRWAWO STŁUMIONE PRZEZ WOJSKO I MILICJĘ. PROTESTUJĄCY TŁUM DOMAGAŁ SIĘ „WOLNOŚCI I CHLEBA”.	OGÓLNOKRAJOWA FALA STRAJKÓW ZAKOŃCZONA PODPISANIEM „POROZUMIEŃ SIERPNIOWYCH”. UZYSKANIE ZGODY WŁADZ KOMUNISTYCZNYCH NA UTWORZENIE NIEZALEŻNEGO ZWIĄZKU ZAWODOWEGO (PIERWSZEGO W PAŃSTWACH BŁOKU WSCHODNIEGO).
STRAJKI, DEMONSTRACJE, GWAŁTOWNE WALKI ULICZNE NA WYBRZEŻU, W SZCZEGÓLNOŚCI W GDAŃSKU, GDYNI, SZCZECINIE, W KTÓRYCH ZGINEŁO KILKADZIESIĄT OSÓB, A PONAD TYSIĄC ZOSTAŁO RANNYCH.	OBRADY OKRĄGŁEGO STOŁU. POWTÓRNA LEGALIZACJA „SOLIDARNOŚCI”.

2. Sprawdzenie poprawności wykonania zadania. Wspólne ułożenie prawidłowej odpowiedzi na tablicy, a następnie porównanie jej z samodzielnie ułożonym zapisem. Wklejenie kserokopii ćwiczeń do zeszytu pod tematem zajęć.

3. Podanie celów lekcji. Zapis tematu lekcji.

Formalnie Solidarność była związkiem zawodowym, w rzeczywistości ogólnonarodowym ruchem, który podjął pokojową batalię o odzyskanie wewnętrznej wolności narodu. Inspiracją jego działania niejednokrotnie były słowa polskich poetów, satyryków.

Zajęcia poświęcamy ludziom, którzy tworzyli, będąc wierni swoim przekonaniom i na stałe wpisali się w dzieje Solidarności.

4. Praca w grupach.

Gr. A. Korzystając ze zgromadzonych źródeł informacji, przedstaw, kim był Zbigniew Herbert. Odczytaj sformułowania z poezji Z. Herberta, które były natchnieniem działaczy Solidarności.

Zebrane informacje przedstaw w postaci plakatu. Wykonaj jego projekt.

Gr. B. Korzystając ze zgromadzonych źródeł informacji, przedstaw, kim był A. Wajda.

Które z filmów A. Wajdy odegrały olbrzymią rolę w spopularyzowaniu Solidarności w Polsce i na świecie? Jaką ważną nagrodą na świecie został uhonorowany A. Wajda za całokształt twórczości?

Zebrane informacje przedstaw w postaci plakatu. Wykonaj jego projekt.

Gr. C. Korzystając ze zgromadzonych źródeł informacji, przedstaw, kim był Jacek Kaczmarski. Która z pieśni J. Kaczmarskiego pełniła rolę hymnu Solidarności? Przytocz jej refren.

Zebrane informacje przedstaw w postaci plakatu. Wykonaj jego projekt.

Gr. D. Korzystając ze zgromadzonych źródeł informacji, przedstaw, kim był Jan Pietrzak.

Która z pieśni J. Pietrzaka została okrzyknięta nieformalnym hymnem Solidarności? Przytocz jej fragmenty.

Zebrane informacje przedstaw w postaci plakatu. Wykonaj jego projekt.

5. Prezentacja prac.

6. Krótkie podsumowanie zajęć w formie rozmowy.

7. Ocena ukończonych plakatów przez nauczyciela plastyki.

*Małgorzata Małycha
SP nr 29 w Gdyni*

Małgorzata Małycha

„Śladami Stefana Żeromskiego po Gdyni” — projekt edukacyjny z okazji Święta Patrona Szkoły

Ogólna charakterystyka

Głównym założeniem projektu było zintegrowanie społeczności szkolnej poprzez włączenie wszystkich uczniów do przygotowania uroczystości z okazji Święta Patrona Szkoły. Myślą przewodnią przy opracowaniu projektu stały się słowa S. Żeromskiego o Gdyni: „Wiele podróżowałem po świecie, ale tak pięknego zakątka, takiego połączenia morza, lasów, wzgórz, nie widziałem nigdzie”, które wyznaczyły kierunek podjętych działań. Uczniowie wzorem patrona mieli relacjonować swoje wrażenia z wycieczki po Gdyni według przydzielonych zadań. Dla chętnych uczniów zaproponowano zadania plastyczne i muzyczne. Efekty swojej pracy prezentowali najpierw na forum klasy, a następnie podczas uroczystości szkolnej poświęconej patronowi. Czas realizacji projektu przewidziano na miesiąc.

Cele ogólne:

1. Kultywowanie tradycji szkolnej.
2. Przybliżenie uczniom postaci Stefana Żeromskiego i jego związków z Gdynią.
3. Rozwijanie wyobraźni i umiejętności poprzez próby twórczości własnej.
4. Budzenie przywiązania do miejsca zamieszkania.

Cele szczegółowe:

Uczeń potrafi:

- wskazać symbole szkoły: hymn, sztandar, patrona,
- powiedzieć, kim był Stefan Żeromski,
- wymienić znane tytuły książek wydanych przez pisarza,
- umieścić na planie miasta oraz wskazać miejsca w Gdyni poświęcone Stefanowi Żeromskiemu,
- zredagować tekst swobodny, sprawozdanie, opis, list,
- zaśpiewać z właściwą intonacją pieśni związane z morzem,
- dokonać prób wyrażenia piękna Gdyni środkami plastycznymi.

Realizacja projektu

Formy realizacji	Klasy	Zadania	Odpowiedzialni	Uwagi
1. Moje wspomnienia z „Daru Pomorza” — wykonanie albumów pamiątkowych z pasowania na ucznia.	pierwsze	— wykonanie przez poszczególne klasy albumów pamiątkowych z pasowania na ucznia z wykorzystaniem zdjęć, rysunków dzieci	nauczyciele nauczania zintegrowanego	wystawa albumów na holu głównym
2. Wycieczka po Gdyni „Śladami Stefana Żeromskiego”.	drugie trzecie czwarte i piąte	— zwiedzanie Gdyni Śródmieścia (tablica z popiersiem S. Żeromskiego, ul. S. Żeromskiego) — zwiedzanie Gdyni Orłowa (domek Żeromskiego — oglądanie wystawy) — samodzielny wybór trasy wycieczki po Gdyni — wyszukiwanie informacji w bibliotece szkolnej na temat zwiedzanych miejsc	nauczyciele nauczania zintegrowanego	
3. Nasze wrażenia z wycieczki — pisanie tekstów swobodnych.	drugie i trzecie	— redagowanie tekstów — wybór najciekawszego i odczytanie go na apelu	nauczyciele nauczania zintegrowanego	wystawa wyróżnionych prac na holu głównym
4. Redagujemy sprawozdanie z wycieczki.	czwarte	— redagowanie sprawozdania — wybór najlepszego i odczytanie go na apelu	nauczyciele j. polskiego	jw.
5. Malowanie słowem — opis miejsca związanego ze S. Żeromskim.	piąte	— redagowanie opisu — wybór najlepszego opisu i odczytanie go na apelu	nauczyciele j. polskiego	jw.

6. Piszemy list do patrona naszej szkoły.	szóste	— uchwycenie zmian, jakie zaszły w Gdyni od czasów, gdy przebywał tu S. Żeromski — wybór najlepszego listu i odczytanie go na apelu	nauczyciele j. polskiego	jw.
7. Nauka piosenek związanych z morzem.	chętni uczniowie	— zaprezentowanie na apelu: „Morze, nasze morze”, „Pod żaglami Zawiszy”, „Chłopcy, ahój!” , „Hymn do Bałtyku” — podanie informacji o powyższych piosenkach	nauczyciele bibliotekarze, muzyki	
8. Gdyńskie pejzaże — malowanie farbami.	chętni uczniowie	— wystawa prac	nauczyciel plastyki	
9. Tablica informacyjna o obchodach Święta Patrona Szkoły.		— biografia Żeromskiego — prace uczniów	nauczyciele bibliotekarze, nauczyciel plastyki	
10. Wystawa książek S. Żeromskiego.			nauczyciele bibliotekarze, świetlicy	miejsce wystawy — świetlica szkolna
11. Apel okolicznościowy.	prezentacja prac uczniów		nauczyciele bibliotekarze	
12. Złożenie kwiatów pod tablicą pamiątkową w Gdyni.	Samorząd Uczniowski	— zakup kwiatów	opiekunowie Samorządu Uczniowskiego	

Ewaluacja jest przeprowadzona w czasie apelu okolicznościowego podsumowującego realizację projektu.

Małgorzata Małycha
SP nr 29 w Gdyni

Małgorzata Gałązka

Scenariusz lekcji języka polskiego dla klasy I liceum

Temat: Przestrzeń w „Makbecie” Williama Szekspira.

Cele lekcji

Uczeń potrafi:

- wskazać elementy przestrzeni w tekście *Makbeta*,
- wyjaśnić terminy: miejsce przyjazne, miejsce straszne,
- określić charakter przestrzeni,
- interpretować pojawiające się w prezentowanej przestrzeni symbole,
- określić rolę przestrzeni w kreowaniu akcji i portretu psychologicznego bohatera,
- zestawiać tekst dramatu Szekspira ze współczesnymi plakatami teatralnymi,
- formułować wnioski,
- zwięźle, rzeczowo notować,
- współdziałać w grupie wraz z rówieśnikami.

Czas: 45 minut.

Metody pracy:

- podające (instrukcja)
- programowane (z użyciem fragmentów utworu)
- eksponujące (reprodukcje plakatów).

Formy pracy:

- indywidualne (czytanie tekstu, informacje o utworze)
- grupowe (sporządzanie w grupach na arkuszach przejrzystej notatki)
- zbiorowa (wspólne zebranie wniosków).

Pomoce dydaktyczne:

- W. Szekspir, *Makbet* (fragmenty)
- Reprodukcje plakatów teatralnych — Andrzeja Pągowskiego i Mieczysława Górskiego
- Arkusze papieru, pisaki

- W. Kopaliński, *Słownik symboli*
- W. Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*

Przebieg

1. Przypomnienie czasu i miejsca akcji utworu oraz przemiany Makbeta.
2. Kim są bohaterowie? — Makbet, Lady Makbet, przestrzeń (miejsce, atmosfera, natura) — to temat zajęć.
3. Praca w grupach — charakterystyka przestrzeni we fragmentach dramatu. W czasie pracy do dyspozycji uczniów **słowniki Władysława Kopalińskiego (*Słownik symboli*, *Słownik mitów i tradycji kultury*) i fragmenty dramatu Szekspira.**

POLECENIA DLA GRUP

GRUPA I

Wykorzystując załączone materiały (Załącznik nr 1), wykonaj polecenia:

1. Określ panujący nastrój towarzyszący zdarzeniom.
2. Wskaż i scharakteryzuj dźwięki tworzące atmosferę towarzyszącą zdarzeniom.
3. Zwróć uwagę na pojawiające się w podanych fragmentach barwy i sposób ich zestawienia. Zinterpretuj ich rolę i symboliczne znaczenia.

GRUPA II

Wykorzystując załączone materiały (Załącznik nr 1), wykonaj polecenia:

1. Nazwij i scharakteryzuj czas akcji (podaj ich określenia) oraz miejsca, w których się ona rozgrywa.
2. Zinterpretuj znaczenie nocy jako pory doby.
3. Określ charakter miejsc — rzeczywiste lub oniryczne (wizje senne), przestrzenie otwarte lub zamknięte, miejsca znane lub obce, miejsca szczęśliwe (*locus amoenus*) lub miejsca straszliwe (*locus horridus*).

GRUPA III

Wykorzystując załączone materiały (Załącznik nr 1, 2 i 3), wykonaj polecenia:

1. Scharakteryzuj atmosferę panującą na zamku Makbeta przed popełnieniem zbrodni.
2. Wyjaśnij, jakim miejscem jest zamek Makbeta i w jaki sposób zmienia się pod wpływem zbrodni.
3. W jaki sposób zamek charakteryzuje swego właściciela przed zbrodnią i po niej?
4. Zinterpretuj symboliczne znaczenie zamku Makbeta. Odwołując się do tekstu Szekspira, zinterpretuj symbolikę zamku na plakatach teatralnych.

GRUPA IV

Wykorzystując załączone materiały (Załącznik nr 1), wykonaj polecenia:

1. Wskaż elementy natury i sposób ich zachowania.
2. Wyjaśnij symboliczne znaczenia wskazanych elementów natury.
3. Wskaż zjawiska niezwykle towarzyszące wydarzeniom.
4. Określ rolę tych zjawisk i zachowań w akcji dramatu. Zastanów się, jakie tworzą one miejsca: miejsce znane lub obce, miejsce szczęśliwe (*locus amoenus*) lub miejsce straszliwe (*locus horridus*).

4. Przedstawienie efektów pracy grup.

GRUPA I

1. Nastrój towarzyszący zdarzeniom: nastrój grozy, tajemniczy.
2. Dźwięki tworzące atmosferę towarzyszącą zdarzeniom: bicie dzwonów, krzyk sowy, zawrodożenie wichru, wrzaski mordowanych, miauczenie kota, pisk jeża.
3. Barwy i sposób ich zestawienia: jasność — ciemność (to kontrast), opozycja: dzień — noc, dobro — zło, miłosierdzie — zbrodnia.

GRUPA II

1. Czas akcji oraz miejsca, w których się ona rozgrywa.
 - Czas: *noc: nieokreślana noc, noc ciemna, oślepiająca Nocy, krwawa i niewidzialna dłoń*;
 - Miejsca: zamek, obóz wojsk.
2. Noc jako pora doby: czas zła, zbrodni, ukrytych i nieuczciwych zamiarów, czynów, mordy, ciemności, domena „czarnych gońców”.
3. Charakter miejsc:
 - rzeczywiste lub oniryczne (wizje senne) [*złe widzenia przenikają chytrze za snu zasłonę*],
 - przestrzeń otwarta lub zamknięta,
 - miejsce znane lub obce,
 - miejsce szczęśliwe (*locus amoenus*) lub miejsce straszliwe (*locus horridus*) — nieprzychylna, groźna, zła, domena zła, mocy nieczystych.

GRUPA III

1. Atmosfera panująca na zamku Makbeta przed popełnieniem zbrodni: przyjazna, spokojna.
2. Zamek Makbeta i jego zmiana pod wpływem zbrodni: przed zbrodnią: miejsce bezpieczne, gościnne, życzliwe przybyszom, miłe naturze, miłe, łagodne, przyjazne Bogu; po zbrodni: miejsce zła, mordy, zbrodni, mroczne, niebezpieczne, nieprzychylna.
3. W jaki sposób zamek charakteryzuje swego właściciela przed zbrodnią i po niej? Przed zbrodnią: gościnny, wierny królowi, oddany władcy, przyjazny ludziom, religijny, dobry człowiek i rycerz; po zbrodni: zbrodniarz, skrytobójca, zły człowiek.

GRUPA IV

1. Elementy natury (świat zwierząt) i sposób ich zachowania: krzyk sowy i granie świerszczy (odgłosy nocy); natura zachowuje się anormalnie: sowa atakuje sokoła i zabija go jak jastrząb, konie Dunkana zdziczały i pożarły się.
2. Symboliczne znaczenia wskazanych elementów natury: sowa — „zgubny dzwonnik” (zwiastun śmierci), wrona, kruk (symbole mroku, śmierci).
3. Zjawiska niezwykle towarzyszące wydarzeniom: noc w ciągu dnia (*Zegar wskazuje dzień; jednak noc ciemna*), *zdmuchnęło kominy; wśród wichru zawodzenia / Dało się słyszeć, wrzaski mordowanych; głos straszliwy; ziemia / Drżała w gorączce*.
4. Rola tych zjawisk i zachowań w akcji dramatu: noc mordy, odzwierciedlają zbrodnię i zapowiadają kolejne. Tworzą one miejsca obce, miejsce straszliwe (*locus horridus*).

5. Wnioski — podsumowanie:

1. Wskazanie cech przestrzeni: umiejscowienie większości scen dramatu w scenerii nocnej.
2. Określenie funkcji przestrzeni w dramacie Szekspira:
 - wprowadza mroczną atmosferę, tworzy nastrój grozy,
 - symbolizuje zbrodnię, zło,
 - podkreśla mroczność Makbeta (pogłębia charakterystykę postaci).

Małgorzata Gałązka
X LO w Gdyni

Załącznik nr 1

DUNKAN Zamek ten w pięknym miejscu leży; słodki I świeży podmuch łąsi się przymilnie Ku naszym zmysłom. BANKO Gość naszego lata, Jaskółka, która gnieździ się w świątyniach, Świadczy, że mury te umiłowała, A tchnienie niebios spływa tu przyjaźnie. Nie ma występu, blanki lub strzelnicy, Gdzie ptak ten łoża swego nie uwiesił, Które kołyską jest młodych. A miejsca, Gdzie zamieszkują i mnożą się one Najgęściej, mają łagodne powietrze. (Akt I, scena VI) (...) — Na połowie świata natura teraz zdaje się bez życia, a złe widzenia przenikają chytrze za snu zasłonę. (...) <i>Słychać dzwon.</i> Idę, by skończyć już z tym: dzwon zaprasza. Nie słuchaj dzwonu, Dunkanie, nie trzeba; Wzywa do piekła cię on, lub do nieba. (Akt II, scena I) LADY MAK BET (...) Cicho! Cóż to? To był krzyk sowy, zgubnego dzwonnika, Który dobranoc mówi tak złowieszczo. Słyszałam sowy wrzask i granie świerszczy. (Akt II, scena II) LENOX Nieokiełznana noc to była. W miejscu, Gdzie był nasz nocleg, zdmuchnęło kominy; A mówią, że wśród wichru zawodzenie Dało się słyszeć, wrzaski mordowanych I głos straszliwy przynoszący wróżbę Groźnych rozruchów i zdarzeń burzliwych; Ów niewidzialny ptak, który się wylągł W owej bolesnej chwili, nawoływał Noc całą. Mówią niektórzy, że ziemia Drżała w gorączce. (Akt II, scena III)	ROSSE (...) Zegar wskazuje dzień; jednak noc ciemna Zdusiła lampę wędrowną. Czy jest to Zwycięstwo nocy, czy dnia pohańbienie, Że ciemność kryje w grobie lico świata, Gdy jasność winna je całować? STARZEC Jest to Obce naturze, jak ów czyn spełniony. Zeszłego wtorku widziałem sokoła, Który się wzbijał zataczając kręgi, A wówczas sowa, szukająca myszy, Jak jastrząb spadła nań i go zabiła. ROSSE Konie Dunkana (rzecz dziwna, lecz pewna), Piękne i prędkie, klejnoty swej rasy, Zdziczały nagle, jak gdyby chcąc wydać Wojnę ludzkości. STARZEC Pożarły się wzajem. (Akt II, scena IV) MAKBET Oślepiająca Nocy, przybądź, aby Przesłonić oko Dnia miłosiernego, A swoją krwawą, niewidzialną dłońią Przekreśl i podrzyj na strzępy ów wielki Rewers, na widok którego wciąż blednę! — Światłość gęstnieje i wrona ulata Ku kruczym borom. Dobre zdarzenia Dnia gasną i giną, A czarni gońcy Nocy na łów płyną. (Akt III, scena II) Trzykroć miauknął kot pręgowany. (...) Trzykroć; a jeż raz zapiszczał. (Akt IV, scena I)
--	---

Załącznik nr 2

Mieczysław Górski, plakat do *Makbeta*

Załącznik nr 3

Andrzej Pągowski, plakat do *Makbeta*

Małgorzata Gałązka

Bitwy i pojedynki w *Pieśni o Rolandzie* (praca z fragmentami tekstu literackiego)

Po przeczytaniu fragmentów *Pieśni o Rolandzie* wykonaj polecenia.

XCIII [...] Roland [...] uderza Elrota z całych sił. Kruszy mu tarczę, rozdziera pancerz, otwiera mu pierś, łamie kości, miażdży krzyże. Kopią swoją wypędza mu duszę precz z ciała. Wbija żelazo silnie, wstrząsa ciałem, wali go drzewcem martwego z konia i kark łamie mu na dwoje. Nie omieszkał wszakże mu rzec: „Nie, synu niewolnika, Karol nie jest szalony i nigdy nie lubił zdrady”. [...]

XCIV [...] Turpin [...] spina konia złotymi ostrogami i mężnie zrywa się, aby go ugodzić. Skruszył mu tarczę, rozpruł pancerz, wbił mu w ciało swoją wielką kopię; przyciska mocno, potrząsa nim, zdziera z konia i wali go trupem na ziemię. Patrzy na ziemię, widzi leżącego zdrajcę. Nie omieszka pogwarzyć z nim trochę: „Poganinie, synu niewolnika, zełgałeś!” [...]

CX Bitwa jest wspaniała i ciężka. Roland wali krzepko i Oliwier także; i arcybiskup wali więcej niż tysiąc razy, i dwunastu parów też nie zostaje w tyle, ani Francuzi, którzy biją wszyscy naraz. Tysiącami i setkami giną poganie. Kto nie ucieknie, nie znajduje ratunku; chce czy nie chce, daje gardło. Francuzi tracą tam swoje najlepsze podpory. Nie ujrzą już swoich rodziców ani krewnych, ani wielkiego Karola, który ich czeka za przełęczą. We Francji wszczyła się osobliwa zawierucha, burza z wichrem i piorunami; deszcz i grad sieką bez miary. Pioruny walą raz po raz, ziemia drży. [...]

CXXV Bitwa jest cudowna; staje się coraz zażartsza. Francuzi walą krzepko i wściekle. Przecinają pięści, boki, krzyże, przeszywają odzież do żywego ciała i krew płynie jasnym strumieniem po zielonej trawie. „Francjo, Francjo, niech cię Mahomet przeklnie! Nad wszystkie ludy lud twój jest śmiały!” Nie masz Saracena, iżby nie krzyczał: „Marsyl! Przybywaj, królu! Trzeba nam pomocy!”

CXXVI Bitwa jest cudowna i wielka. Francuzi walą ciemnymi kopiami. Gdybyście widzieli tyle cierpień, tyle ludzi nieżywych, rannych, okrwawionych! Leżą kupami, twarzą ku niebu, twarzą ku ziemi. [...]

CLXXI Roland czuje, że oczy mu zachodzą mgłą. Staje na nogi, siłuje się, póki może. Twarz jego straciła barwę. Przed sobą widzi kawał skały. Wali w nią dziesięć razy, pełen żałoby i wściekłości. Stal zgrzyta; nie łamie się ani się nie szczybi. „Ha — rzecze hrabia — Najświętsza Panno, bądź mi ku pomocy! Ha, Durendalu, dobry Durendalu, bieda z tobą! Skoro umieram, nie będę miał już pieczy o ciebie. Przez ciebie wygrałem w szczerym polu tyle bitew, przez ciebie ujarzmiłem tyle szerokich ziem, które dzierży Karol siwobrody. Nie idź mi nigdy w ręce człowieka zdolnego uciec przed drugim! Dobry wasal długo cię dzierżył; nie będzie nigdy podobnego tobie w świętej Francji!”

CLXXIII Roland uderzył mieczem o głaz! Walił nim więcej, niżby mógł powiedzieć. Miecz zgrzyta, nie pryska się ani się nie łamie. Odskakuje ku niebu. Kiedy hrabia widzi, że go nie złamie, żałuje go w duszy bardzo łagodnie: „Ha, Durendalu, jakiś ty piękny i święty! Twoja złota gałka pełna jest relikwii: ząb świętego Piotra, krew świętego Bazylego i włosy wielbnego świętego Dionizego, strzep szaty Najświętszej Panny. Nie godzi się, by poganie cię posiedli, chrześcijanie powinni pełnić twoją służbę. Obyś nigdy nie dostał się w ręce tchórza! Tobą zdobyłem tyle szerokich ziem, które dzierży Karol, cesarz siwobrody; przez ciebie jest potężny i bogaty”.

1. Określ funkcje, jakie pełni natura w opisywanych wydarzeniach [3 p].

-
-
-

2. Wypisz fragmenty tekstu wskazujące, że [2 p]:

a) narrator jest uczestnikiem zdarzeń

.....

b) narrator ma informacje spoza pola bitewnego

.....

3. Wypisz z tekstu 2 przykłady anafory i określ ich funkcje [4 p].

- anafora: — funkcja:
- anafora: — funkcja:

4. Przedstaw schemat walki (zabijania wroga) opisywany w tekście [5 p].

1.
2.
3.
4.
5.

5. Wymień 4 epitety określające w tekście charakter bitwy [2 p].

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)

6. Wymień 3 przyczyny, dla których — w obliczu śmierci — bohater niszczy swój miecz [3 p].

- 1)
- 2)
- 3)

PRZEWIDYWANE ODPOWIEDZI:

1. Określ funkcje, jakie pełni natura w opisywanych wydarzeniach [3 p].
 - tworzy nastrój grozy,
 - stanowi tło wydarzeń,
 - ingeruje w działania bohatera (nie pozwala zniszczyć miecza),
 - odzwierciedla wydarzenia rozgrywające się w innym miejscu (burza).
2. Wypisz fragmenty tekstu wskazujące, że [2 p]:
 - a) narrator jest uczestnikiem zdarzeń
Francuzi walą ciemnymi kopiami. Gdybyście widzieli tyle cierpień, tyle ludzi nieżywych, rannych, okrwawionych! Leżą kupami, twarzą ku niebu, twarzą ku ziemi.
 - b) narrator ma informacje spoza pola bitewnego
We Francji wszczyna się osobliwa zawierucha, burza z wichrem i piorunami; deszcz i grad sieką bez miary. Pioruny walą raz po raz, ziemia drży.
3. Wypisz z tekstu 2 przykłady anafory i określ ich funkcje [4 p].
 - *Bitwa jest...* — podkreśla charakter bitwy
 - *Roland uderza, ...czuje, ...uderzył* — podkreśla zaangażowanie Rolanda, jego aktywność.

[przyznajemy po 1 punkcie za wskazanie anafory i po 1 p za określenie funkcji każdej z nich]
4. Przedstaw schemat walki (zabijania wroga) opisywany w tekście [5 p].
 1. kruszenie tarczy,
 2. rozprucie pancerza,
 3. śmiertelne okaleczenie ciała wroga,
 4. zrzuć z konia,
 5. znieważenie wroga.
5. Wymień 4 epitety określające w tekście charakter bitwy [2 p].
 - 1) *wspaniała*,
 - 2) *ciężka*,
 - 3) *cudowna*,
 - 4) *wielka*.

[przyznajemy po 0,5 p za każdy z trafnych epitetów]
6. Wymień 3 przyczyny, dla których — w obliczu śmierci — bohater niszczy swój miecz [3 p].
 - 1) miecz posiada relikwie i dlatego rycerz nie chce, aby dostał się w ręce poganina (niewiernego),
 - 2) miecz zapewnił rycerzowi sławę, dlatego nie chce, aby dostał się w ręce tchórze,
 - 3) miecz był przyjacielem rycerza, towarzyszem walk.

Małgorzata Gałązka
X LO w Gdyni

Joanna Gawron

Co może być efektem spotkania z Chrystusem? — scenariusz katechezy dla klasy I gimnazjum

Cele

Uczeń:

- wyraża za pomocą technik dramatycznych lub opisuje własnymi słowami uczucia związane z przeżywaniem tekstu biblijnego; zna treść perykopy biblijnej,
- rozumie sens orędzia Bożego przekazanego w danym fragmencie Ewangelii (Łk 19,1–10), rozumie pojęcia występujące w tekście biblijnym,
- analizuje tekst, stawia pytania o charakterze poznawczym i twórczo poszukuje na nie odpowiedzi, kieruje własnym procesem uczenia się,
- rozwiązuje twórczo problemy, na które natrafia w procesie samodzielnego uczenia się,
- samodzielnie korzysta z różnych źródeł informacji: Pisma Świętego, katechizmu, słowników.

Czas: 45 min.

Metody:

podróż w wyobraźni, rozmowa nauczająca, praca z tekstem, praca w grupach — elementy dramy, scenka improwizowana.

Materiały:

- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Wydawnictwo Pallotinum, Poznań — Warszawa 1980
- Ligenza Marianne, Mały słownik zwrotów, pojęć i symboli religijnych, Kuria Metropolitalna Warszawska, Wydział Nauki Katolickiej, Warszawa 1993
- Słownik — Konkordancja Osób Nowego Testamentu. Oprac. Pius Czesław, Bosak OP, „W drodze”, Poznań 1991
- inne źródła dostępne w szkole.

Etapy — przebieg katechezy

1. Modlitwa.
2. Czynności organizacyjno-porządkowe:
 - podział na grupy,
 - udzielenie grupom instrukcji.
3. Nawiązanie do wcześniejszych katechez i do doświadczeń życiowych uczniów.
4. Praca w grupach:
 - wspólne zapoznanie się z tekstem biblijnym,
 - wyjaśnienie trudnych pojęć: celnik, sykomora, Jerycho,
 - zadania dla grup:

GRUPA I

Proszę przygotować wywiad z wybranym przez siebie uczestnikiem opisanego w tekście biblijnym wydarzenia. Temat wywiadu: Jak działanie Jezusa mogło zostać odebrane przez innych ludzi?

GRUPA II

Proszę przygotować inscenizację przeczytanego fragmentu Ewangelii — scenka improwizowana.

GRUPA III

Proszę opowiedzieć to zdarzenie biblijne tak, jakbyś Ty sam był jego bohaterem — 1 os. l. poj. (np.: Podszedłem do Jezusa...).

GRUPA IV

Proszę dopisać dalszy ciąg losów wybranej osoby występującej w tekście biblijnym.

GRUPA V

Proszę przedstawić sytuację ze współczesnego życia ukazującą spotkanie pouczające, spotkanie zmieniające człowieka i jego życie.

5. Prezentacja pracy grup, komentarz katechety.
6. Refleksja, podsumowanie, postawienie uczniom pytań dotyczących ich przeżyć wobec postaci biblijnych i reprezentowanych przez nich postaw.
7. Zapis w zeszycie tematów do przemyślenia i pisemnego wypowiedzenia się. Uczniowie otrzymują 3 tematy do wyboru:
 - a) Jakie uczucia budzą się we mnie w stosunku do osób opisanych w tym fragmencie Ewangelii?
 - b) Napisz o tym, co się stało, w liście do przyjaciela.
 - c) Napisz, w jaki sposób spotkanie z Chrystusem wpłynęło na życie Zachęsa.
8. Modlitwa.

Joanna Gawron
doradca metodyczny religii

Krystyna Skalska

Zawody przyszłości a polska rzeczywistość

Kowal, szewc, kaletnik, rymarz to zawody powoli znikające z rynku. Na ich miejsce pojawiają się nowe, zdobywające popularność, zawody z przyszłością.

Na liście nowych zawodów, mających według ekspertów rynku pracy dużą przyszłość, jest między innymi *mechatronik*, czyli połączenie mechanika, elektronika i informatyka. Mechatronicy pojawiają się tam, gdzie jest skomplikowana aparatura, np. medyczna, obrabiarki sterowane numerycznie oraz nowoczesne samochody wypełnione elektroniką.

Inny zawód przyszłości to *tajemniczy klient*, ang. *mystery klient*, szpieg, osoba bez nazwiska sprawdzająca jakość obsługi w oddziałach firm. Osobą tą może być niczym niewyróżniająca się klientka, która znienacka wywoła awanturę za brak ulubionego koloru, modelu czy rozmiaru bielizny. Pilnie obserwuje reakcje pracowników obsługi. Niewłaściwy odzew na niezadowolenie klienta grozi natychmiastowym zwolnieniem. Reakcje pracowników mają być takie, aby nie zniechęciły kupującego, bo zadowolony klient ma dużą moc — poleci firmę kolejnym osobom.

Teletutor to wykładowca telewizyjny, kolejny zawód z przyszłością. Niezbędny w czasach, gdy ludzie mają mniej czasu na naukę i chcą uczyć się w domu przed telewizorem.

Pielęgniarz drzew, ładnie brzmi, przycina gałęzie drzew, nadając im odpowiedni kształt, wycina chore i zmurszałe konary.

Coraz więcej w naszym otoczeniu jest psich salonów urody, a prowadzą je *gromerzy*, czyli psi kosmetycy, a raczej kosmetyczki, bo to najczęściej kobiety wykonują ten zawód. W salonie przytną naszemu pupilowi pazurki, ostrzygą, wymodelują fryzurę, wyczyszczą uszy i wykonają wiele innych usług upiększających. Chcemy żyć zdrowo, higienicznie, wygodnie, musimy więc zadbać o naszych milusińskich.

Nie zabraknie też pracy dla specjalistów obsługujących komputery, pracowników ochrony, sekretarek, specjalistów szkolnictwa, opiekunek do dzieci i osób starszych, fryzjerów, kucharzy, sprzedawców, księgowych, monterów, ślusarzy i setek innych zawodów.

Absolwenci zasadniczych szkół zawodowych, często krytykowani za niski poziom przygotowania do zawodu, są poszukiwani na rynku pracy. W ostatnich latach większość młodych ludzi wybrała licea jako miejsce nauki i na rynku pracy powstała dziura.

Tych, którzy wybrali licea, jest w kraju około 60%, trzy czwarte z nich podejmuje naukę na uczelniach, a pozostała część po zdobyciu zawodu jest na wagę złota dla przedsiębiorców.

Pogardzane i przewidywane do likwidacji zawodówki przeżywają renesans. Niektóre zachodnie koncerny, nie czekając na kolejną polską reformę szkolnictwa zawodowego, same inwestują w edukację przyszłych pracowników, np. DaimlerChrysler Automotive Polska zainwestował w Zespół Szkół Samochodowych w Warszawie. W szkoleniu polskich handlowców pomaga Metro Group, do którego należą takie sieci sprzedaży, jak Media Markt, Red, Praktiker.

Na uczniów szkół zawodowych czyhają zagraniczne firmy. Nie stoi na przeszkodzie nawet słaba znajomość języków. Za frezerami i ślusarzami rozglądają się Czesi, Niemcy za modystkami, piekarzami, kucharzami i mechanikami. Uczniowie techników zawodowych i zawodówek z rejonów przygranicznych odbywają 1,5 — 3-miesięczne praktyki w Niemczech, a ci, którzy się sprawdzają, otrzymują 1,5-roczną staż i pracę.

W ostatnich kilku miesiącach można było przeczytać w prasie artykuły sugerujące, że absolwenci szkół zawodowych są źle przygotowani do zawodu. Czy tak jest naprawdę, postanowiłam sprawdzić, przeprowadzając ankietę w dziesięciu gdyńskich szkołach zawodowych.

Analiza odpowiedzi na pytania zawarte w ankiecie wskazuje, że wiedza przekazywana uczniom w szkołach jest przydatna w zawodzie (60%), że potrzebne jest przygotowanie pedagogiczne nauczycieli zawodu (80%), a 60% nauczycieli nie ma kontaktu z najnowocześniejszymi technologiami i jest to problem, który od lat nie jest rozwiązany.

Osiemdziesiąt procent badanych stwierdziło, że uczniowie powinni zdobywać więcej wiedzy praktycznej, że warsztaty szkolne są wyposażone w przestarzałe urządzenia, a pieniądze na edukację zawodową wydawane są nieefektywnie. Należy cieszyć się z tego, że wszystkie szkoły, uczestniczące w ankiecie, nawiązują współpracę z przedsiębiorstwami, gdzie uczniowie mogą nauczyć się zawodu, a 80% badanych zaprzecza, jakoby absolwenci szkół nie znajdowali pracy w wyuczonym zawodzie.

Polecam tę analizę zarządzającym szkolnictwem zawodowym.

Ankieta

Czy system edukacji w Polsce jest zorientowany na realne potrzeby pracodawców i dobre przygotowanie uczniów do zawodu?

Losy absolwentów szkół zawodowych na rynku pracy stanowią najważniejsze kryterium oceny jakości nauczania.

Celem ankiety jest uzyskanie informacji na temat kształcenia zawodowego.

Postaw znak „X” w odpowiedniej kratce.

Dziękuję za wypełnienie ankiety!

Zbiorcze wyniki ankiety

Treść	Tak	Nie	Nie mam zdania
1. Wiedza, którą nabywają absolwenci szkół zawodowych w Polsce, jest mało przydatna w wyuczonym zawodzie.	20%	60%	20%
2. Uczniowie powinni zdobywać więcej wiedzy praktycznej.	80%	20%	0%

3. Warsztaty do praktycznej nauki zawodu wyposażone są w przestarzałe urządzenia.	80%	0%	20%
4. Większość nauczycieli zawodu nie ma kontaktu z najnowszymi technologiami.	20%	60%	20%
5. Pieniądze na edukację zawodową wydawane są nieefektywnie.	80%	20%	0%
6. Wielu absolwentów szkół zawodowych nie może znaleźć pracy w wyuczonym zawodzie.	20%	80%	0%
7. Pracodawcy mają problemy z zatrudnieniem pracowników o odpowiednich kwalifikacjach.	20%	40%	40%
8. Szkoły w małym stopniu nawiązują współpracę z firmami, gdzie uczniowie mogliby nauczyć się zawodu.	0%	100%	0%
9. Przygotowanie pedagogiczne nauczyciela jest niezbędne do nauczania zawodu.	80%	20%	0%
10. Szkolnictwo zawodowe wymaga radykalnych zmian.	80%	20%	0%

Opracowanie ankiety na podstawie artykułu Wiktora Wojciechowskiego — ekonomisty Fundacji FOR, „Polityka” wrzesień 2008 r.

Inne uwagi:

- Warsztaty szkolne wymagają dużych nakładów na zakup podstawowych narzędzi i materiałów.
- Nauczyciele przedmiotów zawodowych powinni mieć długoletnią praktykę przemysłową.
- Szkolnictwo zawodowe wymaga zmian w zakresie czasu nauczania, organizacji zajęć w przedsiębiorstwach i finansowaniu szkolnictwa.

Krystyna Skalska
doradca metodyczny przedmiotów zawodowych

W opracowaniu wykorzystano dane z artykułów:

Anny Stańczyk, Ewy Furtak, Katarzyny Piotrowiak „Nie ma jak zawodówka”, Gazeta Wyborcza, styczeń 2006 r.

Jacka Kowalskiego „Dla kogo będzie praca za 10 lat”, Gazeta Wyborcza, dodatek Praca, wrzesień 2006 r.

Ewy Iwaszkiewicz „Polak zawodowiec”, Newsweek, maj 2006 r. i bieżące informacje prasowe Wiktora Wojciechowskiego — ekonomisty Fundacji FOR, Polityka, wrzesień 2008 r.

Polecamy...

...wszystkim nauczycielom

Tematem książki Samuela Huntingtona *Kim jesteśmy? Wyzwania dla amerykańskiej tożsamości narodowej* są przemiany dotyczące znaczenia i istoty amerykańskiej tożsamości narodowej. Autor koncentruje się na analizie, jaką wagę przywiązują Amerykanie do tożsamości narodowej w porównaniu z wieloma innymi swoimi tożsamościami. Następnie zajmuje się problemem, jak na przestrzeni wieków Amerykanie definiowali swoją tożsamość w kategoriach rasowych, etnicznych, ideologicznych oraz kulturowych.

Książka jest zupełnie inna od poprzedniej publikacji autora pt. *Zderzenie cywilizacji*. Tutaj bardziej od pasji naukowca przebija się raczej pasja amerykańskiego patrioty. Jest to zarzut w stronę autora, gdyż od tej klasy naukowca spodziewać się można było raczej książki merytorycznie spójnej, popartej rzetelnymi badaniami, a nie hołubienia białych protestanckich obywateli Ameryki, a wykluczającego jednocześnie kilkanaście procent amerykańskiego społeczeństwa tylko z powodu jego pochodzenia etnicznego oraz katolickiej wiary. Huntington uważa, że na skutek zalewu Ameryki przez tak obcych jej kulturowo i językowo latynoskich imigrantów utraci ona swój pierwotny anglo-protestancki charakter, a to może doprowadzić nawet do rozpadu państwa.

Lektura książki budzi wiele wątpliwości co do wartości merytorycznej dzieła, tak więc warto czytać z ołówkiem w dłoni, stawiać znaki zapytania i wdać się w dyskusję z naukowcami. Jako przykład może posłużyć fragment: „W XX wieku społeczeństwa krajów Zachodu (Stany Zjednoczone są tu wyjątkiem) zlaicyzowały się, a rola Kościołów oraz religii w życiu publicznym, społecznym i prywatnym zmalała”¹⁾. Ponadto trudno powiedzieć, skąd autor wzięł przekonanie, że Meksykanie asymilują się znacznie gorzej niż inni imigranci. Twierdzi, że nawet w trzecim pokoleniu nie mówią oni po angielsku. Jest to nieprawda. Al Camarillo, amerykański historyk latynoskiego pochodzenia wytknął to Huntingtonowi, przytaczając dane, z których wynika, że w trzecim pokoleniu wśród Meksykanów tylko 4% mówi w języku przodków!²⁾

Po publikacji tej książki w Ameryce rozpętała się burza. Oskarżono autora o rasizm kulturowy i skrajny konserwatyzm, który przejawia się nie tylko w tezach książki, ale nawet we wspierających je, odpowiednio dobranych statystykach.

¹⁾ S. Huntington, *Kim jesteśmy? Wyzwania dla amerykańskiej tożsamości narodowej*, Kraków 2007, s. 27.

²⁾ <http://marcinsawicki.blogspot.com/>

Moim zdaniem książka jest warta przeczytania, natomiast czytelnicy pierwszy raz zaglądający do tego typu literatury powinni nabrać dystansu, a nie ślepo wierzyć stwierdzeniom Samuela Huntingtona. Ponadto warto porównać wiedzę zawartą w książce z innymi autorami zajmującymi się problematyką amerykańskiego świata (m.in. Guy Sorman „Made in USA” czy Benjamin R. Barber „Dżihad kontra McŚwiat”).

Krystyna Skalska
doradca metodyczny przedmiotów zawodowych

☞ Huntington Samuel, *Kim jesteśmy? Wyzwania dla amerykańskiej tożsamości narodowej*, Kraków 2007

...nauczycielom wychowawcom świetlic szkolnych

Nauczycielom świetlic szkolnych polecam nowe czasopismo — kwartalnik „**Świetlica w Szkole**”. Pierwszy numer ukazał się w ubiegłym roku. Redaktorem naczelnym jest Joanna Hoffman, a redakcja mieści się w Szkole Podstawowej im. Wilhelma Gawlikowicza w miejscowości Bojszowy. Ukazały się do tej pory cztery numery tego jakże ciekawego czasopisma. Całość kwartalnika poświęcona jest pracy w świetlicy szkolnej, składa się z kilku działów:

- **Poznajmy się**
- **Metodyk radzi**
- **Awans zawodowy**
- **Warsztat pracy**
- **Zabawy na szóstkę**
- **Zrób to z nami**
- **Scenariusze**
- **Dzielimy się wiedzą**
- **Kalendarium**

Myślę, że każdy nauczyciel znajdzie w „Świetlicy w Szkole” coś dla siebie. Szczególnie polecam nauczycielom stażystom scenariusze zajęć związane z różnymi uroczystościami świetlicowymi, programy edukacyjne poświęcone profilaktyce zdrowotnej i ekologicznej. Autorami programów są nauczyciele pracujący w świetlicach szkół podstawowych, gimnazjów oraz doradcy metodyczni, nauczyciele nauczania zintegrowanego, lekarze, nauczyciele plastyki i muzyki, pedagodzy szkolni.

Specyfika pracy w świetlicy szkolnej wymaga od pracujących w niej nauczycieli ciągłych poszukiwań, lepszych i ciekawszych rozwiązań, a także zapewnienia dzieciom w niej przebywającym odpowiednich warunków zarówno do odpoczynku, jak i rozwijania własnych zainteresowań. Szereg takich rozwiązań znajdziemy w działach *Warsztat pracy* i *Zabawy na szóstkę*.

W czasopiśmie znajdziemy też obszerny zbiór wiadomości na temat awansu zawodowego i związanych z nim aktów prawnych, przepisów i ich interpretacji. Zachęcam do zapoznania się z wywiadem przeprowadzonym z wiceminister Krystyną Szu-

milas zamieszczonym w trzecim numerze, a poświęconym przygotowaniom świetlic szkolnych do przyjęcia sześciolatków w roku szkolnym 2009/2010.

Balbina Wawrzyniak
doradca metodyczny ds. świetlic szkolnych

☞ „Świetlica w Szkole”: kwartalnik wychowawców świetlicy, Agencja Sukurs, Warszawa

☞ www.sukurs.edu.pl

...nauczycielom, wychowawcom, rodzicom...

Książkę *Pokolenie zmian. Czego boją się dorośli?* Hanna Rylke pisała w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia. Był to czas, dla nas dorosłych, wielkich zmian, odważnych decyzji, nadziei, ale i klęsk. Rodziły się zagrożenia dla naszych dzieci, bo wraz z odzyskaną wolnością nie uwolniliśmy się od chorób społecznych: alkoholizmu, narkomanii, przemocy.

Dziś, w kończącej się pierwszej dekadzie dwudziestego pierwszego wieku jeszcze bardziej boimy się o młode pokolenie. Z obawy o to, co je może spotkać, nie możemy poprzestać na zakazach, próbach odgródzenia od niebezpieczeństw, na jakie jest narażone. Jest to właściwie niemożliwe przy obecnym ingerowaniu mediów, Internetu w życie młodzieży. Jedyną więc drogą jest, jak autorka sama mówi we wstępie do swojej książki, *lepszemu zrozumieniu nastolatków, ich stanów, potrzeb, trudności i „ciemnej strony księżyca” prowadzącej do uzależnień, przemocy, nieodpowiedzialnego seksu lub działań autodestrukcyjnych.*

Już tytuły niektórych rozdziałów zachęcają do sięgnięcia po tę pozycję:

Zagrożenie uzależnieniami

- Dlaczego młodzi ludzie sięgają po narkotyki i dlaczego się uzależniają
- Sygnały ostrzegawcze
- Jak rozmawiać z dzieckiem o narkotykach
- Jak postępować, gdy uczniowie „biorą”?

Przemoc i agresja

- Przyczyny powstawania tendencji do przemocy
- Zrozumieć agresywne zachowania nastolatków
- Ofiary i oprawcy
- Jak rozpoznać ofiarę i opresora
- Problem samobójstw
- Stosunek do słabszych — praca z klasą
- Rozmowy o śmierci

Wychowanie płciowe

- Zadania rozwojowe nastolatka i zadania wychowawców
- Zagrożenia

O wychowaniu w rodzinie

- Stadia rozwoju osobowości
- Kilka słów o rodzinnych dysfunkcjach

- Komunikacja z dzieckiem w procesie wychowania
- Dawanie oparcia — co to oznacza?
- Pomaganie w uzyskaniu autonomii

Wychowanie w szkole

- Dwa podejścia do wychowania
- Archetypy wychowawców
- Kroki w tworzeniu programu działania
- O zawieraniu kontraktów
- Mediacje uczniowskie
- Przyczyny barier w komunikacji między rodzicami a nauczycielami
- Warunki dobrej oferty wychowawczej

Ostatni rozdział **„Trudne” dzieci w szkole. Program wychowawczo-terapeutyczny** pokazuje poprzez konkretny projekt, jak pracować z dziećmi wymagającymi większej uwagi, sprawiającymi trudności wychowawcze. A tego, według autorki, szkoły powinny się uczyć.

Autorka — dr psychologii, superwizor Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, trener warsztatów psychologicznych — wykorzystując swoje doświadczenie, pokazuje nam — nauczycielom i rodzicom, jak to się dzieje, że dzieci ulegają różnym destrukcjom i, co szalenie ważne, jak młodym ludziom pomóc.

Przystępny język, przykłady z życia, propozycje programów edukacyjnych, interwencyjnych i profilaktycznych, które możemy wykorzystać w swojej pracy nauczycielskiej — to niezaprzeczalne walory tej pozycji. Warto mieć ją na półce i zapoznać się z możliwościami rozwiązywania problemów wychowawczych, zanim stanemy z nimi oko w oko. Gorąco polecam.

Elżbieta Cymerys

doradca metodyczny języka polskiego

☞ Rylke H., *Pokolenie zmian. Czego boją się dorośli?*, WSiP Spółka Akcyjna, Warszawa 1999

...zainteresowanym tematem globalizacji

Książka Johana Norberga *Spór o globalizację. Kto zyskuje, kto traci, ile i dla czego?* jest doskonałym uzupełnieniem wiedzy, którą posiadają uczniowie interesujący się zarówno tematyką ekonomiczną, jak i geograficzną.

Pomimo że ta niewielka książeczka jest zalecana jako podręcznik akademicki, może być swobodnie czytania przez uczniów szkół ponadgimnazjalnych, a przede wszystkim zachęcam do jej przeczytania nauczycieli pragnących pogłębić swoją wiedzę na temat gospodarki rynkowej i globalizacji. Być może niejednen nauczyciel chętnie wszedłby w polemikę z autorem tej pozycji? W takim razie serdecznie proszę o kontakt, a być może przeprowadzimy polemikę na tematy poruszane w opisywanej pozycji na spotkaniu metodycznym dla nauczycieli podstaw przedsiębiorczości.

Norberg w prosty i przystępny sposób stara się udowodnić, że nie ma alternatywy dla kapitalizmu, wolności, własności prywatnej, wolnego handlu. Tylko swobod-

na wymiana handlowa i respektowanie własności prywatnej może przyczynić się do wzrostu gospodarczego i wzrostu dobrobytu.

Jeśli nawet ktoś wierzy, że rola państwa w życiu gospodarczym powinna być istotna, po przeczytaniu tej książki prawdopodobnie zmieni zdanie. Przytaczane dowody są jednoznaczne i nie budzą żadnych wątpliwości.

(...) Im większy poziom wolności gospodarczej, tym większe szanse kraju na osiągnięcie bogactwa, na szybszy wzrost i dłuższe życie jego mieszkańców. Ludzie w krajach o większej wolności gospodarczej są prawie 10 razy bogatsi, żyją też średnio 20 lat dłużej niż w krajach o gospodarce autarkicznej! (...) Przykład Korei Południowej pokazuje światu, że „kraje rozwijające się” mogą się rzeczywiście rozwijać. W latach sześćdziesiątych była biedniejsza niż Angola, dziś z trzynastą pod względem wielkości gospodarką na świecie, bogactwem dorównuje krajom Zachodu. (...)

Waldemar Kotowski
doradca metodyczny przedsiębiorczości

☞ Norberg J., *Spór o globalizację. Kto zyskuje, kto traci, ile i dlaczego?*, Fijorr Publishing, Warszawa 2006

...nauczycielom przedmiotów ekonomicznych

Rekomenduję wybrane książki z Portalu Wiedzy PWN:

1. **„W poszukiwaniu doskonałego zarządzania”** to publikacja Tony’ego J. Watsona prezentująca badania nad istotą pracy w zarządzaniu oraz menedżerskie sposoby radzenia sobie z najtrudniejszymi problemami. Autor, pracując wśród menedżerów jako uczestniczący obserwator, ukazuje satysfakcje i bolączki pracy kierowniczej oraz szuka odpowiedzi na pytania dotyczące istoty zarządzania. Książka spodoba się tym, którzy interesują się zarządzaniem z powodów praktycznych, naukowych czy też ogólnych i prezentują tezę, że zarządzanie jest aktywnością społeczną i etyczną.
2. **„Logistyka w usługach”** przedstawia najnowocześniejsze metody zarządzania procesami logistycznymi w świadczeniu usług. Znaczenie usług takich jak: turystyczne, finansowe, doradcze, zdrowotne, edukacyjne systematycznie wzrasta, a ich jakość zależy między innymi od realizowania zadań logistycznych w tworzeniu i dystrybucji tych usług. Autorzy przedstawili metody pomiaru i oceny efektywności procesów logistycznych w usługach oraz sposoby zarządzania ryzykiem bieżącym.
3. **„Administracja publiczna”** pod redakcją naukową Jerzego Hausnera. Autorzy to zespół wykładowców renomowanych uczelni czynnie uczestniczących w życiu gospodarczym kraju, m.in. Dagmir Długosz, Jarosław Górniak, Marian Grzybowski, Jerzy Hausner, Hubert Izdebski, Jerzy Kornaś, Stanisław Mazur, Marek Zirk-Sadowski.

Książka uwzględnia najnowsze akty prawne dotyczące m.in. administracji rządowej, samorządu terytorialnego, sądów administracyjnych i audytu wewnętrznego w administracji publicznej oraz zmiany związane z wejściem Polski

do Unii Europejskiej. Publikacja obejmuje szeroką gamę zagadnień ważnych z punktu widzenia administracji publicznej i przedstawia je w ujęciu prawnym, ekonomicznym, politologicznym i historycznym, a także z perspektywy nauki o zarządzaniu.

Pozycja ta może być wykorzystana przez nauczycieli przedmiotów ekonomicznych, urzędników administracji publicznej i praktyków gospodarczych.

4. **„Zarządzanie długiem publicznym. Teoria i praktyka państw Unii Europejskiej”**. Autor: Kamilla Marchewka-Bartkowiak

Dług publiczny, a w szczególności zadłużenie instytucji rządowych to jeden z najważniejszych obszarów analiz finansowych.

Książka przedstawia zagadnienia zarządzania długiem publicznym w sposób kompleksowy. Autorka podaje przykłady rozwiązań stosowane w poszczególnych krajach. Pozycja interesująca m.in. dla pracowników instytucji rządowych, inwestorów na rynku skarbowych papierów wartościowych i nauczycieli.

Krystyna Skalska
doradca metodyczny przedmiotów zawodowych

- ☞ Watson Tony J., *W poszukiwaniu doskonałego zarządzania*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001
- ☞ Gołemska E., Tyc-Szmil K., Brauer J., *Logistyka w usługach*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008
- ☞ Hausner J. (red. nauk.), *Administracja publiczna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008
- ☞ Marchewka-Bartkowiak K., *Zarządzanie długiem publicznym. Teoria i praktyka państw Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008

...nauczycielom informatyki i technologii informacyjnej

Andrzej Walat — autor polecanego *Zarysu dydaktyki informatyki* jest od wielu lat propagatorem zastosowania języka Logo w edukacji począwszy od szkoły podstawowej, czego wyrazem jest organizowany corocznie ogólnopolski konkurs mini-LOGIA kierowany do uczniów szkół podstawowych oraz POLLOGIA kierowany do uczniów gimnazjów.

Książka adresowana jest zarówno do aktualnych, jak i przyszłych nauczycieli informatyki oraz technologii informacyjnej począwszy od szkoły podstawowej po edukację informatyczną w szkołach ponadgimnazjalnych.

Na początku książki autor przedstawia współczesne teorie uczenia się i nauczania poparte przykładami rozwiązań stosowanych w edukacji informatycznej w innych krajach. Zwraca również uwagę na informatykę jako integralny element kształcenia ogólnego na przykładzie powiązań informatyki i matematyki oraz przedmiotów przyrodniczych. Na szczególną uwagę zasługuje rozdział opisujący znaczenie i kryteria wyboru pierwszego języka programowania.

Główna część książki zawiera wybrane zagadnienia metodyczne związane z formułowaniem celów kształcenia, pobudzaniem motywacji uczniów oraz organizowaniem i ocenianiem ich pracy.

Końcowa część publikacji zawiera przykłady, jak uczyć zagadnień związanych z algorytmiką od szkoły podstawowej (definiowanie procedur w Logo, algorytm Euklides i inne algorytmy liczbowe), poprzez gimnazjum (obliczenia iteracyjne — algorytm Herona i obliczanie przybliżeń liczby π), po poziom podstawowy w szkole ponadgimnazjalnej w klasach o profilu artystycznym oraz matematyczno-fizycznym (m.in. spirala Liebeskinda-Balmonda) oraz poziom rozszerzony w szkole ponadgimnazjalnej.

Tadeusz Bury
doradca metodyczny informatyki

☞ Walat A., *Zarys dydaktyki informatyki*, Wydaw. OEliZK, Warszawa 2007

...nauczycielom przedszkoli, nauczania zintegrowanego, pedagogom

Poprawne mówienie ma duże znaczenie w życiu człowieka. Jak sprawić, by dziecko z wadą wymowy chętnie współpracowało z nauczycielem, logopedą, rodzicem? Rozwiązanie tego problemu podpowiada nowa pozycja Wydawnictwa Harmonia pt. „Zabawy rozwijające mowę twojego dziecka”. Stanowi ona swoisty pomost między działaniami podejmowanymi przez nauczycieli przedszkoli, specjalistów logopedii a rodzicem, na którego spada przecież główne zadanie systematycznych ćwiczeń z dzieckiem. Polecając tę książkę rodzicom, przybliżymy im tematykę związaną z rozwojem mowy, wyjaśnimy rolę zabawy w życiu dziecka i pomożemy zrozumieć cele ćwiczeń rozwijających mowę. Książka stanowi zbiór zabaw, które przybierają tu formę uproszczonego konspektu. Dzięki takiej formie łatwo zainicjować zabawę z dzieckiem. Niemal każda zabawa odbywa się z użyciem specjalnie zaprojektowanych zabawek szydełkowych. Miękka wełna, wesoła kolorystyka sprawia, że dzieci żywo reagują i chętnie uczestniczą w ćwiczeniach, co podkreśla we wprowadzeniu Iwona Witkowska, specjalista logopeda. Zdając sobie sprawę, że nie wszyscy są pasjonatami szydełkowania, autorki proponują również pomoce alternatywne wykonane z ogólnodostępnych materiałów, jak papier, polar itp. Wiele z tych pomocy mogą wykonać same dzieci. Autorki sugerują również, jak można wykorzystywać podczas zabaw rozwijających mowę dziecka przedmioty codziennego użytku, jak łyżki czy nasiona. Pomysł na napisanie książki powstał na podstawie własnych doświadczeń autorek, które mając po czworo dzieci, wykorzystywały swoje hobby (szydełkowanie) w zabawach.

Anna Franek
mgr wychowania przedszkolnego, współautorka książki

☞ Franek Anna, Riegel Marzena, *Zabawy rozwijające mowę twojego dziecka*, Wydawnictwo HARMONIA, Gdańsk 2009

...wszystkim nauczycielom

Luty to szczególna okazja do wspomnień związanych z początkami naszego miasta, które choć młode, to ma wielką i wspaniałą historię. Gdynianie wciąż poszukują na rynku wydawniczym nowych opracowań związanych z przeszłością i codziennością miasta, które ukazują jej piękno i niepowtarzalny urok. Szczególną grupą zainteresowanych tą problematyką są zapewne nauczyciele historii, którzy budują lekcje z zakresu edukacji regionalnej, przygotowują uczniów do różnego rodzaju konkursów i tworzą programy kół zainteresowań. Z pewnością więc ucieszył nas — nauczycieli fakt wznowienia **„Małej historii Gdyni” autorstwa Izabeli Pawlik i Stanisława Kudławca**. Dlaczego ucieszył? Bo to ważna i dobra książka. Napisana przez nauczycieli praktyków, pracujących na co dzień w Szkole Podstawowej nr 40 w Gdyni, co jest dużym atutem tej pozycji, gdyż od pierwszych stron czytelnik ma poczucie dydaktycznego uporządkowania.

Książka zaczyna się od zlokalizowania naszego miasta na mapie i od kilku legend, by wprowadzić czytelnika do prawdziwej historii Gdyni, opowiedzianej w przystępny sposób z uwzględnieniem chronologii i opatrzonej dobrej jakości fotografiami. Dalej opowieść toczy się o tym, co słyszeć w poszczególnych dzielnicach i o tym, czym tradycyjnie nowoczesna Gdynia żyje dziś. Jednym słowem to doskonała pomoc dydaktyczna, która powinna znaleźć się w każdej szkolnej bibliotece. Bardzo zachęcam do przeczytania tej książki.

Grażyna Szotrowska
doradca metodyczny historii i wiedzy o społeczeństwie

☞ Pawlik I., Kudławiec S., *Mała historia Gdyni*, Wydaw. IPJ, Gdynia-Wejherowo 2008

...nauczycielom wychowania przedszkolnego

Jednym z istotnych zadań wychowania przedszkolnego jest przygotowanie dziecka do podjęcia nauki w szkole, a co za tym idzie, do nauki czytania i pisania.

Przygotowanie to polega między innymi na odkryciu przez dziecko, że język mówiony składa się z wielu elementów — dźwięków składających się na sylaby tworzące słowa, zdań złożonych z wielu słów, a także z tekstów złożonych z wypowiadanych zdań.

Praca zbiorowa pod redakcją Alicji Maurer pt. *Dźwięki mowy. Program kształtowania świadomości fonologicznej dla dzieci przedszkolnych i szkolnych* ma na celu przybliżenie wszystkim osobom zainteresowanym nauczaniem czytania i pisanie, a w szczególności nauczycielom (przedszkolnym i szkolnym), pedagogom, psychologom i logopedom pojęcia świadomości fonologicznej i jej znaczenia w opanowaniu tych umiejętności. Umiejętność dokonywania analizy i syntezy sylabowej, która

rozwija się u dzieci już w pierwszych latach życia, jest niewystarczająca do nabywania skojarzeń głoska — litera. Niezbędne jest uświadomienie dziecku istnienia poszczególnych dźwięków języka mówionego i wyodrębnienie ich. Bez tej świadomości proces nauki czytania i pisanie jest bardzo utrudniony, a co za tym idzie dziecko doznaje niepowodzeń w szkole.

Proponowany program kształtowania świadomości fonologicznej przeznaczony jest do pracy z dziećmi przedszkolnymi i w klasach 0.

W części pierwszej, *Zabawy z rymami*, autorki podkreślają znaczenie wczesnych kontaktów dziecka z książką, literaturą dziecięcą, nauką wierszy, rymowanek, piosenek. Kontakty te poszerzają wiedzę o otaczającym świecie, rozwijają koncentrację uwagi, wzbogacają słownik dziecka i przyczyniają się do rozwoju procesów przetwarzania informacji. Zestaw ćwiczeń z rymami pomoże skoncentrować uwagę dzieci na dźwiękach rymujących się słów, pomoże nauczyć rozpoznawać i tworzyć rymy, uwrażliwi na różnice i podobieństwa fonologiczne. Do tego rozdziału dołączono przykładowy zestaw literatury dziecięcej.

Część druga: *Głoski rozpoczynające i kończące słowa* to zestaw ćwiczeń ułatwiających przejście od wyodrębniania cząstek wewnątrzsyłabowych do rozpoznawania fonemów. Są to ćwiczenia wymagające oddzielenia głoski początkowej, a potem głoski końcowej, od pozostałej części słowa, wyszukiwania znanych dzieciom słów o takiej samej głosce na początku lub końcu.

Część trzecia: *Głoska a litera* poświęcona jest kształtowaniu umiejętności łączenia głosek w słowa. Wprowadzenie do analizy i syntezy fonemowej stanowi analiza i synteza sylabowa słów. Dziecko poznaje też sposób zastępowania dźwięków mowy literami.

Książka zawiera bogaty materiał rysunkowy, który dzięki temu, że jest czarno-biały, nie rozprasza dzieci mających problem z koncentracją uwagi. Kolorowanie obrazka może stanowić nagrodę po wykonaniu ćwiczeń kształtujących świadomość fonologiczną.

Program po raz pierwszy ukazał się w roku 2001 i od tej pory wielokrotnie sprawdził się w pracy w grupach przedszkolnych i klasach 0.

Ewa Marlena Włoch
doradca metodyczny wychowania przedszkolnego

☞ *Dźwięki mowy. Program kształtowania świadomości fonologicznej dla dzieci przedszkolnych i szkolnych*, pod red. Alicji Maurer, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2006